

N á r o d n í v z d ě l á v a c í f o n d
Národní informační středisko pro poradenství

VZDĚLÁVÁNÍ PORADCŮ V ČESKÉ REPUBLICCE

Výzkumná zpráva

Lenka Hloušková
Dana Knotová
Petr Novotný
Milan Pol
Milada Rabušicová a kol.

Národní vzdělávací fond
Národní informační středisko pro poradenství

VZDĚLÁVÁNÍ PORADCŮ V ČESKÉ REPUBLICE

Výzkumná zpráva

Na sepsání Výzkumné zprávy se podíleli:

Lenka Hloušková, Dana Knotová, Petr Novotný, Milan Pol,
Milada Rabušicová

Podklady pro Výzkumnou zprávu sebrali a utřídili:

Vlastimil Čiháček, Dana Knotová, Petr Novotný, Milada Rabušicová,
Martin Skutil, Martin Sedláček, Klára Šedřová, Jiří Zounek

Praha, 2004

OBSAH

1. Projekt a jeho hlavní výsledky	5
2. K dosavadnímu stavu poznání systému poradenství (pedagogicko-psychologického, výchovného, profesního a kariérového) v ČR	8
2.1 Zabezpečení poradenských služeb	11
2.2 Činnosti poradců a poradenských institucí	15
2.3 Kvalifikace poradenských pracovníků	17
2.4 Vzdělávací možnosti pro poradenské pracovníky	19
3. Metodologický postup sběru dat pro analýzu vzdělávacích příležitostí v poradenském systému v ČR	21
3.1 Sběr dat pro analýzu vzdělávacích příležitostí v poradenském systému v ČR	21
3.2 Situace v zahraničí	23
4. Přehled o vzdělavateli a o existujících vzdělávacích příležitostech pro poradenské pracovníky v ČR	24
4.1 Přehled studijní a vzdělávací nabídky	25
4.1.1 Přehled studijních programů v pregraduálním vzdělávání	25
4.1.2 Přehled programů celoživotního vzdělávání na vysokých školách	26
4.1.3 Přehled vzdělávacích příležitostí nabízených jinými poskytovateli (PC, PPP, IPPP)	29
4.2 Přehled vzdělávacích příležitostí v rámci dalšího vzdělávání podle poskytovatelů:	30
4.2.1 Pedagogická centra	30
4.2.2 Pedagogicko-psychologické poradny	32
4.2.3 Institut pedagogicko-psychologického poradenství (IPPP)	34
5. Obsahové a metodické zaměření vzdělávacích příležitostí pro poradenské pracovníky v České republice	36
5.1 Pregraduální studijní programy na vysokých školách	36
5.2 Programy celoživotního vzdělávání na vysokých školách	37
5.3 Další vzdělávání nabízené jinými poskytovateli (PC, PPP, IPPP)	38
5.3.1 Pedagogická centra	38
5.3.2 Pedagogicko-psychologické poradny	40
5.3.3 Institut pedagogicko-psychologického poradenství	41
6. Poradenské profese a vzdělávání poradců v zahraničí	43
6.1 Struktura poradenských profesí a specializace v rámci poradenství	43
6.2 Zvyšování kvality poradenství prostřednictvím výcviku poradců	44
6.3 Vzdělávání poradenských pracovníků a kvalifikační požadavky	45
6.4 Poradenské asociace jako garant přípravy poradců	46
6.5 Výzkumné ošetření vzdělávání poradců	47
6.6 Poradenské kompetence	48
6.7 Kurikula poradenských kurzů	49
6.8 Shrnutí	54

7. Shrnutí a doporučení	57
7.1 Rozvoj, monitorování a hodnocení systému vzdělávání poradců	57
7.2 Poradenské profese a role, příprava na ně	58
7.3 Doporučení pro rozvoj systému vzdělávání poradců	61
8. Literatura	63
9. Přílohy	67
Příloha č. 1: Standardy služeb školských poradenských zařízení	69
Příloha č. 2: Dotazník pro průzkum vzdělávacích příležitostí pro poradce	79
Příloha č. 3: Adresář pedagogicko-psychologických poraden v ČR	83
Příloha č. 4: Adresář pedagogických center	86
Příloha č. 5: Adresář vysokých škol nabízejících vzdělávací příležitosti pro poradce	88
Příloha č. 6: Ukázka programu dne výchovného poradenství	89
Příloha č. 7: Studijní plán specializačního studia (příklad)	90
Příloha č. 8: Kurikulum kurzu Nottinghamské univerzity	93
Příloha č. 9: Informace o IAEVG	97
Příloha č. 10: Mezinárodní kompetenční model	100
Příloha č. 11: Kurikula vzdělávacích kurzů pro poradce v Rakousku	104
Příloha č. 12: Systém poradenství v Rakousku	112
Příloha č. 13: Vzdělávání poradců v Dánsku	114
Příloha č. 14: Kurikulum vzdělávání poradců v Dánsku (stručný přehled)	116

1. Projekt a jeho hlavní výsledky

Úvod

Není pochyb o tom, že před poradenstvím stojí v současnosti velké výzvy. Svět vyspělých zemí, ve kterém na straně jedné probíhá intenzivní proces globalizace (nejen ekonomické), je na straně druhé naplněn ekonomickou soutěží intenzivnější než kdykoliv dříve. V současném světě existuje tlak na marginalizaci (nejen ekonomickou) významných skupin obyvatelstva, ale zároveň v něm zaznívá volání po novém pojetí rovnosti příležitostí. Svět je propojen a zároveň stratifikován novými informačními a komunikačními technologiemi (dále ICT). Všechny tyto skutečnosti vytvářejí podmínky pro nová témata či nové uchopení témat starých. V takovém světě se poradenství proměňuje z nástroje intervence v klíčových momentech života ve „značení na cestě životní, vzdělávací a profesní dráhou“ (Analýza, 2001, s. 21). Takové poradenství se netýká pouze vybraných cílových skupin uživatelů, ale poradenské služby zasahují do života stále většího počtu uživatelů (klientů) a mají ambice být službou pro všechny.

Hlavní stimuly pro rozvoj přípravy poradců jsou prakticky tytéž jako výše jmenované: konstatuje se, že nejvýznamnějšími pro rozvoj přípravy poradců jsou koncept celoživotního učení a rozvoj ICT (McCarthy, 2001). Nejdynamičtější se vyvíjející složkou poradenství stejně jako nejvýznamnější rostoucí oblastí přípravy poradců je poradenství ve smyslu naplnění osobního a profesního rozvoje a jejich optimalizace (Hiebert a kol., 2001). „Stojíme [...] před úkolem vybudovat komplexní informační a poradenský systém o vzdělávání a zaměstnání, který bude sloužit jak mládeži, tak dospělým, a to vysoce kvalifikovaným i těm, kteří by si jinak vůbec neuměli poradit“ (Analýza, 2001, s. 22).

Nejsou to ovšem pouze vnější podmínky, které určují dynamiku vývoje systému vzdělávání poradců. Viditelné jsou též paradigmatické posuny a vývoj uvnitř poradenské teorie, což je patrné mj. na proměně terminologie, kterou jsou poradenské systémy vymezovány: posun od *měření a diagnózy* přes *vedení, rozvoj a podporu* až k *výchově k volbě* je jistě zásadní. Tento paradigmatický posun se však ne vždy promítá do reality. Hiebert a kol. (2001) konstatují o poradenských službách, že jsou postaveny na principech 50 let starých – převládá v nich verbální složka (talk-based), vycházejí z psychologického rámce a neoslovují celou širokou škálu profesních drah a komplexní trh práce, kam klient vstupuje.

V tomto kontextu, který je charakterizován jak měnicími se společenskými a ekonomickými podmínkami, tak proměnami uvnitř samotného konceptu poradenství a poradenských služeb, je zřejmé, že ani příprava lidí pracujících v oblasti poradenství nemůže zůstat nedotčena. Mapování vzdělávacích příležitostí pro poradenské pracovníky u nás i v zahraničí a jejich analýza, jež jsou obsahem této zprávy, mohou být vnímány jako příspěvek k lepšímu poznání a porozumění stávající situace a k potenciální možnosti změny.

Zadání projektu

Osnova výzkumné zprávy je dána zadáním projektu, které je následující:

a) Analýza stavu vzdělávání poradců¹ v ČR:

- vytvoření přehledu o vzdělávacích poradců,
- vytvoření přehledu o existujících studijních programech pro poradce,

¹ Pojmem „poradce“ označujeme člověka, který poskytuje poradenské služby v rámci organizační jednotky poradenského systému a je k tomu kvalifikován.

- vytvoření přehledu o cílech (včetně profilu absolventa), formách a metodách studia poradců, o formách výstupů,
- srovnání stěžejních témat studijních programů.

b) Cíle, formy a metody vzdělávání poradců v zahraničí, zejména v zemích Evropské unie.

c) Konfrontace české a zahraniční situace.

Kromě toho výzkumná zpráva poskytuje také informaci o metodologickém postupu výzkumného šetření. V přílohách je zpráva doplněna o řadu podpůrných informací ve formě příkladů a odkazů ke stěžejním institucím angažujícím se v poradenském procesu nebo v procesu vzdělávání poradců.

Shrnutí hlavních výsledků

Zpráva je zaměřena na vzdělávání poradců v České republice. S ohledem na zadání výzkumného projektu autoři analyzují možnosti vzdělávání poradců v kontextu rozvoje poradenství i celého vzdělávacího systému. Autoři se však věnují nejen české situaci, ale i tomu, jak jsou vzdělávání poradců v jiných, rozvinutých zemích Evropy. Na základě srovnání české situace a situace v zahraničí, a s ohledem na specifické rysy a potřeby vzdělávání poradců v českém prostředí, pak formulují několik doporučení na zlepšení stavu vzdělávání poradců, potažmo k rozvoji poradenství v České republice. Při formulaci těchto doporučení zdůrazňují potřebu vnímat poradenství jako komplexní proces podporující jedince v celém průběhu jeho života.

Získaná data naznačují, že vedle dílčích pozitivních jevů existuje ve vzdělávání poradců v českém prostředí řada problémů a výzev. Ty jsou v mnohém odrazem problémů rozvoje poradenského systému jako celku, ale také (při širším pohledu) odrazem problémů vztahu poradenství k ne zcela funkčnímu celoživotnímu vzdělávání a k neucelenému systému podpory jedince na jeho cestě životní a profesní dráhou. Snad nejzřetelněji vystupují do popředí problémy a výzvy v koncepčnosti a komplexnosti rozvoje vzdělávání poradců v České republice.

Institucionalizované vzdělávání poradců je v předložené zprávě rozděleno na tři oblasti: pregraduální vzdělávání, studijní programy v celoživotním vzdělávání na vysokých školách a další vzdělávání nabízené jinými poskytovateli. U každé z nich autoři zprávy prezentují přehled vzdělávacích příležitostí, charakterizují cíle, obsah a jejich další základní charakteristiky. Pozornost věnují také poskytovatelům těchto vzdělávacích příležitostí pro poradce.

Mapování situace vzdělávání poradců v zahraničí bylo orientováno na pedagogické, výchovné, studijní (educational guidance) a kariérové/profesionální poradenství (vocational guidance, career guidance or counselling)². V části zprávy, která je zaměřena na vzdělávání poradců v evropských zemích, je do jisté míry analogicky k šetření české situace zaměřena pozornost zejména na strukturu poradenských profesí a specializace v rámci poradenství, na zvyšování kvality poradenství prostřednictvím vzdělávání poradců, na vzdělávání poradců a kvalifikační požadavky na ně vztahované, na poradenské asociace a jejich roli ve vzdělávání poradců, na výzkum vzdělávání poradců, na poradenské kompetence a kurikulum kurzů vzdělávání poradců a specificky na některé jeho novější akcenty, a dále na celoživotní pojetí vzdělávání poradců a na roli ICT v tomto mnohostranném procesu.

² Označení „poradce“ užíváme v částech zprávy věnujících se situaci v zahraničí jako pojem, kterým se snažíme překlenout pojmovou rozdílnost v označení poradenských pracovníků v oblasti vzdělávání a zaměstnanosti v jednotlivých zemích.

Získaná data jasně ukazují, že vzdělávání poradců v České republice není v žádném z významnějších parametrů srovnatelné se stavem v evropských zemích. Ty disponují komplexnějšími, ucelenějšími a celkově více rozvinutými systémy vzdělávání poradců. Situace v každé ze sledovaných zemí je ovšem specifická, případ od případu. Lze také konstatovat, že ve všech sledovaných zemích se více či méně explicitně vnímá potřeba dále pracovat na rozvoji komplexního systému vzdělávání poradců. V tomto smyslu je situace v českém prostředí analogická.

Doporučení, která by měla podpořit žádoucí směr rozvoje vzdělávání poradců v České republice, autoři směřují nejen k některým interním aspektům rozvoje vzdělávání poradců, ale také k širšímu kontextu poradenství a vzdělávací a sociální politiky, ve kterém se vzdělávání poradců rozvíjí, a který jeho stav nutně determinuje.

2. K dosavadnímu stavu poznání systému poradenství (pedagogicko-psychologického, výchovného, profesního a kariérového) v ČR

Účelem výzkumné zprávy o stavu vzdělávání poradců v České republice je poskytnout souhrnné informace o možnostech a příležitostech, jež mohou zejména výchovní a profesní (případně kariéroví) poradci využívat k získávání a rozšiřování své kvalifikace, případně ke svému dalšímu profesnímu rozvoji v širokém slova smyslu. Se vzděláváním nebo školením poradců je úzce spojována profesionální kvalita poradenské práce. Profesionální kvalita poradenské práce je významnou součástí definice „poradenství“, které je poskytováno jako specifická profesionální služba.

Smyslem poradenských služeb je *podpora* autonomie uživatele poradenských služeb, *podpora* kvality jeho života, *podpora* osobního růstu a uschopňování k řízení vlastního života. *Podpora* (oproti péči³) lze definovat „jako intervenci směřující k získání či udržení autonomie a začlenění do společnosti“ (Tomešová a kol., 2002, s. 5). Za uživatele poradenských služeb považujeme všechny lidi, organizace, sdružení či společenství, kteří potenciálně mohou využívat poradenské služby. Za klienty pak považujeme ty, kteří projeví zájem o nějakou poradenskou službu. Úkolem poradenských služeb je v tom případě pomoci klientovi k jeho optimálnímu uplatnění a reálné orientaci ve společnosti.

V této zprávě se zaměříme na takové vzdělávací příležitosti, které zajišťují vstupní kvalifikaci nebo umožňují další vzdělávání poradců. Přitom se nebudeme zabývat vzdělávacími nabídkami, které vedou k získání další specializace v rámci poradenství, např. poradce – psychoterapeuta nebo poradce – supervizora. Vzhledem k tomu, že požadavky na vzdělávání poradců jsou ve státním sektoru formalizovanější než v soukromém nebo neziskovém sektoru, budeme vycházet z požadavků vztahujících se na poradce, jejichž poradenské služby garantuje stát jako tzv. standardní a tím i bezplatné poradenské služby⁴. Tyto služby jsou v ČR koncipovány v několika systémech poradenských služeb.

Dříve než se zaměříme na charakteristiku dosavadního stavu poznání poradenství a systému poradenských služeb v ČR, považujeme za nutné zmínit se o terminologické nejednotnosti, která provází používání jednotlivých pojmů. Pro orientaci v dalším textu je důležité věnovat se zejména pojmům pedagogicko-psychologické poradenství, výchovné poradenství, profesní poradenství a kariérové poradenství. Užívání těchto pojmů ještě (podle našeho názoru) komplikují pojmy užívané v souvislosti s označením konceptů poradenských služeb v ČR.

Pro označení systému poradenských služeb ve sféře školství se donedávna užívalo termínu systém „pedagogicko-psychologického poradenství“⁵. V současnosti je tento pojem nahrazen

³ Péče je definována jako „intervence orientovaná na úlevu od nepříjemných prožitků bez zaměření na změnu ve směru větší autonomie a začlenění“ (Tomešová a kol., 2002, s. 5).

⁴ Na vymezení standardní a nadstandardní činnosti se podílejí zejména profesní poradenské asociace a sdružení. V ČR působí např. Asociace poradenských psychologů, Asociace školních psychologů, Asociace poradenských pracovníků ve školství, Asociace speciálně pedagogických center, Asociace středisek výchovné péče, Asociace manželských a rodinných poradců, Asociace občanských poraden, Asociace soukromých poradenských pracovníků.

⁵ Pojem se objevuje zhruba do roku 2001 jak v oficiálních dokumentech (např. Národní program, 2001), tak pedagogických periodikách, v interních materiálech Institutu pedagogicko-psychologického poradenství, ale i oficiálních sděleních publikovaných ve Zpravodaji Výchovné poradenství. Pojem „pedagogicko-psychologické poradenství“ přetrvává i v samotném názvu přední instituce věnující se poradenství v ČR – „Institut pedagogicko-psychologického poradenství“.

obecnějším pojmem „poradenské služby ve školství“ nebo také „poradenství ve školství“⁶. V tomto duchu se nese i § 116 nového školského zákona (s platností od 1.1. 2005), kde jsou vymezena „školská poradenská zařízení“ zajišťující informační, diagnostickou, poradenskou a metodickou činnost, poskytující odborné speciálně pedagogické a pedagogicko-psychologické služby, preventivně výchovnou péči, pomoc při volbě vhodného vzdělávání dětí, žáků nebo studentů a přípravě na budoucí povolání.

Pojem „výchovné vedenství“ vychází z teze, že podstatná část poradenských služeb by měla být nabízena přímo ve školách, tj. v místě, kde se koncentruje (případně nově vzniká) celá řada sociálních, vzdělávacích, výchovných, etických, psychických a dalších potíží mladých lidí. Do souboru těchto problémů patří také otázka volby povolání.

V poradenské praxi je pojem „výchovné vedenství“ spojován s činností výchovného poradce na škole. Výchovní poradci byli ustanoveni na všech základních, středních a speciálních školách zákonem České národní rady č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních (§ 34). Výchovní poradci jsou učitelé školy, kteří jsou pověřeni výkonem funkce výchovného vedenství. Služby výchovného vedenství mají přispívat k optimalizaci vzdělávání a výchovy ve škole i v rodině. Tyto služby zahrnují činnosti diagnostické, intervenční, konzultační a informační. Obsah pojmu „výchovné vedenství“ se mění v souvislosti s tím, zda se činnosti výchovného poradce rozšiřují (zejména o prevenci sociálně patologických jevů) nebo se naopak redukuje (např. na pomoc při výchovných a vzdělávacích obtížích). V současnosti vývoj směřuje k novému k právnímu zakotvení obsahu činností výchovného poradce v duchu navrhované koncepce poradenských služeb na školách (školní poradenské pracoviště)⁷.

Pojem „profesní vedenství“ označuje nejstarší oblast poradenské teorie i praxe, která se zaměřuje na problémy spojené s uplatněním na trhu práce. Teorie profesního vedenství (např. Ginzbergova, Ginsburgova, Parsonsova a dalších) vidí princip optimálního uplatnění na trhu práce v souladu mezi schopnostmi, znalostmi, dovednostmi jedince a požadavky jednotlivých profesí na trhu práce. Postupně se dochází k názoru, že profesní vedenství je procesem, jehož úkolem je podporovat jedince v průběhu profesního vývoje. Profesní vývoj se skládá z několika dílčích vývojových etap a v rámci přechodu z jedné etapy do druhé je možné identifikovat poradenské úkoly. Vývojový pohled na „profesní vedenství“, který však stále vychází z principu porovnávání předpokladů a stavu jedince s požadavky trhu práce, obohacuje pojem „profesní vedenství“ o celou řadu dalších pojmů jako např. „poradenství pro volbu povolání“, „poradenství pro změnu povolání“, „studijní vedenství“, „poradenství pro volbu studijní (vzdělávací) dráhy“ apod.

V rámci teorií „profesního vedenství“ lze specificky zmínit teorie vedenství pro volbu povolání (např. Langevin, Navill, Léon), které se dívají na otázku volby povolání jako na výchovný proces. V rámci výchovného procesu si jedinci ujasňují a hledají místo ve světě práce (Hřebíček, 1997). Tyto teorie, které mají své kořeny v první polovině 20. století ve Francii, byly aplikovány a specificky rozvíjeny v bývalé Československé socialistické republice pod označením „výchovné vedenství“ (Koščo, 1987; Hřebíček, 1997).

⁶ Lze odkázat např. na materiály Institutu pedagogicko-psychologického vedenství jako je „Podklady pro tvorbu krajské koncepce vedenství ve školství“ (2001) nebo „Kariérní růst a další vzdělávání poradenských pracovníků. Návrh koncepce“ (Slavíková a kol., 2001).

⁷ Do služeb výchovného vedenství vždy byla zahrnuta i oblast profesního vedenství, což vede ke specifické situaci v užívání pojmu. Vedle pojmu „výchovné vedenství“ se užívá i pojmu „profesní vedenství“. V současnosti se v kontextu služeb výchovného poradce objevuje i pojem „kariérové vedenství“.

Pojem „profesní poradenství“ se v ČR obvykle užívá v souvislosti se službami Úřadů práce⁸. Ze zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti vyplývá, že Úřady práce mají poskytovat pomoc a podporu ve vztahu jedince k trhu práce. Úřad práce „zpracovává koncepce vývoje zaměstnanosti, provádí zprostředkování zaměstnání uchazečům o zaměstnání a poskytuje fyzickým osobám a zaměstnavatelům poradenské, informační a další služby v oblasti zaměstnanosti“ (zákon č. 435/2004 Sb., § 8).

Pojem „kariérové poradenství“ je do českého prostředí implementován ze zahraničí. Nilsson a Åkerblom (2002, s. 19) vymezují „kariérové poradenství jako proces, ve kterém poradce pomáhá klientovi vytvářet vazbu a rovnováhu mezi sebou a trhem práce“. Pojem „kariérové poradenství“ překračuje rámec pojmu „profesního poradenství“ zejména tím, že je vyzdvížena role kariérového rozvoje (career development) jedince. Kariérový rozvoj je celoživotním procesem, který vychází z „vyvíjejících se daností“ jedince, z motivace a aktivity jedince. Zahrnuje nejen pracovní sféru, ale současně všechny další oblasti lidského života. Předpokladem kariérového rozvoje je sebepoznávání, ale i poznávání světa kolem. Kariérový rozvoj, který Nilsson a Åkerblom definují jako „proces, kdy člověk s pomocí podpůrných opatření rozvíjí své osobní zdroje tak, aby byl schopen stanovit, uskutečnit, následně upravit či změnit své životní cíle v dlouhodobém i krátkodobém výhledu“ (2002, s. 8), je spojován s procesy učení, vzdělávání, výchovy a specificky s procesem kariérového plánování.

Implementace pojmu „kariérové poradenství“ má své konsekvence i v poradenské praxi. Služby kariérového poradenství v ČR jsou (obdobně jako v mnoha dalších zemích) postupně včleňovány do existující koncepce poradenských služeb ve školství, do koncepce služeb Úřadů práce a do nabídky činností dalších institucí (např. personálních agentur, zaměstnavatelů či zaměstnavatelských svazů, ale i zařízení, která se profilují na specifickou oblast sociálních služeb).

Služby kariérového poradenství se zaměřují na:

- informace o kariéře a informace vztahující se ke kariérovému rozhodování,
- podporu profesní orientace,
- volbu povolání či zaměstnání,
- volbu vzdělávací a profesní dráhy,
- podporu rozvoje a plánování kariéry.

Ze situace, kdy služby kariérového poradenství prostupují nebo jsou součástí mnoha dalších služeb, vyplývá, že služby kariérového poradenství poskytuje mnoho různých typů poradenských pracovníků, ale i dalších odborníků (např. sociální pracovníci, personalisté aj.), kteří se prioritně specializují na jinou oblast a vybranou službu kariérového poradenství poskytují konkrétnímu klientovi v rámci komplexnosti nabízených služeb. Za této situace se jeví jako zvlášť naléhavá potřeba vymezit standardy profese kariérového poradce pro různé úrovně a typy poradenských služeb, které by zahrnovaly i kvalifikační předpoklady jak profesionálních poradců, tak dalších profesionálů participujících na poskytování služeb kariérového poradenství.

Obsahem naší zprávy jsou informace a poznatky o poradenském systému a vzdělávacích příležitostech pro poradce. K tomu, abychom uvedené informace a poznatky mohli nejen poskytnout, ale také adekvátně analyzovat, je třeba zasadit je do širšího kontextu současné situace poradenského systému v ČR.

⁸ V tomto duchu budeme užívat pojem „profesní poradenství“ i v této zprávě a to zejména proto, abychom předešli terminologické nejasnostem ve vztahu k pojmu „kariérové poradenství“ v zahraniční části zprávy.

V poslední době bylo v České republice realizováno několik podstatných projektů, jež situaci vzdělávání poradců mapují a analyzují (podkladové materiály pro mezinárodní studie, které již byly publikovány, a dále studie vznikající v současnosti z iniciativy Institutu pedagogicko-psychologického poradenství, Národního ústavu odborného vzdělávání a Národního vzdělávacího fondu). Tyto zprávy poskytují především přehled o institucích, které u nás poradenství nabízejí, o jejich činnosti, o lidech, kteří v těchto institucích pracují, o tom, jakou kvalifikaci k výkonu své práce potřebují. Tento typ informací považujeme z hlediska našeho projektu za naprosto zásadní, protože tak můžeme v započaté linii uvažování pokračovat a dovést ji k tématu: jak a kde mohou poradci svou kvalifikaci získat. Jinými slovy, můžeme vytvořit přehled o vzdělávacích poradcích v ČR a o existujících studijních programech a vzdělávacích kurzech pro poradce.

Další podstatnou informací, kterou z dosud zpracovaných studií vybíráme, je informace o činnostech, jež poradci v různých typech poradenských institucí vykonávají. Ta je pro nás východiskem pro obsahové vymezení vzdělávacích programů pro poradce, které můžeme konfrontovat s očekávanými kompetencemi a vzdělávacími potřebami poradců. V některých případech dokonce můžeme pracovat i s deklarovanými vzdělávacími potřebami samotných poradců, jak je vyjádřili v dotazování provedeném Národním ústavem odborného vzdělávání (dále jen NÚOV).

Při tom všem však nelze odhlédnout od širšího kontextu fungování poradenských služeb, a to především od jejich zakotvení v systému podpory jedince v postupu životní, vzdělávací a profesní dráhy. V rovině deklarací vychází v českém prostředí, podobně jako v řadě vyspělých zemí, poradenství v širokém pojetí z uznání práva každého jednotlivce na odbornou pomoc tehdy, kdy ji subjektivně potřebuje, a to poskytováním informací, rad a návodů ve smyslu potenciálních změn.

Nově chápané poradenství se stává neodmyslitelnou součástí konceptu celoživotního učení, avšak je známo, že podobně jako v řadě jiných zemí, zejména v postsocialistických zemích Evropy, nepatří ani v České republice vzdělávání dospělých a celoživotní učení k silným stránkám vzdělávacího systému. V českém případě lze dokonce hovořit o výrazném podcenění těchto oblastí vzdělávání a o naléhavé potřebě daný stav změnit. Doklady lze nalézt jak v programových dokumentech typu Bílé knihy (Národní program, 2001), tak v analytických studiích (srv. např. Jelenc, 2001). Když se podíváme na dvě nejsilnější resortní oblasti, na které je poradenství typicky vázáno, tzn. resort školství a resort zaměstnanosti, jsou při bližším pohledu zjevné problémy v obou uvedených resortech.

Také v oblasti podpůrných systémů, jako jsou výzkum, rozvoj teorie a s nimi spojená publikační činnost, a z nich vycházející politika vzdělávání poradců, je viditelná určitá diskontinuita. Dřívější struktury po roce 1989 vyklidily pole, nové struktury se ustanovily až později v 90. letech (především Institut pedagogicko-psychologického poradenství) a nejsou v systému tradičně zakotveny, někdy bývaly a bývají dokonce i částečně existenčně ohrožovány a zpochybňovány.

Situace v této oblasti se nepříznivě odráží i na stavu poradenství a na reálných možnostech rozvíjet je v mnohostrannosti zaměření, úrovni systému apod.

2.1 Zabezpečení poradenských služeb

Základní organizační jednotky, v nichž jsou nabízeny poradenské služby, tvoří poradny nebo poradenská centra⁹. V České republice lze rozlišit tři typy poraden (poradenských center):

⁹ „Poradna je organizační jednotka, která není dále organizačně členěna. Obvykle poskytuje poradenské služby jednoho až dvou zaměření“ (Freibergová a kol., 2002, s. 13). „Poradenské centrum je organizační jednotkou, kterou tvoří více než jedna poradna“ (Freibergová a kol., 2002, s. 13).

1. poradny veřejné, zřizované a financované státem, státními orgány a institucemi jako veřejně přístupná a bezplatná služba občanovi,
2. poradny soukromé, které často poskytují službu za úplatu,
3. poradny různých nestátní organizací, spolků či sdružení, které se zaměřují nejčastěji na specifické cílové skupiny, poskytující většinou bezplatné služby, jsou zřizované a financované dobročinnými organizacemi a nadacemi, případně spolufinancované ze státního rozpočtu.

Pokud zvolíme kritérium rozlišení úrovní poradenských služeb, můžeme ve shodě s klasifikací zahraničních komparativních studií poradenských služeb vysokoškolského poradenství (McCarthy, 2001) identifikovat tři úrovně poradenských služeb ve školství. První úroveň se vztahuje ke službám „první linie“ jako součásti formální funkce vzdělávacího procesu. Druhá úroveň se vyznačuje kromě formální funkce vzdělávacího procesu určitým stupněm specializace. Služby třetí úrovně jsou zcela odděleny od formální funkce vzdělávacího procesu a poskytují je pouze specialisté. Uvedené kritérium úrovní poradenských služeb se pro nás stalo zásadní vzhledem k rozlišení typů vzdělávání poradců v dalších částech zprávy.

Tradiční a velmi širokou nabídku poradenských služeb všech úrovní garantuje resort **Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy**. Do poradenských služeb první úrovně vstupují učitelé (např. ve funkci třídních učitelů, učitelů vzdělávacích oblastí *Volba povolání* a *Úvod do světa práce*). Poradenské služby druhé úrovně nabízejí poradci přímo ve školách primárního a sekundárního stupně. Jedná se o výchovné poradce¹⁰, dále pak o školní psychology, školní speciální pedagogy a školní metodiky prevence. Mimo školního psychologa jsou uvedeni pracovníci učitelé, kteří mají absolvovat speciální vzdělávání pro výkon své poradenské práce. Podle koncepčních materiálů rozvoje poradenského systému v ČR by tito pedagogičtí pracovníci měli na školách tvořit relativně ucelenou poradenskou jednotku, tzv. školní poradenské pracoviště.

Na úrovni terciárního vzdělávání jsou poradenské služby poskytovány na vyšších odborných školách a na vysokých školách. Vyšší odborné školy jsou v mnoha případech organizačně připojeny ke středním školám. Navíc jsou legislativně opatřeny školským zákonem a tudíž by na nich měly být poskytovány poradenské služby ve stejném rozsahu jako na základních a středních školách. Studentům vysokých škol jsou poskytovány poradenské služby prostřednictvím vysokoškolských poradenských center¹¹, která jsou zřizována příslušnými vysokými školami.

Specializované poradenské služby (tj. poradenské služby třetí úrovně) poskytují v resortu školství poradci v Pedagogicko-psychologických poradnách¹², ve Speciálně pedagogických centrech a ve Střediscích výchovné péče. V příloze č. 1 uvádíme zaměření a vymezení standardních a nadstandardních činností uvedených školských poradenských zařízení.

Dalšími subjekty, které do poradenského systému v rámci resortu školství vstupují, jsou zejména Institut pedagogicko-psychologického poradenství, Národní ústav odborného vzdělávání a Národní vzdělávací fond.

¹⁰ Podle údajů NÚOV pracovalo v roce 2003 na školách přibližně 4 000 výchovných poradců a 100 psychologů.

¹¹ V roce 2003 působilo v ČR 48 center. Hlavními oblastmi činnosti vysokoškolského v rámci různých poradenských center pracujících přímo na vysokých školách je podle Freibergové a kol. (2002, s. 32):

- studijní orientace pro uchazeče o vysokoškolské studium,
- studijní orientace pro studenty,
- profesní a kariérové poradenství,
- psychologické, pedagogicko-psychologické a sociálně psychologické poradenství.

¹² V roce 2003 u nás působilo 115 Pedagogicko-psychologických poraden.

Specifické postavení v rámci celého poradenského systému v ČR má Institut pedagogicko-psychologického poradenství (IPPP), který poskytuje centrální metodickou pomoc výchovnému, pedagogicko-psychologickému a kariérovému poradenství. Zajišťuje odborný servis, přípravu koncepčních dokumentů, koordinaci poradenského systému, další vzdělávání poradenských pracovníků, vývoj diagnostických materiálů apod.

V poslední době se v oblasti poradenství angažuje také Národní ústav odborného vzdělávání (NÚOV), zejména prostřednictvím Centra kariérového poradenství, jež funguje od roku 2002 a přispívá hlavně shromažďováním a publikováním informací o možnostech studia na středních školách¹³ a na vyšších odborných školách¹⁴. V obecnější rovině se NÚOV soustřeďuje na kariérové poradenství, na vytváření jeho koncepce, na metodickou a vzdělávací podporu směřující k začleňování tematiky *Úvod do světa práce* do vzdělávacích programů středních škol.

Národní vzdělávací fond (NVF), respektive jeho součást Národní informační středisko pro poradenství (NISP), hraje v oblasti poradenství roli zástupce celoevropské sítě Euroguidance¹⁵, jejímž cílem je prohlubovat evropskou spolupráci mezi národními poradenskými systémy a zprostředkovávat informace mezi nimi.

Vedle těchto institucí je třeba v resortu školství zmínit ještě Výzkumný ústav pedagogický (VÚP)¹⁶, Centrum pro studium vysokého školství (CSVŠ) a Ústav pro informace ve vzdělávání (ÚIV), které do poradenského systému vstupují také a zaměřují se zejména na shromažďování a poskytování informací.

V rámci resortu **Ministerstva práce a sociálních věcí** jsou poskytovány poradenské služby na Úřadech práce. Úřady práce jsou zaměřeny na oblast volby povolání, plánování a změnu profesní dráhy a podle potřeby klientů a i na další (např. právní a psychologické) služby v souvislosti s uplatněním na trhu práce a zaměstnáním (viz zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti).

Vedle uvedených institucí poskytují poradenské služby třetí úroveň rodinné poradny¹⁷ (dříve manželské a předmanželské poradny). Poradenské služby rodinných poraden jsou orientovány na pomoc, podporu a řešení interpersonálních vztahů¹⁸. Neměli bychom zapomínat ani na poradny, jejichž cílem je ovlivňování životního stylu a zdravotního stavu populace. Kdybychom svou pozornost zaměřili na neziskový sektor, pak bychom zde našli celou řadu dalších institucí (od personálních agentur až po nejrozsáhlejší občanská sdružení a hnutí), které také inzerují poskytování poradenských služeb. Takto

¹³ Berný, L. a kol. Kam na školu – střední školy v České republice. Školní rok 2004-2005. Praha: NÚOV, 2003.

¹⁴ Eliášová, I. Kam na školu – Vyšší odborné školy v České republice. Školní rok 2003-2004. Praha: NÚOV, 2003.

¹⁵ Síť Euroguidance vznikla z podnětu Evropské komise na podporu studijní mobility a rozvoje poradenství o vzdělávacích příležitostech v Evropě. Je podporována v rámci programu EU Leonardo da Vinci.

¹⁶ VÚP se ve spolupráci s MPSV podílel na tvorbě a zavedení vzdělávací oblasti *Volba povolání*. Úřad práce v Mostě prostřednictvím v. o. s. Persona Grata Most a Sociálně právního institutu, s. r. o. Most pak tento vyučovací předmět experimentálně zavedl na vybraných školách Mostecka.

¹⁷ V roce 2002 fungovalo 75 rodinných poraden zpravidla zřizovaných kraji, městskými úřady nebo jejich zařízeními. Většina poradenských pracovníků těchto poraden je členem Asociace manželských a rodinných poradců, která vymezuje kvalifikační stupně poradců (nevymezuje kvalifikaci sociálních pracovníků) takto: plná kvalifikace (samostatný manželský a rodinný poradce), základní kvalifikace (manželský a rodinný poradce), nekvalifikován (Tomešová a kol., 2003).

¹⁸ Ve vyhlášce č. 182/1991 Sb. je definován úkol rodinných poraden jako: „výchovná a poradenská péče v rodinných, manželských, partnerských a jiných mezilidských vztazích“ (§10).

poskytované poradenské služby jsou ovšem poměrně marginální a z hlediska záměru této studie pokládáme za nosné poradenské služby v oblasti vzdělávání a zaměstnanosti.

Za situace, kdy poradenské služby jsou nabízeny rozmanitým spektrem institucí, se jeví meziresortní spolupráce v otázce vzdělávání poradců jako nezbytná.

Doposud jsme charakterizovali poradenský systém v ČR podle toho, jak jsou poradenské služby institucionálně pokryté z hlediska jejich úrovní. Nyní opustíme kritérium jednotlivých úrovní poradenských služeb a podíváme se na poradenské instituce jiným pohledem a to podle typologií poradenských institucí (Freibergová a kol., 2002). Základem těchto typologií jsou různá kritéria (viz Rámeček 1). Vyjdeme-li z těchto typologií jako jedné z možností, jak vymezovat to, co lidé pracující v různých poradenských institucích potřebují jako svou profesní základnu (tedy vybavenost znalostmi, schopnostmi a dovednostmi), zjistíme, že by měli umět zvládat širokou paletu činností: komunikace v širokém slova smyslu, diagnostikování, vyhledávání informací a práce s nimi, orientace ve statistických zdrojích, pomoc, podpora, porada, intervence, organizování, konzultace, zprostředkovávání, výcvik, školicí a psychotherapeutické dovednosti. A to vše v rovině jak teoretické, tak praktické, v rovině práce s individuálním klientem, tak ve skupinové práci, sám, stejně jako s oporou o tým. V tomto smyslu je práce poradenského pracovníka nesmírně náročná a vyžaduje, stejně jako v jiných oblastech „sociálních aktivit“ či „práce s lidmi“, specializovanou a specifickou profesní přípravu.

Rámeček 1: Typologie poradenských institucí podle uvedených kritérií

Prvním z možných kritérií typologie poradenských institucí je struktura organizační jednotky, která poradenské služby poskytuje:
<ul style="list-style-type: none"> • poradna (není dále organizačně členěna, zaměřuje se na jednu – dvě oblasti poradenských služeb), • poradenské centrum (je tvořena několika organizačními částmi a má širší poradenský záběr).
Dalším kritériem je povaha práce pracovníků poradny:
<ul style="list-style-type: none"> • koordinátor poradenských činností, • plnohodnotná poradna.
Dalším je potom množství osob, kterým jsou poradenské služby určeny:
<ul style="list-style-type: none"> • hromadné poradenství, • skupinové poradenství, • individuální poradenství.
Hledisko hloubky a způsobu vedení poradenských aktivit a intervence je dalším kritériem:
<ul style="list-style-type: none"> • informační činnosti, • zprostředkovatelská činnost, • diagnostická činnost, • výcvikové akce, • komplexní intervence.
Dále se rozlišuje mezi různou mírou aktivity poradenské intervence, a to na:
<ul style="list-style-type: none"> • aktivní (direktivní) poradenství, • pasivní (nedirektivní) poradenství,
a podle různých poradenských přístupů na:
<ul style="list-style-type: none"> • individualizovaný (s vyšší mírou působení), • systémový (tj. beroucí v úvahu nejen např. žáka s prospěchovými problémy, ale i jeho učitele, rodiče, případně i sourozence a spolužáky jako určitý systém).
A konečně posledním kritériem je obsahové zaměření poradny. Např. u vysokoškolského poradenství je identifikováno osm modelů VŠ poraden:

- model profesní orientace,
- model personálních služeb,
- model akademických záležitostí,
- model psychoterapeutický,
- model školící,
- model konzultační,
- model výzkumný,
- model poradenský.

2.2 Činnosti poradců a poradenských institucí

V této části zprávy věnujeme pozornost činnostem poradců, kteří poskytují různé poradenské služby v rámci resortu školství a resortu zaměstnanosti.

V resortu školství jsou poskytovány poradenské služby zejména přímo na školách. Nový školský zákon a nově připravovaná vyhláška předpokládá na každé základní, střední a vyšší odborné škole vznik tzv. **školního poradenského pracoviště**, které má poskytovat poradenské a konzultační služby pro žáky, jejich zákonné zástupce a pedagogy. V rámci školního poradenského pracoviště jsou vykonávány funkce výchovného a kariérového poradce, školního psychologa nebo školního speciálního pedagoga, školního metodika prevence, případně asistenta speciálního pedagoga. Pracoviště je koordinováno školním psychologem nebo speciálním pedagogem, který se společně s ostatními odbornými pracovníky, s třídními učiteli a vedením školy podílí na přípravě a naplňování Programu zabezpečování pedagogicko-psychologického poradenství poskytovaného na škole. Program by měl odrážet specifika dané školy i regionu a zajistit koordinaci s ostatními zařízeními, která poskytují pedagogicko-psychologické, speciálně pedagogické a preventivně - výchovné služby, ale i s dalšími subjekty jiných resortů a nestátních subjektů, které poskytují poradenské služby.

Významné místo v poradenském systému patřícím do působnosti resortu školství mají **Pedagogicko-psychologické poradny (PPP)**, které svou diagnostickou, intervenční a informačně-metodickou činností podporují vzdělávání dětí a mládeže od 3 – 19 let. Podle hodnocení ČŠI (Freibergová a kol., 2002, s. 22) se „PPP postupně transformují z dosud převážně diagnostických k intervenčně-terapeutickým zařízením. Mají snahu přibližovat své služby klientům, spolupracovat se školami a zvyšovat intenzitu komunikace i s rodiči svých klientů. Na významnější místo v činnosti PPP se dostává oblast primární prevence sociálně-patologických jevů.“

Vedle Pedagogicko-psychologických poraden fungují **Speciálně pedagogická centra (SPC)**, pro něž jsou cílovou skupinou děti s různými druhy postižení a **Střediska výchovné péče (SVP)**¹⁹, která se zaměřují na děti a mládež s poruchami chování a rizikovým sociálním vývojem (přehled činností viz Příloha č. 1).

Poradenské služby na úrovni terciárního vzdělávání²⁰ zajišťují **vysokoškolská poradenská centra**.

¹⁹ Činnost Středisek výchovné péče se řídí zákonem č.109/2002 Sb.

²⁰ Nikoli však v celé oblasti terciárního vzdělávání, neboť vyšší odborné školy, které tam také spadají, jsou ošetřeny tzv. malým školským zákonem. Důsledkem této situace mimo jiné je, že také poradenské služby spíše než potřebám vyšších odborných škol odpovídají situaci základních a středních škol.

V rámci **resortu zaměstnanosti** jsou **Úřady práce** poskytovány bezplatně poradenské služby související zejména s uplatněním na trhu práce²¹ minimálně ve dvou rovinách, a to v rámci procesu zprostředkování zaměstnání a v Informačních a poradenských střediscích pro volbu povolání. Záměrem a uchazečům o zaměstnání jsou poskytovány různé formy poradenských služeb spojené s hledáním zaměstnání (**poradenství ke zprostředkování**), volbou povolání, dalším vzděláváním a rekvalifikací (individuální a skupinové poradenství, psychologické poradenství; poradenství osobám se zdravotním postižením; zjištění způsobilosti a schopnosti klientů pro výkon povolání a zaměstnání). Na úřadech práce působí **odborní poradenství**, které poskytuje také poradenství pro dlouhodobě nezaměstnané, pro zdravotně a tělesně postižené, zvýšenou péči mladistvým uchazečům a absolventům, a pro práci v zahraničí pro občany ČR. Poradenství pro volbu povolání zajišťují **Informační a poradenská střediska pro volbu povolání** (IPS), která poskytují informace o možnostech dalšího studia a výběru povolání. Kromě školní mládeže a mladistvým je IPS otevřeno také ostatním zájemcům, kteří si nevědí rady se svojí profesní volbou a s tím souvisejícím vzděláváním. IPS poskytuje klientům komplexní informační a poradenské služby nezbytné k profesní orientaci, resp. k volbě povolání a vzdělávání.

Aktivita IPS se realizují jak ve skupinové podobě (např. informace pro žáky ZŠ a SŠ, pro výchovné poradce, pro pedagogy, pro rodiče, spolupřátelství burz a veletrhů vzdělávání a pracovních příležitostí), tak ve formě individuálních konzultací. Z vyjádření poradců IPS vyplynulo (Výzkum služeb, 2003), že nejčastějšími klienty jejich služeb jsou žáci a jejich rodiče a dále pak výchovní poradci a učitelé vzdělávacích oblastí *Výchovy k volbě povolání* nebo *Úvodu do světa práce*. Z hlediska obsahu poradenských služeb se pracovníci IPS prioritně zaměřují na poskytování informací (o konkrétních školách, studijních oborech, průběhu přijímacího řízení, o povoláních, o možnostech uplatnění na trhu práce, o službách ÚP, o možnostech dalšího vzdělávání a rekvalifikace, o možnostech studia a zaměstnání v zahraničí). Individuální profesní diagnostika je poradci vnímána jako důležitá služba, ale v souboru realizovaných činností se ocitá hluboko pod službami informačního charakteru. Individuální profesní diagnostika jako služba IPS zahrnuje především testování zájmové orientace. Jen 25 % poradců v uvedeném šetření realizovaném v roce 2003 uvedlo, že využívají inteligenční a osobnostní testy ve vztahu ke studijním nárokům nebo ve vztahu k nárokům určité profese (Výzkum služeb, 2003). Tento údaj ovlivňuje do značné míry vstupní profesní kvalifikace poradců pracujících v IPS (testování osobnosti předpokládá absolvování oboru psychologie).

Potřeba prohloubení a zefektivnění služeb profesního poradenství vedlo Správu služeb zaměstnanosti MPSV ke zřízení zvláštních odborných pracovišť ve službách zaměstnanosti - tzv. Bilančně diagnostických pracovišť. Úkolem těchto pracovišť je poskytovat klientům služby bilanční diagnostiky. Bilanční diagnostika je definována jako „poradenský proces, který s využitím komplexních odborných diagnostických metod směřuje k optimálnímu využití potenciálu člověka při nalézání jeho vhodné profesní orientace a uplatnění“ (Výzkum služeb, 2003). Hlavním výstupem poradenské práce těchto zařízení je „dokument“ bilanční diagnostiky, který má klientovi usnadnit orientaci v jeho silných a slabých stránkách a směrech profesní dráhy a otevřít možnosti k nalezení optimální studijní či pracovní příležitosti. Síť těchto odborných pracovišť je tvořena metodickými pracovišti při Úřadech práce, „vlastními“ pracovišti při ÚP a externími pracovišti.

Resort školství se zaměřuje na předškolní a školní mládež, zatímco resort zaměstnanosti na ekonomicky aktivní obyvatelstvo a na mládež chystající se ukončit školu a stojící před rozhodnutím o dalším vzdělávání či vstupu do světa práce. I když se zdá, že poradenské služby obou resortů pokrývají potřeby všech cílových skupin klientů, nemůžeme o tom hovořit u dalších poradenských služeb, které bývají zahrnovány pod pojem kariérové poradenství (Heibert, Bogen, 2003), tj. u služeb

²¹ Úřady práce kromě toho plní další úkoly související s implementací státní politiky zaměstnanosti.

poskytující specifické informace zaměřené podle potřeb konkrétního klienta a služby orientované na řešení širších otázek spojených s kariérovým rozvojem klienta na základě poznávání (sebe)poznávání) klienta s možností akčního plánování kariérového rozvoje.

Existují skupiny klientů (jak mezi mládeží, tak ve skupinách dospělých), které roli práce ve svém životě teprve hledají (např. lidé s nedokončeným vzděláním, absolventi škol) nebo nepatří do skupiny nezaměstnaných, ale aktuálně přehodnocují vztahy mezi vzděláváním, zaměstnáním a osobním životem (např. ženy na mateřské dovolené, nemocní a zdravotně postižení, lidé ohrožení zejména strukturální nezaměstnaností atd.). Ti se ocitají mimo „hlavní klientelu“ obou resortů a jsou vystaveni riziku, že propadnou síti systému poskytovaných služeb. Navíc je velká pravděpodobnost, že tito lidé přestávají mít trvalý přístup k možnostem studia a zaměstnání v důsledku absence poskytování služeb kariérového poradenství.

Dotazníkové šetření u žáků základních a středních škol, které realizoval NÚOV v roce 2003, odhalilo mnohé disproporce v hodnocení informačního zázemí pro profesní rozhodování, které poskytují výchovní poradci, poradci úřadů práce a poradci pedagogicko-psychologických poraden (Výzkum služeb, 2003).

2.3 Kvalifikace poradenských pracovníků

Nyní se zaměříme na požadovanou kvalifikaci pracovníků, jejichž činnost naplňuje charakter jednotlivých úrovní poradenských služeb. Do představ o kvalifikovaném poradci/ profesionálovi výrazně zasahují poradenské asociace a sdružení. Asociace obvykle prezentují představy o kvalifikovaném poradci, které se skládají ze vstupní kvalifikace (stupeň požadovaného vzdělání, požadovaná odbornost) dalšího vzdělávání (vzdělávací kurzy či výcviky²²) a jiných kvalifikačních požadavků (např. délka odborné praxe, sebezkušenostní psychoterapeutický výcvik, supervizní²³ výcvik, stáže apod.).

V resortu školství byly do nedávné doby vymezeny zvlášť požadavky na pedagogické pracovníky (učitele a výchovné poradce) a zvlášť požadavky na pracovníky poradenských zařízení ve školství (PPP, SPC, SVP). Podle zákona o pedagogických pracovnících (zákon č. 563/2004 Sb.), který vešel v platnost 1. 1. 2005, jsou za pedagogické pracovníky považováni všichni, kteří „konají přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání“ na základě školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb.). Z toho vyplývá, že zaniká bývalá kategorie poradenských pracovníků ve školství a všichni zaměstnanci školských poradenských zařízení ve smyslu §116 výše uvedeného školského zákona jsou pedagogickými pracovníky.

Učitelé jsou v profesním modelu poskytování poradenských služeb považováni za odborníky tzv. první úrovně. Vstupní kvalifikace učitelů je vymezena zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. Odbornou kvalifikaci získá učitel „vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd“ dále specifikovaným podle toho, na kterém stupni škol učitel působí (učitel prvního nebo druhého stupně základní školy, učitel střední školy, učitel uměleckých odborných předmětů v základní umělecké škole, střední odborné škole a konzervatoři, učitel vyšší odborné školy, učitel náboženství). Vzdělávání zaměřené na výkon poradenských aktivit se omezuje na jednotlivé kurzy dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

²² Výcviky obvykle zahrnují teorii, sebezkušenostní výcvik (zážitky), supervize. Časový rozsah jednotlivých částí výcviku se liší podle konkrétních poradenských škol a výstupní kvalifikace.

²³ V současné době v ČR pracuje občanské sdružení Český institut pro supervizi. Zaměřuje se na vzdělávání v supervizi a rozvíjení supervizních činností jako nástroje odborného růstu pracovníků i pracovních týmů.

Výchovní poradci na základních, středních a vyšších odborných školách jsou pedagogickými pracovníky. Vyhláška MŠMT č. 139/1997, o podmínkách odborné a pedagogické způsobilosti pedagogických pracovníků a o předpokladech kvalifikace výchovných poradců uváděla tři požadavky, které by měl výchovný poradce splňovat. Podle této vyhlášky měli mít výchovní poradci požadované vzdělání pro učitele ZŠ nebo SŠ, odpovídající pedagogickou praxi (minimálně 3 roky) a mají být absolventy kvalifikačního studia výchovného poradenství (nebo měli toto studium zahájit do dvou let od nástupu do funkce). Protože je vyhláška MŠMT č. 139/1997 k 1.1. 2005 zrušena školským zákonem č. 561/2004 Sb. a nová vyhláška o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků je zatím v legislativním řízení, můžeme z ní uvést pouze předběžné informace ²⁴.

Funkce **školního metodika prevence** byla zavedena Pokynem MŠMT č. 14 514/2000. Školní metodik prevence je učitelem školy, který má být dále odborně připravován v této oblasti. Vedle školního metodika prevence vymezuje Pokyn funkci tzv. okresního metodika preventivních aktivit, kterým má být zpravidla psycholog, speciální nebo sociální pedagog z PPP nebo SVP (případně SPC), který metodicky podporuje programy prevence na školách a školských zařízeních v rámci okresu. Ohledně požadavků na vzdělávání metodiků prevence opět můžeme uvést pouze předběžné informace ²⁵.

V koncepci **školního poradenského pracoviště** se objevuje nově funkce **kariérového poradce** na základních, středních a vyšších odborných školách. Existuje představa o profilu kariérového poradce, který je vymezen na základě požadovaných znalostí a dovedností:

- problematiky poradenského procesu, poradenského rozhovoru (konzultace) a mezilidské komunikace,
- pěti tematických okruhů kariérového rozhodování a volby povolání:
 - problematika sebepoznání a samostatného rozhodování žáků,
 - orientace v české vzdělávací soustavě,
 - orientace ve sféře práce (v jednotlivých profesních oblastech a významných povoláních, orientace na trhu práce),
 - problematika práce s informacemi,
 - orientace v právním a institucionálním rámci(viz Návrh národní politiky kariérového poradenství v ČR, 2002).

Je otázkou, zda funkce kariérového poradce bude v návrhu nově připravované vyhlášky o poradenství zavedena ²⁶.

Psychologové ²⁷ působící v poradenských službách ve školství (zejména jsou to psychologové PPP, SPC, SVP) mají být absolventy akreditovaného magisterského studijního programu psychologie.

V návrhu vyhlášky o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků je kromě požadavku na pregraduální vzdělávání vznesen také požadavek studia umožňujícího a opravňujícího k výkonu

²⁴ K výkonu funkce výchovného poradce by mělo opravňovat kvalifikační studium v rozsahu 250 hodin. Toto kvalifikační studium bude podléhat akreditaci v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a budou ho nabízet pouze vysoké školy.

²⁵ Vzdělávání by mělo mít charakter specializačního studia v rozsahu 200 hodin. Studijní programy budou podléhat akreditaci, o kterou může požádat kdokoli podle nového školského zákona od 1. 1. 2005.

²⁶ Standardy poradenských služeb, které mají být poskytovány ve školách budou podrobně vymezeny v materiálu „Školní poradenské pracoviště“ (Zpravodaj pedagogicko-psychologického poradenství, 2004, č. 41).

²⁷ Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících nerozlišuje požadavky na psychologa pracujícího ve školských poradenských zařízeních a školního psychologa.

specializovaných činností (jedná se o tzv. praktickou přípravu, kterou mají zajišťovat resortní vzdělávací instituce a profesní sdružení). V návrhu této vyhlášky se počítá i s tzv. průběžným vzděláváním, které zahrnuje supervizi. Supervize je v tomto kontextu chápána jako „poradenská podpora výkonu profese pedagogických pracovníků realizujících pedagogicko-psychologické a speciálně pedagogické činnosti zaměřené na prevenci a řešení problémů ve vzdělávání dětí a mládeže a problémů souvisejících s poruchami chování a sociálně nežádoucími jevy“ (Zpravodaj, 2004, č. 40, s. 51). Vedle dalšího vzdělávání, které vede k odbornému růstu, se v Návrhu koncepce kariérního růstu (Slavíková a kol., 2001) počítá i s dalším vzděláváním ve smyslu funkčního růstu²⁸.

Speciální pedagogové²⁹ jsou pedagogickými pracovníky s vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném magisterském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřeném na speciální pedagogiku. Požadavek studia k výkonu specializovaných činností a požadavek průběžného vzdělávání je stejný jako u psychologů. Analogický je i požadavek na další vzdělávání, které je předpokladem funkčního růstu poradenských pracovníků (Slavíková a kol., 2001).

Poradenští pracovníci působící ve vysokoškolských poradenských centrech mají vstupní kvalifikaci většinou jako jednooboroví psychologové, případně speciální pedagogové. Někteří z nich se věnují také výuce, případně i výzkumu. Na pracovníky vysokoškolských poraden se nevztahuje zákon o pedagogických pracovnících (zákon č. 563/2004 Sb.). Proto požadovaná vstupní kvalifikace tímto zákonem není vymezena. Otázkou zůstává požadavek jejich dalšího vzdělávání jako součásti kariérního růstu.

Poradci v resortu zaměstnanosti (poradenští pracovníci Informačních poradenských středisek, poradci ke zprostředkování a rekvalifikaci) dosud kvalifikační standardy pro svoje působení nemají stanoveny.

2.4 Vzdělávací možnosti pro poradenské pracovníky

Nedostatečná úroveň odborné kvalifikace poradenských pracovníků je zmiňována jako jedna z problematických oblastí současného stavu poradenského systému v ČR (Návrh koncepce, 2003). Proto také jedním z pilířů, na nichž by měla být postavena politika rozvoje poradenství u nás, je systém informační, vzdělávací a metodické podpory poradenských pracovníků.

Poradenští pracovníci na školách

„Z pramenů MŠMT vyplývá, že kvalifikační předpoklady splňuje necelá ¼ výchovných poradců, přičemž jen cca 13 % těchto poradců absolvovalo potřebné specializační studium po roce 1989“ (Výzkum služeb, 2003, nestránkováno). Podle Zapletalové (2003) většina výchovných poradců ze zkoumaného vzorku (soubor 186 škol – výchovných poradců) uváděla vzdělání pro práci výchovného poradce na Pedagogické fakultě UK v Praze (43 %), nebo na Filozofické fakultě UK v Praze (9,1 %). Je však pravděpodobné, že respondenti uvedli jako vzdělání pro práci výchovného poradce svou vstupní kvalifikaci v rámci pregraduálního vzdělávání a nikoli kvalifikační studium výchovného poradenství. Údaj o absolvování požadovaného kvalifikačního studia výslovně uvedlo pouze 23,6 % výchovných poradců. Navíc 12,4 % dotázaných neuvedlo údaj žádný.

²⁸ Podrobněji jsou kvalifikační požadavky vymezeny v Kvalifikačních standardech pedagogických pracovníků školských poradenských zařízení (Zpravodaj pedagogicko-psychologické poradenství, 2004, č. 40, s.49 – 51).

²⁹ Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících nerozlišuje požadavky na speciálního pedagoga pracujícího ve školských poradenských zařízeních a školního speciálního pedagoga.

Kvalifikační úroveň výchovných poradců je do značné míry ovlivněna regionální nabídkou vzdělávacích příležitostí pro tyto pracovníky. Celkově úroveň vzdělávací nabídky není považována za uspokojivou. Je kritizována její nekomplexnost, nesystematičnost a nedostatečná regionální dostupnost. Současně se však objevuje otázka, jak je stávající nabídka využívána, zda vedení škol dostatečně investuje do vzdělávání poradců, zda samotní poradci jsou dostatečně motivováni se ve své pozici dále vzdělávat a zdokonalovat (Výzkum služeb, 2003). Zlepšování a rozšiřování kvalifikace výchovných a kariérových poradců je tedy pro další rozvoj poradenských služeb klíčovým prvkem.

Rozšiřování kvalifikace výchovných poradců hodnotí zpráva NÚOV (Výzkum služeb, 2003) ve třech problémových okruzích:

- nedostatek vzdělávacích příležitostí v oblasti kariérového poradenství,
- omezené časové možnosti výchovných poradců pro další vzdělávání – především v důsledku plnění výukových povinností (je silně pociťováno zejména výchovnými poradci na gymnáziích),
- ne vždy vstřícný přístup vedení školy ke vzdělávacím potřebám výchovných poradců, zejména ve vztahu k finančním (priority z hlediska vynaložených prostředků jsou spatřovány v jiných oblastech) a časovým nárokům (uvolňování z výuky za účelem návštěvy vzdělávacího kurzu).

Samotní výchovní poradci vidí řešení ve dvou cestách:

- reorganizovat přípravu výchovných poradců tak, aby se studium výchovného poradenství stalo jedním z rovnocenných studijních oborů v rámci pregraduálního dvouoborového studia,
- získat kvalifikaci v rámci pregraduálního studia učitelství, a to dobrovolným absolvováním základního kvalifikačního modulu (obsahově identického se současným specializačním studiem výchovného poradenství).

Poradenští pracovníci na Úřadech práce

Stávající kvalifikační struktura poradenských pracovníků na Úřadech práce je značně nesourodá a diverzifikovaná, a to jak z hlediska stupně vzdělání, tak z hlediska zaměření dosavadního vzdělání, konstatuje se ve zprávě NÚOV (Výzkum služeb, 2003). V resortu zaměstnanosti zabezpečují pro tyto poradce odbornou přípravu a realizaci vzdělávacích aktivit od roku 1994 tři vzdělávací střediska (Olomouc, Pardubice, Písek), která v rámci dalšího profesního vzdělávání nabízejí také semináře a výcvikové kurzy pro poradce.

Z analýzy vzdělávacích potřeb samotných poradenských pracovníků IPS vyplývá (Výzkum služeb, 2003), že by nejvíce potřebovali znalosti o struktuře vzdělávací soustavy (stupně vzdělání, skupiny oborů, druhy oborů, způsob ukončování, formy studia) a o vzdělávací nabídce v regionu (nabídka SŠ, VOŠ a VŠ). Dotazovaní poradci (z 24 IPS) považují v 83 % za stejně důležitou schopnost aplikovat kritéria pro rozhodování o budoucí vzdělávací a profesní dráze. Obdobně jen 64 % považuje za nezbytně nutné znalosti a dovednosti v oblasti psychologické (bilanční) diagnostiky. Pokud porovnáme subjektivně pociťované vzdělávací potřeby s profilem profesního poradce na školách, pak se ukazuje, že poradci IPS vnímají svůj vzdělanostní profil poněkud úžeji (jednoznačně převažuje poskytování informací), což pravděpodobně ovlivňuje i vzdělávací potřeby poradců IPS.

Tolik tedy základní informace z dostupných přehledových materiálů týkajících se poradenství u nás. Jedná se o informace, které samozřejmě nemá smysl na tomto místě opakovat v plné šíři, proto jsme vybrali jen ty, o kterých se domníváme, že mohou vytvořit dostatečně pevný rámec pro naše další zjišťování týkající se vzdělávacích příležitostí pro poradenské pracovníky. Ty jsou prezentovány v následující části (část 4) textu. Nejprve se však stručně vyjádříme k metodologickému postupu při získávání podkladů k analýze vzdělávání poradců (část 3).

3. Metodologický postup sběru dat pro analýzu vzdělávacích příležitostí v poradenském systému v ČR

3.1 Sběr dat pro analýzu vzdělávacích příležitostí v poradenském systému v ČR

V průběhu podzimních měsíců roku 2003 (říjen – prosinec) jsme se zaměřili na získávání informací, na jejichž základě by bylo možné sestavit přehled vzdělávacích příležitostí, charakterizovat konkrétní poskytovatele a analyzovat realizované obsahy studia. Informace prezentované v této zprávě odrážejí situaci k 31. 12. 2003.

Získání informací proběhlo ve **dvou fázích**. Nejdříve jsme se orientovali na vytvoření přehledu poskytovatelů vzdělávacích příležitostí, zdroje jsme hledali ve státní sféře (resort školský, zdravotnický a zaměstnanosti) i ve sféře nestátní (zejména soukromé vzdělávací agentury). Zjistili jsme, že do vzdělávání poradců systematictěji vstupují především subjekty působící v resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. V resortu Ministerstva práce a sociálních věcí organizují vzdělávací aktivity tři vzdělávací střediska jako součást dalšího profesního vzdělávání. V ostatních případech, tedy v resortu Ministerstva zdravotnictví a v soukromém sektoru jsme významnější či veřejně přístupné doklady o systematických vzdělávacích aktivitách směřovaných k poradcům nenalezli, takže je v této zprávě ponecháváme stranou.

Na základě získaného přehledu jsme tedy zjišťovali vzdělávací příležitosti, které jsou v ČR nabízeny poradcům vysokými školami (VŠ), Pedagogicko-psychologickými poradnami (PPP), Pedagogickými centry (PC) a Institutem pedagogicko-psychologického poradenství (IPPP). Do přehledu nebyly zahrnuty aktivity Speciálně pedagogických center a Středisek výchovné péče.

Ve druhé fázi jsme se zaměřili na analýzu nabízených vzdělávacích příležitostí (studijních programů a kurzů) uvedených subjektů. V této fázi práce na projektu jsme oslovili elektronickým dopisem všechny Pedagogicko-psychologické poradny (celkem 115 PPP), všechny vysoké školy, které nabízejí vzdělávací programy pro výchovné (kariérové) poradce (celkem 9 VŠ) a Pedagogická centra (celkem jsme kontaktovali 54 PC – z toho bylo 14 krajských PC, 1 PC pro polské národnostní školství a 39 regionálních poboček krajských Pedagogických center) v ČR a také Institut pedagogicko-psychologického poradenství.

V další části druhé fáze výzkumné práce jsme provedli dotazníkové šetření a rozeslali jsme dotazníky (viz příloha č. 2.) na jednotlivé Pedagogicko-psychologické poradny (adresář v příloze č. 3), Pedagogická centra (adresář krajských PC příloha č. 4)³⁰ a Institut pedagogicko-psychologického poradenství. Návratnost u poraden činila 48% (odpovědělo 55 poraden ze 115 PPP). Z uvedeného počtu pouze 14 poraden uvádí nabídku studijních příležitostí, tj. 25% z 55 poraden. Návratnost u Pedagogických center byla 13 % (odpovědělo 7 z 54 obeslaných PC). Z IPPP se nám nevrátil žádný vyplněný dotazník. Malou návratnost v dotazníkovém šetření jsme museli kompenzovat dalšími zjišťovacími postupy. Doplnující informace o nabízeném vzdělávání jsme získávali prostřednictvím internetových zdrojů, na www stránkách jednotlivých Pedagogických center a Institutu pedagogicko-psychologického poradenství. Využili jsme i osobních a telefonických rozhovorů s pracovníky všech uvedených institucí a také jejich písemných materiálů.

³⁰ Do roku 2000 pracovala Pedagogická centra v každém okrese, zřízením krajů se jejich síť reorganizovala a vzniklo 14 krajských Pedagogických center s regionálními pobočkami a 1 Pedagogické centrum pro polské národnostní školství.

Informace o studijních příležitostech nabízených poradcům na vysokých školách jsme zjišťovali a doplňovali údaje přístupnými na www stránkách fakult vysokých škol (adresář v příloze č. 5), tištěnými materiály, které byly dány k dispozici jednotlivými fakultami na veletrhu studijních příležitostí Gaudeamus 2003 pořádaném v Brně a také osobními a telefonickými rozhovory s pověřenými garanty těchto studijních programů na fakultách vysokých škol. Získané informace o nabízených vzdělávacích příležitostech jsme ještě doplňovali u Pedagogických center a Institutu pedagogicko-psychologického poradenství následnými telefonickými rozhovory s garanty jednotlivých studijních nabídek.

Tab. 1 Přehled zjištěných studijních nabídek

<i>Poskytovatel</i>	<i>Počet respondentů (nabízejících studijní příležitosti)</i>	<i>Počet studijních programů a kurzů</i>
Vysoké školy	9 VŠ (7 veřejných a 2 soukromé)	19
PPP	14	22
PC	44	54
IPPP	1	24
Celkem	68	119

Domníváme se, že problémy, které se projevily při sběru dat a informací, byly způsobeny zejména u Pedagogických center nepříznivou atmosférou vyvolanou existenční nejistotou, neboť právě v době našeho výzkumného šetření se začala projednávat otázka zásadní reorganizace těchto center.

Zjišťování nabídky dalších poskytovatelů nebylo vždy snadné - mnozí z nich chránili vlastní know how i obsahy nabízených vzdělávacích aktivit.

Studijní programy a kurzy vzdělávacích příležitostí pro poradce byly zařazeny do analýzy tehdy, jestliže splňovaly některou z následujících **podmínek**:

- jsou profilovány jako poradenství nebo jako výchovné (případně kariérové) poradenství,
- obsahují v názvu studijního programu profesi poradce nebo výchovného (případně kariérového) poradce,
- jsou určeny odborným pracovníkům, kteří již vykonávají nebo v budoucnu hodlají vykonávat funkci výchovného (případně kariérového) poradce.

Vzhledem k odlišným typům a obsahům vzdělávání jsme analyzovali jednotlivé typy poskytovatelů samostatně. Rozdělili jsme je do tří základních souborů podle typu vzdělávání na pregraduální, celoživotní vzdělávání na vysokých školách a další vzdělávání a uvnitř těchto tří souborů jsme analyzovali konkrétní vzdělávací nabídku v pěti základních oblastech:

1. informace o poskytovateli (název poskytovatele, sídlo, forma a typ vzdělávací nabídky, akreditace³¹, cena za vzdělávání),
2. informace o obsahu vzdělávací nabídky (název nabídky, profil absolventa, obsahová náplň, časové dotace, cíl studia),
3. technické údaje o vzdělávací nabídce (metody, formální výstupy a ukončení studia, studijní zdroje),

³¹ Vzdělávací instituce v ČR získávají různé typy akreditací, zejména se jedná o akreditace udělované Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (na základě hodnocení Akreditační komise) 1) studijním programům vysokých škol, 2) vzdělávacím programům dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, 3) vzdělávacím programům, které vedou k rekvalifikaci. V současné době se situace s udělováním akreditací mění vzhledem k platnosti nového školského zákona od 1. 1. 2005. Pro naše účely jsme sledovali pouze to, zda vzdělávací nabídky akreditaci mají, či nemají.

4. údaje o účastnících vzdělávání (požadovaná kvalifikace účastníků, potřebná praxe, počet absolventů, uplatnění v praxi),
5. údaje o lektorech (požadované předpoklady, jejich kvalifikace, způsob vytváření lektorského sboru, výběr lektorů, instituce, z jakých přicházejí).

Ukázalo se, že ne ke každé z těchto sledovaných oblastí je možné se ve všech případech dostatečně spolehlivě vyjádřit. Důvodem je, jak již bylo řečeno, množství nezjistitelných údajů. Domníváme se, že i to vypovídá o skutečně spíše nesystematické pozornosti věnované vzdělávání poradenských pracovníků u nás.

3.2 Situace v zahraničí

Souběžně s pracemi na přehledu o vzdělávacích příležitostech v České republice probíhala analýza adekvátních zahraničních materiálů pro účely vytvoření širšího referenčního rámce. Zaměřili jsme se na dokumenty následujícího charakteru:

- přehledové mezinárodní studie a prezentace výzkumů týkajících se přípravy poradců,
- zprávy a informace o národních systémech poradenství a přípravě poradců v jejich rámci,
- informace o kurzech a jejich kurikulu,
- informace o poskytovatelích kurzů.

Pro výběr relevantních dat bylo stanoveno kritérium geografické (pouze evropské země s akcentem na země Evropské unie) a kritérium časové (kurikula kurzů musí být aktuálně platná, poskytovatelé musí být v současnosti aktivní). Zdroje byly vyhledávány následujícím způsobem:

- dokumenty Evropské komise, Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD), Unesco a Světové banky byly dostupné buď v knihovnách, nebo v elektronické podobě na webových stránkách těchto institucí,
- národní zprávy a informace o systémech kvalifikace poradců a státem spravovaných institucionálních strukturách jsme vyhledali na stránkách ministerstev školství a ministerstev práce a sociálních věcí (a jejich případných alternativ a jimi zřizovaných institucí) jednotlivých zemí,
- dokumenty mezinárodních sdružení, jako Mezinárodní asociace pedagogického a profesního poradenství (IAEVG - The International Association for Educational and Vocational Guidance), Evropské středisko pro rozvoj odborné přípravy (CEDEFOP), a dokumenty národních asociací jsme našli na webových stránkách těchto sdružení,
- výzkumné zprávy, zprávy z konferencí a teoretické reflexe problematiky byly vyhledávány v informačních portálech zprostředkovaných Masarykovou univerzitou,
- pro všechny oblasti bylo hledání informací doplněno o práci s veřejnými webovými portály³².

Sebrané informace byly zpracovány do základního přehledu o zahraniční situaci a dále užity pro interpretaci české situace a tvorbu doporučení.

³² Vyhledávání za použití anglických klíčových slov (counselling i counseling, counsellor, guidance, teacher-counsellor, guidance teacher, career teacher, career adviser, career counsellor, guidance counsellor, school guidance) a případně jejich ekvivalentů v cizích jazycích (především v němčině, francouzštině a španělštině).

4. Přehled o vzdělavatelích a o existujících vzdělávacích příležitostech pro poradenské pracovníky v ČR

Pestrá paleta profesí působících v rámci poradenského systému, o níž byla řeč v předcházejících oddílech této zprávy, vyžaduje zabezpečení vzdělávacích příležitostí pro získávání a rozšiřování jejich kvalifikace. Vzdělávací příležitosti pro poradenské pracovníky v České republice můžeme rozlišit následovně³³:

- pregraduální vzdělávání,
- studijní programy celoživotního vzdělávání na vysokých školách
- další vzdělávání nabízené jinými poskytovateli

V následující analýze jsme se zaměřili na uvedené typy vzdělávacích příležitostí pro poradenské pracovníky. Uskutečnili jsme šetření, jehož cílem bylo zjistit faktický stav v oblasti vzdělávacích příležitostí pro poradce. Jak již bylo řečeno, zajímaly nás takové vzdělávací příležitosti, které měly u všech uvedených typů explicitně vyjádřené poradenské zaměření (např. v profilu absolventa, názvu či obsahovém zaměření vzdělávací příležitosti). V dalším vzdělávání jsme se orientovali na ty vzdělávací příležitosti, u nichž poskytovatelé uvedli, že jsou určeny pro výchovné (kariérové) poradce.

Identifikovali jsme celkem čtyři skupiny poskytovatelů vzdělávání v České republice:

- vysoké školy,
- pedagogická centra,
- pedagogicko-psychologické poradny,
- Institut pedagogicko-psychologického poradenství.

Od těchto poskytovatelů jsme získávali data prostřednictvím dotazníkového šetření (VŠ, PPP, PC, IPPP), prostřednictvím internetových zdrojů (VŠ, PC, IPPP), telefonickým dotazováním (VŠ, PC, IPPP) a osobními rozhovory (VŠ).

Uvědomujeme si, že nelze tvrdit, že se podařilo vyhledat všechny poskytovatele vzdělávání poradců a postihnout celé spektrum vzdělávací nabídky pro profese působící v poradenském systému, který v České republice existuje. Domníváme se, že takový úkol je v současné době nesplnitelný, neboť z našich zjištění vyplývá, že v odpovídajících státních institucích není v současné době autorizovaný a veřejně přístupný přehled (databáze) poskytovatelů, kteří mají akreditované studijní programy a kurzy, případně o akreditaci žádají. Databáze je ve fázi ověřování.

Každý z výše uvedených typů vzdělávání – pregraduální vzdělávání, studijní programy celoživotního vzdělávání na vysokých školách a další vzdělávání nabízené jinými poskytovateli – je natolik specifický, že jej prezentujeme zvlášť.

³³ V dostupných materiálech se pro rozlišení používá různá terminologie. V pracovním textu „Návrh národní politiky kariérového poradenství v ČR“ (2003), kterou zpracoval NÚOV ve spolupráci s IPPP a MPSV, se užívá pojmů pregraduální vzdělávání, postgraduální vzdělávání (ve smyslu kvalifikačního studia výchovného poradenství podle Vyhlášky MŠMT č. 139/1997, o podmínkách odborné a pedagogické způsobilosti pedagogických pracovníků a o předpokladech kvalifikace výchovných poradců) a další vzdělávání prostřednictvím kurzů. V praxi jednotliví poskytovatelé vzdělávacích nabídek užívají pojmy kvalifikační či specializační studium velmi volně (viz Rámeček č. 3).

4.1 Přehled studijní a vzdělávací nabídky

4.1.1 Přehled studijních programů v pregraduálním vzdělávání

Tento typ kvalifikačního vzdělávání poskytují v České republice **tři veřejné vysoké školy** univerzitního typu, kde je vzdělávání realizováno na dvou typech fakult:

- Masarykova univerzita v Brně (Filozofická fakulta),
- Ostravská univerzita v Ostravě (Filozofická fakulta),
- Univerzita Palackého v Olomouci (Pedagogická fakulta).

Studium je zajišťováno v bakalářském i v magisterském stupni, a to v prezenční i v kombinované formě studia. Nabízeno je celkem 5 studijních programů. Zjistili jsme, že se realizují tři bakalářské studijní programy jednooborové ve standardní délce šest semestrů, dále jeden magisterský jednooborový program desetisemestrový a jeden následný magisterský jednooborový program s délkou studia čtyř semestrů. Názvy studijních programů jsou rozdílné. V přehledu (viz Rámeček 2) jsou uvedeny názvy studijních programů, jejich poskytovatelé spolu s jejich sídlem, délka, forma a typ studia.

Rámeček 2: Studijní programy poskytované vysokými školami v pregraduálním stupni

<i>Sociální pedagogika a poradenství</i>
Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně bakalářské studium jednooborové prezenční délka studia 6 semestrů
<i>Sociální práce s poradenským zaměřením</i>
Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě bakalářské studium jednooborové prezenční délka studia 6 semestrů
<i>Výchovné poradenství</i>
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci bakalářské studium jednooborové prezenční délka studia 6 semestrů
<i>Sociální práce s poradenským zaměřením</i>
Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě magisterské jednooborové studium prezenční délka studia 10 semestrů
<i>Sociální práce s poradenským zaměřením</i>
Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě navazující magisterské jednooborové studium kombinované délka studia 4 semestry

Jak je patrné, nejvíce nabídek ke studiu realizuje Filozofická fakulta Ostravské univerzity, kde lze studijní program Sociální práce s poradenským zaměřením studovat ve třech formách, a to jako studium bakalářské, magisterské prezenční a magisterské kombinované.

Ve všech případech je studium ze zákona o vysokých školách bezplatné. Každý uvedený studijní program je ukončen státní závěrečnou zkouškou a student získává vysokoškolský diplom, který dokládá kvalifikaci absolventa v poradenské profesi.

Pro doplnění informací o pregraduálním vzdělávání pro oblast poradenských služeb je nezbytné se zmínit o dalších tradičních vzdělávacích příležitostech nabízených českými vysokými školami, které se ale nestaly součástí našeho šetření. Jedná se o pregraduální vzdělávání pro profese, které jsou součástí poradenského systému v České republice (v resortu školství). Zejména jde o vzdělávání psychologů a speciálních pedagogů.

Psychologové mají vzdělávací příležitosti (potřebné pro výkon profese) magisterského stupně, nabízejí je Filozofické a Pedagogické fakulty univerzit. Speciální pedagogové mohou potřebnou kvalifikaci získat vzděláním magisterského stupně na Pedagogických fakultách vysokých škol univerzitního typu.

4.1.2 Přehled programů celoživotního vzdělávání na vysokých školách

Tento typ vzdělávacích příležitostí je významný pro odborníky působící v poradenském systému z důvodu potřebného doplňování a rozšiřování odborných znalostí a dovedností pro potřeby kariérního růstu. V naší zprávě se nezabýváme vzdělávacími příležitostmi podporujícími kariérní růst psychologů a speciálních pedagogů působících v poradenských zařízeních školského resortu (Slavíková a kol., 2001). Zaměřujeme se na vzdělávací příležitosti určené výchovným (případně kariérovým) poradcům. Pro výkon funkce výchovného poradce předepisuje Vyhláška MŠMT čj. 139/1997 tzv. kvalifikační studium. Toto studium nabízejí fakulty vysokých škol nebo centra celoživotního vzdělávání při vysokých školách pod různými názvy. Studium je možné absolvovat **na sedmi veřejných vysokých školách a na dvou vysokých školách soukromých**. Jedná se o tyto vysoké školy:

Veřejné vysoké školy

- Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Filozofická fakulta,
- Masarykova univerzita v Brně, Centrum dalšího vzdělávání MU,
- Univerzita Palackého v Olomouci, Středisko celoživotního vzdělávání učitelů při Pedagogické fakultě,
- Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, Centrum celoživotního vzdělání,
- Technická univerzita v Liberci, Pedagogická fakulta,
- Západočeská univerzita v Plzni, Ústav celoživotního vzdělávání při Pedagogické fakultě,
- Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta.

Soukromé vysoké školy

- Vysoká škola J. A. Komenského v Praze,
- Vysoká škola Karla Engliše v Brně.

Uvedené vysoké školy nabízejí studijní příležitosti ve 14 programech, na některých vysokých školách je nabízí více fakult, případně center celoživotního vzdělávání, některé fakulty nabízejí i více programů současně. Mezi nimi jich nejvíce připravuje Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. Výčet studijních programů je uveden v Rámečku 3.

Podmínkou přijetí ke studiu je absolvování vysoké školy učitelského směru nebo příbuzného zaměření. Jsou stanoveny také další požadavky pro přijetí ke studiu, kterými jsou praxe ve školství, případně praxe přímo ve funkci výchovného poradce. Přijímání jsou i uchazeči, s nimiž se počítá jako s personální rezervou do funkce výchovného poradce.

Uvedené studium na všech uvedených vysokých školách musí zájemci **finančně hradit**. Částka, která je požadována za semestr studia na veřejných vysokých školách, se pohybuje v rozpětí od 2 400 Kč (Univerzita Karlova Praha, Pedagogická fakulta) až po 10 000 Kč (Ostravská univerzita, Filozofická fakulta). Průměrná částka požadovaná za semestr studia na veřejných vysokých školách je

3 766 Kč. Také soukromé vysoké školy požadují platby za studium. Překvapivě nejnižší částku ze všech zkoumaných vysokých škol požaduje Vysoká škola Karla Engliš v Brně, kde semestr studia stojí uchazeče 2 350 Kč. Za semestr studia na Vysoké škole J. A. Komenského uchazeč zaplatí 4 000 Kč. Průměrná cena za semestr studia je na soukromých vysokých školách 3 187 Kč. Cena je stanovována jednotlivými fakultami.

Rámeček 3: Přehled programů celoživotního vzdělávání na vysokých školách

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta, *Specializační studium výchovného poradenství*

Filozofická fakulta, *Specializační kurz psychologie pro výchovné poradce ZŠ a SpŠ*

Výchovné poradenství na ZŠ II.

Specializační kurz pro výchovné poradce SŠ

Výchovné poradenství na SŠ II.

Masarykova univerzita

Centrum dalšího vzdělávání MU, *Specializační studium výchovného poradenství*

Univerzita Palackého

Středisko celoživotního vzdělávání učitelů při Pedagogické fakultě, *Specializační studium výchovného poradenství*

Ostravská univerzita

Filozofická fakulta, *Sociální práce s poradenským změřením*

Centrum celoživotního vzdělávání, *Specializační kvalifikační studium výchovného poradenství pro ZŠ a SŠ*

Technická univerzita Liberec

Pedagogická fakulta, *Specializační studium výchovného poradenství*

Západočeská univerzita Plzeň

Ústav celoživotního vzdělávání při Pedagogické fakultě, *Výchovné poradenství*

Jihočeská univerzita České Budějovice

Pedagogická fakulta, *Aktualizační kurz výchovného poradenství*

Vysoká škola J. A. Komenského

Výchovné poradenství

Vysoká škola Karla Engliš

Specializační studium výchovný poradce

Do přehledu jsme zařadili i program Ostravské univerzity. Filozofická fakulta této univerzity organizuje výuku programu Sociální práce s poradenským změřením. Tento studijní program má stejný obsah jako magisterské kombinované studium stejného názvu, jeho studenti mohou po úspěšném absolvování prvního ročníku studia požádat o zařazení do pregraduálního studia kombinované nebo prezenční formy.

Ne všechny studijní příležitosti uvedené v našem přehledu jsou akreditované. Akreditaci získali ti poskytovatelé, kteří studium organizují jako kvalifikační (specializační) studium pro výkon profese výchovného poradce na základních a středních školách. Celkem je akreditováno 11 studijních programů. Akreditaci nemají dva realizované programy. U jednoho studijního programu jsme informace o akreditaci nezjistili (srv. Tab. 3).

Tab. 2 Cena za studium

<i>Název vysoké školy</i>	<i>Název studijního programu</i>	<i>Částka/ semestr</i>
Pedagogická fakulta UK, Praha	Specializační studium výchovného poradenství	2400 Kč
Filozofická fakulta UK, Praha	Specializační kurz psychologie pro výchovné poradce ZŠ a SpŠ	3000 Kč
	Výchovné poradenství na ZŠ II.	4900 Kč
	Specializační kurz pro výchovné poradce SŠ	3000 Kč
	Výchovné poradenství na SŠ II.	4000 Kč
Centrum dalšího vzdělávání MU, Brno	Specializační studium výchovného poradenství	nezjištěno
Středisko celoživotního vzdělávání učitelů při Pedagogické fakultě UP, Olomouc	Specializační studium výchovného poradenství	4600 Kč
Filozofická fakulta OU, Ostrava	Sociální práce s poradenským změřením	10 000 Kč
Centrum celoživotního vzdělání OU, Ostrava	Specializační kvalifikační studium výchovného poradenství pro ZŠ a SŠ	3300 Kč
Pedagogická fakulta TU, Liberec	Specializační studium výchovného poradenství	4000 Kč
Ústav celoživotního vzdělávání při Pedagogické fakultě ZU, Plzeň	Výchovné poradenství	3000 Kč
Pedagogická fakulta JU, České Budějovice	Aktualizační kurz výchovného poradenství	3000 Kč
Vysoká škola J.A.Komenského, Praha	Výchovné poradenství	4000 Kč
Vysoká škola Karla Engliše, Brno	Specializační studium výchovný poradce	2375 Kč

Částky se splácejí ve dvou splátkách v průběhu studia. Mezi uvedenými údaji se výrazně odlišuje cena za semestr studia, které nabízí Ostravská univerzita. Počty studentů uvedl pouze jeden poskytovatel z našeho souboru respondentů, a to Centrum dalšího vzdělávání Masarykovy univerzity v Brně (45 studentů).

Akreditované studijní programy (viz Tab. 3) jsou formálně ukončeny závěrečnou zkouškou, po jejímž úspěšném vykonání absolvent získává osvědčení o absolvování studia, podle platných norem, které vystavují příslušné fakulty, případně získá osvědčení o absolvování nebo osvědčení o způsobilosti vykonávat funkci výchovného poradce.

Délka studia je v rozsahu dvou až čtyř semestrů studia. Průměrný počet hodin výuky za semestr studia je 52 hodin. Výuka je organizována v blocích.

Tab. 3 Akreditace

<i>Název vysoké školy</i>	<i>Název studijního programu</i>	<i>Akreditace</i>
Pedagogická fakulta UK, Praha	Specializační studium výchovného poradenství	Ano
Filozofická fakulta UK, Praha	Specializační kurz psychologie pro výchovné poradce ZŠ a SpŠ	Ano
	Výchovné poradenství na ZŠ II.	Ne
	Specializační kurz pro výchovné poradce SŠ	Ano
	Výchovné poradenství na SŠ II.	Ne
Centrum dalšího vzdělávání MU, Brno	Specializační studium výchovného poradenství	Ano
Středisko celoživotního vzdělávání učitelů při Pedagogické fakultě UP, Olomouc	Specializační studium výchovného poradenství	Ano
Filozofická fakulta OU, Ostrava	Sociální práce s poradenským změřením	Ano
Centrum celoživotního vzdělávání OU, Ostrava	Specializační kvalifikační studium výchovného poradenství pro ZŠ a SŠ	Ano
Pedagogická fakulta TU, Liberec	Specializační studium výchovného poradenství	Ano
Ústav celoživotního vzdělávání při Pedagogické fakultě ZČU, Plzeň	Výchovné poradenství	Ano
Pedagogická fakulta JU, České Budějovice	Aktualizační kurz výchovného poradenství	Ano
Vysoká škola J. A. Komenského, Praha	Výchovné poradenství	Ano
Vysoká škola Karla Engliš, Brno	Specializační studium výchovný poradce	Nezjištěno

4.1.3 Přehled vzdělávacích příležitostí nabízených jinými poskytovateli (PC, PPP, IPPP)

Do tohoto typu vzdělávání poradenských pracovníků jsme v našem výzkumném šetření zařadili nabídky studijních příležitostí, které poskytují Pedagogická centra, Pedagogicko-psychologické poradny a Institut pedagogicko-psychologického poradenství. V získaných odpovědích se objevila nabídka celkem 100 kurzů. Jde o nabídku, která byla realizována ve sledovaném období říjen – prosinec 2003.

Tab. 4 Kurzy dalšího vzdělávání

<i>Poskytovatel</i>	<i>Počet respondentů (nabízejících vzdělávání v kurzech)</i>	<i>Počet zjištěných kurzů</i>
Pedagogická centra	44	54 kurzů
Pedagogicko-psychologické poradny	14	22 kurzů
Institut pedagogicko-psychologického poradenství	1	24 kurzů
Celkem	59	100 kurzů

V Tab. 4 jsou prezentovaná data, která jsme získávali dotazníkovým šetřením (PPP, PC, IPPP), prostřednictvím internetových zdrojů (PC, IPPP), telefonickým dotazováním (PC, IPPP). Jak je z tabulky zřejmé, bohatá je vzdělávací aktivita Institutu pedagogicko-psychologického poradenství (dále jen IPPP), což je pochopitelné vzhledem k jeho odbornému zaměření na poradenství obecně, nikoli jen na vzdělávání poradenských pracovníků. Také vzdělávací příležitosti nabízené jednotlivými Pedagogickými centry jsou relativně hojně zastoupeny. Ve srovnání s těmito institucemi Pedagogicko-psychologické poradny poskytují nejméně kurzů. Důvod však zřejmě nelze spatřovat v jejich malé aktivitě v oblasti

vzdělávání, ale je třeba brát v úvahu, že výsledky jsou ovlivněny spíše jejich malým početním zastoupením v našem souboru respondentů.

Tab. 5 Rozložení respondentů podle místa

	<i>Počet respondentů (nabízejících vzdělávání v kurzech)</i>	<i>Počet kurzů</i>
Hlavní město	3	36
Krajské město	22	32
Region	34	32
Celkem	59	100

Největší zastoupení respondentů bylo z jednotlivých regionů. Působí v nich regionální pobočky Pedagogických center a Pedagogicko-psychologické poradny. Dále jsou zastoupena krajská města v nichž působí krajská Pedagogická centra a Pedagogicko-psychologické poradny. V hlavním městě Praze působí Institut pedagogicko-psychologického poradenství, do souboru hlavní město je zahrnuto také Pedagogické centrum a samozřejmě Pedagogicko-psychologická poradna.

Tab. 6 Rozložení respondentů podle krajů

	<i>Počet respondentů</i>	<i>Počet kurzů</i>
Praha	3	36
Středočeský	8	9
Liberecký	3	4
Královéhradecký	2	3
Pardubický	2	2
Vysočina	1	1
Olomoucký	3	4
Moravskoslezský	6	7
Zlínský	4	6
Jihomoravský	4	5
Jihočeský	3	4
Západočeský	8	8
Karlovarský	12	12
Celkem	59	100

Odpovědi respondentů nás vedly ke konstatování, že nejvíce vzdělávacích příležitostí v rámci tohoto typu dalšího vzdělávání pro výchovné (případně kariérové) poradce nabízejí poskytovatelé působící v hlavním městě Praze.

4.2 Přehled vzdělávacích příležitostí v rámci dalšího vzdělávání podle poskytovatelů:

4.2.1 Pedagogická centra

V České republice působilo v roce 2003 celkem 14 krajských Pedagogických center, jejich regionální pobočky a jedno Pedagogické centrum pro polské národnostní školství. Vzdělávací aktivity pro výchovné poradce připravovala krajská Pedagogická centra a jejich regionální pobočky. Ve zkoumaném období nabízelo vzdělávací příležitosti celkem 44 Pedagogických center (ze souboru 54 PC). Kromě vzdělávacích aktivit ve formě krátkodobých kurzů pořádala krajská Pedagogická centra

také jednodenní akci s názvem *Den výchovného poradenství*, nebo akci s názvem *Setkání výchovných poradců*, jejímž cílem bylo seznamovat s aktuálními úkoly ve výchovném poradenství. Tyto akce byly kombinací pracovní schůzky a vzdělávání (ukázka programu v příloze 6).

V Tab. 7 jsou uvedeny počty kurzů pořádaných pro výchovné (případně kariérové) poradce v jednotlivých krajích podle získaných informací ve sledovaném období říjen – prosinec 2003.

Tab. 7 Rozložení kurzů podle krajů

<i>Kraj</i>	<i>Počet kurzů</i>
Praha	9
Středočeský	6
Liberecký	2
Královéhradecký	3
Pardubický	3
Vysočina	1
Olomoucký	2
Moravskoslezský	6
Zlínský	3
Jihomoravský	2
Jihočeský	4
Západočeský	5
Karlovarský	8
Celkem	54

Do našeho přehledu pořádaných kurzů jsme zařadili jen ty kurzy, u nichž mezi profese, pro něž byly cíleně určeny, uvedli poskytovatelé výchovné (případně kariérové) poradce. Kurzy byly pořádaný ve většině případů pro více profesí současně. Mezi nejčastěji uvedené profese patřili pedagogičtí pracovníci (bez bližšího určení), učitelé, vychovatelé a výchovní poradci.

Pedagogická centra, jež tvoří náš soubor, pořádala 54 kurzů, přičemž pouze šest bylo určeno výhradně výchovným poradcům. V ostatních případech byli výchovní poradci přiřazeni k dalším výše uvedeným profesím. Pro jiné poradenské profese Pedagogická centra tvořící soubor našich respondentů kurzy nepořádala.

Všechny kurzy nabízené Pedagogickými centry byly akreditovány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.

Jednotlivá Pedagogická centra pořádala ve velké převaze kurzy krátkodobé, jednodenní nebo několika hodinové. Průměrná délka, kterou takový krátkodobý kurz trval, je v rozsahu 1 až 8 hodin. Respondenti neuvádějí dlouhodobé kurzy, které trvají více jak 100 hodin.

Tab. 8 Časový rozsah kurzů

<i>Délka trvání kurzu v hodinách</i>	<i>Počet kurzů</i>
1 – 8 hodin	29
9 – 16 hodin	16
17 – 48 hodin	7
49 – 64 hodin	2
Celkem	54

Výjimku ze souboru respondentů tvořila nabídka Pedagogického centra Středočeského kraje a krajského Pedagogického centra v Hradci Králové. Tato centra pořádala v období podzimu 2003 dlouhodobý kurz rozložený do čtyř vícedenních setkání určený výhradně výchovným poradcům. Jeho délka přesahovala 49 hodin.

Pedagogická centra nabízela všechny kurzy za **finanční úhradu**. Její výše byla velmi rozdílná. U jednodenních kurzů v délce trvání 1 – 8 hodin se cena pohybovala v rozpětí 50 Kč až 430 Kč. Kurzy, jejichž časová dotace je v rozsahu 9 – 16 hodin, měly cenové rozpětí mezi 600 Kč až 1200 Kč, kurzy trvající více jak 17 hodin jsou v cenovém rozpětí 1 200 až 2000 Kč. V ceně jsou zahrnuty finanční odměny lektorům, u vícedenních kurzů také další režijní náklady, ubytování, stravování apod.

Náš zájem se obrátil také k **účastníkům** jednotlivých kurzů. Zjišťovali jsme, zda jsou stanoveny požadavky na předcházející vzdělání a kvalifikaci účastníků, a jaké jsou jejich očekávané vědomosti a kompetence. Vzhledem k tomu, že Pedagogická centra připravovala vzdělávací příležitosti pro pracovníky v resortu školství, tedy pro učitele, vychovatele a další pedagogické pracovníky, není překvapující, že v odpovědích se pravidelně objevoval požadavek předcházejícího pedagogického vzdělání. Jednalo se jak o vzdělání na úrovni středoškolského, tak vysokoškolského. Další podmínky ani očekávání ze strany poskytovatelů kurzů stanoveny nebyly.

4.2.2 Pedagogicko-psychologické poradny

Do dalšího vzdělávání poradenských pracovníků vstupují svými vzdělávacími aktivitami také Pedagogicko-psychologické poradny. Je třeba říci, že metodické vedení výchovných poradců je považováno za standardní činnost Pedagogicko-psychologických poraden, ale další vzdělávací aktivity jsou vnímány spíše jako nadstandardní činnost (viz. Příloha č.1). Našeho dotazníkového šetření se účastnilo celkem 55 poraden z celkového počtu 115 poraden³⁴ (tj. 48%). Z uvedeného počtu poraden jich vzdělávací aktivity nabízelo ve sledovaném období celkem 14 (tj. 25% z 55 zúčastněných poraden).

V uvedeném přehledu jsou zařazeny kurzy, které byly určeny výchovným (případně kariérovým) poradcům. Poradny pořádají ještě další vzdělávací akce, ale ty jsme vzhledem k jiným cílovým skupinám profesí do přehledu nezařazovali.

Poradny se také aktivně podílejí na přípravě a organizování *Setkání výchovných poradců* (spolu s Pedagogickými centry) konaných vždy v daném regionu, případně tyto akce samostatně pořádají. Ze souboru 55 poraden uvádí 22 poraden (tj. 40 %), že tyto akce pořádají nebo se na nich lektorsky podílejí. *Setkání výchovných poradců* je jednodenní akcí, jež má vzdělávací a informativní charakter.

Tab. 9 Rozložení respondentů PPP nabízejících vzdělávání a kurzů podle krajů

<i>Kraj</i>	<i>Počet respondentů nabízejících kurzy</i>	<i>Počet kurzů</i>
Praha	2	2
Středočeský	1	1
Liberecký	1	2
Královéhradecký	1	1
Pardubický	1	1
Vysočina	0	0
Olomoucký	0	0

³⁴ Adresář Pedagogicko-psychologických poraden jsme získali na www stránkách Institutu pedagogicko-psychologického poradenství, ČR.

Moravskoslezský	1	2
Zlínský	1	2
Jihomoravský	1	2
Jihočeský	1	2
Západočeský	2	4
Karlovarský	1	2
Celkem	14	22

Akreditaci nabízených kurzů uvedly poradny u 10 kurzů. Stejný počet kurzů je neakreditovaný (10) a u dvou kurzů nebyla informace o akreditaci sdělena. Pokud nabízené kurzy mají akreditaci, potom jde o akreditaci udělenou Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Pro srovnání, Pedagogická centra nabízela výhradně akreditované kurzy.

S akreditacemi kurzů souvisí možnost získat osvědčení o jejich absolvování. Ze sledovaného souboru respondentů, kteří pořádají 22 kurzů, se u sedmi kurzů osvědčení o absolvování udělují, bez formálního ukončení je šest kurzů a pořadatelé devíti kurzů žádnou odpověď ve vztahu k věci neuvedli. Zajímavé je, že akreditovaných kurzů je 10 a pouze u sedmi kurzů jejich pořadatelé uvádějí, že absolventi získávají osvědčení.

Tab.10 Akreditace kurzů a udělovaná osvědčení o absolvování

<i>Počet kurzů celkem</i>	<i>Počet akreditovaných kurzů</i>	<i>Počet kurzů bez akreditace</i>	<i>Počet kurzů bez uvedení odpovědi</i>	<i>Počet udělovaných osvědčení</i>
22	10	10	2	7

Nabízené kurzy pro poradce jsou spíše krátkodobé. Doba jejich realizace je v časovém rozmezí jednoho pracovního dne. Ve dvou případech se v našem souboru objevily poradny, které pořádají kurz vícedenní, tzn. v rozpětí 17 až 48 hodin. Tyto vícedenní kurzy jsou organizovány formou zážitkových aktivit. Z celkového počtu 22 kurzů jsme odpovědi o délce trvání kurzu nezískali v 8 případech.

Tab. 11 Délka kurzů

<i>Délka kurzu v hodinách</i>	<i>Počet kurzů</i>
1- 8 hodin	7
9- 16 hodin	5
17- 48 hodin	2
Celkem	14

Poněkud překvapivě většina pořádaných kurzů zahrnutých do zkoumaného souboru nepožadovala **od účastníků finanční úhradu**. U 13 kurzů není finanční úhrada požadována, pouze na 5 kurzech se jejich absolventi museli finančně spolupodílet. Zajímala nás výše finanční úhrady, pokud byla uvedena. Průměrná cena za kurz byla 500 Kč, cenové rozpětí mezi 250 až 800 Kč. Do ceny kurzu se nepromítala délka trvání kurzu. Z celkového počtu 22 kurzů se nepodařilo získat informace o ceně u 4 kurzů.

Organizátorům nabízených kurzů jsme také položili otázky vztahující se k **účastníkům**. Zajímalo nás, zda a jaké mají požadavky na jejich vzdělání, předcházející kvalifikaci, praxi v poradenství, pedagogickou praxi apod. Získali jsme dvanáct odpovědí, z nichž vyplývá, že požadavky na účastníky jsou shodné u všech nabízených kurzů. Požadována je pedagogická praxe a vysokoškolské vzdělání, případně pedagogická praxe v kombinaci se středoškolským vzděláním.

4.2.3 Institut pedagogicko-psychologického poradenství (IPPP)

V oblasti dalšího vzdělávání poradenských pracovníků výrazně zaujímá významné místo Institut pedagogicko-psychologického poradenství (IPPP) se sídlem v Praze. Uvedený Institut má v rámci celého poradenského systému v České republice specifické postavení. Byl zřízen v roce 1994 Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a od následujícího roku (1995) se komplexně zabývá problematikou poradenství. Vytváří hodnotící studie poradenských služeb, poskytuje centrální metodickou pomoc výchovnému, pedagogicko-psychologickému a kariérovému poradenství, připravuje koncepční dokumenty, podílí se na koordinaci poradenského systému, vytváří metodické materiály, zabývá se poradenskými technikami a metodami, spolupracuje na mezinárodních projektech v oblasti poradenství.

Vedle toho vyvíjí také vzdělávací aktivity, mezi něž patří zejména pořádání různých kurzů pro poradenské pracovníky všech kategorií, jejichž činnost se řídí školským zákonem. Věnoval se také inovačním kurzům pro poradce, kteří specializační studium absolvovali před rokem 1990. Předpokládáme, že realizace inovačních kurzů je reakcí na zjištění České školní inspekce, která ve svých zprávách uvádí, že jen polovina výchovných poradců působících na základních a středních školách má absolvované kvalifikační studium předepsané Vyhláškou MŠMT čj. 139/1997. Tento údaj se jeví ještě varovněji v porovnání s dalšími, neboť zjištění IPPP dokládají, že jen 13 % výchovných poradců toto kvalifikační studium absolvovalo po roce 1990 (Slavíková a kol., 2001). Inovační kurzy svým obsahem reagují na změnu společensko-politických podmínek a na nové úkoly v oblasti výchovného (případně kariérového) poradenství.

Pro naše šetření se podařilo získat informace o 24 kurzech, které IPPP pořádal ve sledovaném období říjen – prosinec 2003. Informace o počtech pořádaných kurzů nelze považovat za úplné. Také u zjištěných kurzů nemáme potřebné komplexní informace, neboť oslovení garanti poskytli pouze základní a vybrané údaje.

Z uvedeného počtu 24 kurzů je z odpovědí respondentů potvrzeno, že osm kurzů získalo akreditaci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Informace o případné akreditaci 15 dalších zjištěných kurzů nejsou k dispozici.

Délka trvání pořádaných kurzů zařazených do zkoumaného souboru je různá. Převládají kurzy krátkodobé v délce trvání jednoho dne. V souboru se však výrazně odlišují dva dlouhodobé kurzy, jejichž délka přesahuje 100 hodin.

Tab. 12 Délka trvání kurzů

<i>Délka trvání kurzu</i>	<i>Počet kurzů</i>
1- 8 hodin	11
9- 16 hodin	7
17- 48 hodin	2
49- 64 hodin	2
100- 180 hodin	2
Celkem	24

V roce 2003 pracovníci IPPP pořádali dlouhodobý kurz s názvem *Kariérové poradenství* v rozsahu 100 hodin v prezenční formě studia. Kurz je akreditován MŠMT. Na jeho přípravě spolupracovali s jinými resorty a institucemi (Ministerstvem práce a sociálních věcí a Národním ústavem odborného vzdělávání). Kurz je pořádán pro 120 poradců, kteří již působí v poradenských zařízeních a mají ukončeno minimálně středoškolské vzdělání. Pro účastníky jsou připraveny účelové studijní texty. Po skončení kurzu získají absolventi osvědčení o jeho absolvování. Lektorský sbor tvoří osvědčení

lektori, kteří s IPPP spolupracují dlouhodobě. Kvalifikace lektorů spočívá v absolvování vysokoškolského studia a požadované praxe.

Druhým dlouhodobým kurzem realizovaným v roce 2003 a zařazeným do našeho šetření je kurz s názvem *Příprava pro práci s diagnosticko intervenčním programem Barvy života*. Délka tohoto kurzu je 180 hodin. Cena za kurz je 1 500 Kč. Je pořádán pro 44 účastníků, kteří po jeho absolvování získávají osvědčení. Kurz obsahuje celkem 125 hodin přímé výuky, účastníkům jsou k dispozici písemné studijní materiály. Případná akreditace kurzu nebyla zjištěna.

Všechny kurzy zařazené v našem souboru jsou pro účastníky za **finanční úhradu**. Nacházíme určité souvislosti mezi délkou trvání kurzu a cenou kurzu, se stoupající délkou trvání kurzu stoupá i cena kurzu. Cenové rozpětí je od 320 Kč za šesti hodinový kurz až po 4 230 Kč za 48 hodinový kurz. Z této cenové relace se vymyká dlouhodobý kurz, jehož délka trvání je 180 hodin a uvedená cena je 1 500 Kč.

Pokud jde o nároky na účastníky pořádaných kurzů, respondenti o nich podali informace v šesti případech. Základním předpokladem pro účast v kurzu je podle těchto sdělení vysokoškolské vzdělání. V jednom případě bylo vysokoškolské vzdělání doplněno ještě požadavkem na předcházející pedagogickou praxi.

5. Obsahové a metodické zaměření vzdělávacích příležitostí pro poradenské pracovníky v České republice

V tomto oddíle výsledné zprávy jsou prezentovány údaje, jež se týkají cílů, obsahů, forem a metod jednotlivých vzdělávacích příležitostí pro poradenské pracovníky u nás. Je třeba konstatovat, že tyto údaje nejsou úplné. Je tomu tak proto, že ne všechny instituce, které se ve vzdělávání poradců u nás angažují, mají tyto informace k dispozici, respektive ne všechny nám byly ochotny tyto informace poskytnout.

Vzhledem k tomu, že jsou patrné velké rozdíly mezi jednotlivými typy vzdělávacích příležitostí – u pregraduálního vzdělávání, programů celoživotního vzdělávání na vysokých školách, dalšího vzdělávání nabízeného jinými poskytovateli -- budeme je analyzovat odděleně.

5.1 Pregraduální studijní programy na vysokých školách

Obsahy

Všechny studijní programy v pregraduálním studiu, jejichž výčet je uveden v předcházející kapitole, jsou akreditované. Akreditační materiály obsahují povinné údaje, mezi něž patří profil absolventa, podrobný a strukturovaný studijní plán a způsoby ukončení studia. Studijní programy všech příslušných fakult vysokých škol jsou složeny ze tří relativně samostatných částí:

- a) *všeobecně teoretické disciplíny*, kam jsou řazeny filozofie, sociologie, antropologie, sociální politika, jejich cílem je vytvořit všeobecný vědomostní základ v sociálních vědách,
- b) *odborné teoretické i aplikované disciplíny*, které tvoří stěžejní část odborné profilace, patří sem zejména pedagogika, sociální práce, psychologie, právo,
- c) *praktický a osobnostní výcvik*, jehož cílem je doplnění a získání odborných profesních poznatků, dovedností a metod práce. Do této části je řazena možnost volby oborové specializace nebo výcviku ve vybrané konkrétní metodě.

Formy a metody

Při výuce jsou používány tradiční metody výuky na vysokých školách, kterými jsou přednášky, semináře, cvičení (celkový podíl asi 70 %), ale využívají se také různé typy praxí (podíl asi 20 %) a výcviky (asi 10 %). Pro studenty jsou připravovány sylaby, studijní texty, vydávána jsou skripta a další účelové publikace (respondenty jsou uváděny také monografie a sborníky).

Personální zajištění

Lektorský sbor podílející se na kvalifikačních programech pregraduálního vzdělávání se skládá z kmenových pedagogů fakult, kteří jsou doplňováni odborníky z praxe především pro výuku oborových specializací a vedení osobnostního výcviku.

Ukazuje se, že pregraduální vzdělávání poradenských pracovníků nestačí potřebám praxe. Je to patrné jak z velmi omezeného počtu studijních míst (např. v prvním semestru bakalářského studia na FF MU v Brně a na PdF UP v Olomouci studovalo příslušný obor celkem jen 78 studentů), tak z úzké nabídky odborných profilací (v rámci studia oboru se lze specializovat pouze na speciální pedagogiku na PdF UP v Olomouci a na supervizi na FF Ostravské univerzity).

Z provedeného šetření je ve zkoumaných studijních plánech doložen také malý počet hodin, který je věnován praktickému výcviku. Do budoucna bude nutné zaměřit pozornost na změnu struktury disciplín ve studijních programech, posílit praktickou dovednostní složku studia a rozšířit prostor pro odborné profilace. Je nezbytné doplnění a také vytváření nových studijních příležitostí. Ze zjištěných údajů vyplývá, že téměř chybějí možnosti studia v kombinované formě (nabízí pouze jedna fakulta a jeden studijní program), což odporuje současným trendům podporujícím celoživotní učení. Důvody lze jistě spatřovat v nepříznivé finanční situaci, v níž je dlouhodobě vysoké školství, ale také v nedostatečném zajištění materiálních a personálních podmínek pro změnu struktury studijních programů a rozšíření spektra studijních nabídek.

5.2 Programy celoživotního vzdělávání na vysokých školách

Jak již bylo řečeno v předcházející kapitole, ne všechny zjištěné studijní a vzdělávací programy v rámci tohoto typu studia mají akreditaci. Tomu také odpovídá možnost získat detailní informace o obsahu studia těchto programů.

Lze shrnout, že obsah studia tvoří disciplíny, které vytvářejí profesní kompetence potřebné pro výkon poradce. Studijní programy se ve svém celku zaměřují se na tři skupiny disciplín:

- a) *všeobecně teoretické disciplíny*, kam jsou řazeny zejména právo, medicínské disciplíny, informační technologie,
- b) *odborné teoretické i aplikované disciplíny*, které tvoří stěžejní část odborné profilace, patří sem zejména disciplíny, jako je pedagogika, vývojová psychologie, psychologie osobnosti a sociální psychologie, výchovné a kariérové poradenství, speciální pedagogika, poruchy učení a chování, psychopatologie, protidrogová prevence, sexuální výchova,
- c) *praktický výcvik* prostřednictvím praxí, stáží, exkurzí, cvičením v komunikaci se dotvářejí profesní kompetence (ukázka vybraného studijního plánu je v příloze č. 7).

Formy a metody

Výuka ve zmiňovaných studijních programech je kombinací kontaktní výuky s řízeným samostudiem. U dvousemestrových programů je poměr 1:1, zatímco u čtyřsemestrových studijních programů je v průběhu prvních tří semestrů výuka převážně kontaktní a v posledním semestru studia se jedná o řízené samostudium (tedy poměr 3:1).

Co se týká preferovaných metod ve výuce, respondenti uvádějí následující metody: přednášky, seminární cvičení, konzultace, exkurze, praxe, stáže. Výrazně převažují konzultace a seminární cvičení. Proporční zastoupení jednotlivých metod je uvedeno v Tab. 13:

Tab. 13 Metody výuky

<i>Metody</i>	<i>Podíl v %</i>
Přednášky	16
Seminární cvičení	30
Konzultace	32
Exkurze	2
Praxe a stáže	20

Součástí metodického vedení studia je také **zajištění studijních podpůrných služeb a zdrojů**. Respondenti v dotazníkovém šetření uváděli obvyklé zdroje, které jsou k dispozici všem studentům

vysokých škol, a jsou jimi především skripta. V odpovědích se neobjevovala možnost účelově vytvořených studijních textů. Přesto se domníváme, že na fakultách takovéto texty vznikají. Mezi ně můžeme řadit také sylaby, o nichž se nám podařilo dodatečně rozhovory zjistit, že některé fakulty je studentům připravují (např. PdF Univerzity Karlovy, FF Ostravské univerzity).

Personální zajištění

Lektorský sbor je u všech poskytovatelů charakterizován v jejich odpovědích jako ustálený. Samozřejmostí je požadovaná vysokoškolská kvalifikace lektorů podpořená praxí v poradenském zařízení. Lektorský sbor tvoří kmenoví pedagogové vysokých škol doplněný o lektory pracující v různých profesích a na různých pracovištích. Jedná se zejména o právníky, psychology, školní psychology, speciální pedagogy, výchovné poradce. Způsob výběru členů lektorského sboru se nepodařilo zjistit. Předpokládáme, že lektorský sbor je vytvářen na základě osobních a spíše neformálních kontaktů s organizátory tohoto typu vzdělávání.

Z našeho šetření vyplývá, že vzdělávací nabídky jsou systematicky rozvíjeny pouze pro vybrané cílové skupiny pracovníků působící v poradenském systému, který patří do působnosti resortu školství. Do nabídky vzdělávacích příležitostí vstupují vysoké školy, které nabízejí především studium určené výchovným poradcům. Obsah vzdělávání postihuje tradiční oblasti práce výchovných poradců, mezi něž patří poradenské teorie, poradenská diagnostika, oblast prevencí sociálně patologických jevů, sexuální výchova, výchova k manželství a rodičovství. Typicky jsou také do frekventovaných témat řazeny osobnost žáka, včetně vývojových a osobnostních problémů. Dále se studijní programy věnují metodám v poradenství. V podstatně menší míře programy obsahují témata patřící do odborných zájmů multikulturní výchovy, výcviku sociálních dovedností v práci s rodiči žáků a školní veřejností.

Vzhledem ke společenským potřebám jsou ve studijních programech velmi málo zapojena témata z oblasti kariérového poradenství. Vzhledem k potřebám klientů např. týkajících se odborné pomoci při uvedení do problematiky trhu práce, volbě profesní dráhy a podpory zaměstnatelnosti hodnotíme tuto situaci jako velmi nepříznivou (srv. Výzkum služeb, 2001).

5.3 Další vzdělávání nabízené jinými poskytovateli (PC, PPP, IPPP)

Relativní pestrost vzdělávacích příležitostí v rámci dalšího vzdělávání poradenských pracovníků, jež je nabízena třemi významnými subjekty – Pedagogickými centry, Pedagogicko-psychologickými poradnami a Institutem pedagogicko-psychologického poradenství, nás vede k tomu, abychom jejich obsahové a metodické zaměření prezentovali pro každého z poskytovatelů zvlášť.

5.3.1 Pedagogická centra

Jak bylo řečeno v předcházející kapitole, podařilo se nám získat informace celkem o 54 kurzech, které tyto instituce ve sledovaném období poskytovaly. Specificky pro výchovné poradce bylo určeno jen šest z nich, v ostatních případech se jednalo o relativně široce formulovanou cílovou skupinu „pedagogických pracovníků“. Tomu odpovídá také vcelku široce koncipované obsahové zaměření.

Obsahy

Obsahové zaměření nabízených kurzů je poměrně pestré. Nejčastěji se objevující témata zaznamenává Tab. 14:

Tab. 14 Přehled témat nabízených kurzů

Legislativa
Speciálně pedagogická problematika
Komunikace, práce se skupinou
Problémy a deviace
Výchovné poradenství (diagnostika atd.)
Multikulturní výchova
Kariérové poradenství
Kombinace uvedených témat

Pro ilustraci uvádíme příklady názvů konkrétních pořádaných kurzů:

Současné legislativní otázky, Efektivní komunikace, Prevence patologických jevů ve školní třídě, Krizová intervence, Domácí násilí, Náboženské sekty a závislosti, Poruchy příjmu potravy v dětském věku, Mládež a drogy, Poruchy chování, Konflikty a jejich zvládání ve škole, Výchovný poradce základní školy dle nových trendů ve školství, Výchovné a kariérové poradenství, Svět práce, Pedagogická diagnostika, Diagnostika třídního kolektivu, Hry pro zvládání agresivity a neklidu, Práce s talentovanými dětmi, Multikulturní výchova, Uprchlíci, Vstup dítěte cizince do základní školy, Úvod do světa práce, Výchovný poradce ve světle nových poznatků ve školství.

Pedagogické centrum Středočeského kraje a krajské Pedagogické centrum v Ústí nad Labem uváděla nejčastěji ze všech respondentů pořádání kurzů s tematikou týkající se multikulturní výchovy. Na realizaci těchto kurzů spolupracovala s Multikulturním centrem v Praze.

Formy a metody

Pokud jde o metody, které lektori při práci s účastníky kurzů používali, získané informace ukazují, že převládají tradiční metody. Lektori v našem souboru u 25 kurzů (tj. 46 %) preferovali seminář a u sedmi kurzů byla využívána kombinace přednášky a semináře (tj. 13 %). To tedy znamená, že pro více jak polovinu, tj. 32 kurzů (59 %), byla základní metodou přednáška či seminář. Další uváděné metody jsou výcvik u čtyř kurzů (tj. 7 %), aktivizační metody (bez bližšího upřesnění) lektori používali u dvou kurzů (tj. 4 %) a pouze u jednoho kurzu byla uvedena supervize (tj. 2 %). U 15 kurzů (tj. 28 %) nejsou odpovědi na tuto otázku uvedeny.

Účastníci kurzů měli také možnost získat od pořadatelů **studijní materiály**. Detailnější informace zejména o jejich množství a formě (zda se jedná o skripta, účelově vytvořené studijní texty, učebnice apod.) se nám ovšem podařilo získat jen ve velmi omezené míře. Pouze osm respondentů (tj. 15 %) uvedlo, že účastníkům kurzů poskytují účelově vytvořené texty, jiná odpověď se neobjevila. Tuto situaci můžeme nahlížet dvojím způsobem, buď účastníci žádnou podporu ve studiu nemají, nebo pořadatelé kurzů studijní texty vytvořené jinými autory, nikoli lektory kurzů, neuváděli.

Personální zajištění

Další oblastí, o kterou jsme se zajímali, byla činnost lektorů a práce s lektorským sborem. Ptali jsme se, jakým způsobem se lektorský sbor vytváří, jak probíhá výběr lektorů, jaké jsou vyžadovány předpoklady pro práci lektora, z jakých institucí přicházejí, zda se lektori podílejí na tvorbě studijních materiálů. V této části našeho zjišťování se nám podařilo získat nejméně odpovědi. Ty, které jsme obdrželi, obsahují především výčet požadavků na dosažené vzdělání. Vyžadována je vysokoškolská kvalifikace a praxe. Lektori přicházejí nejčastěji z Pedagogicko-psychologických poraden, z vysokých škol, z Institutu pedagogicko-psychologického poradenství, ale jsou jimi také sociální pracovníci, streetworkeri, lékaři, policisté a právníci.

V působnosti resortu školství se Pedagogická centra ve sledovaném období (říjen – prosinec 2003) výrazně podílela na vzdělávacích příležitostech pro výchovné (případně kariérové) poradce.

V každém kraji a regionu České republiky bylo připraveno několik kurzů, přičemž výrazně kvantitativně odlišná byla nabídka v hlavním městě Praze (zjištěno devět kurzů) a v Karlovarském kraji (zjištěno osm kurzů). Obsahy kurzů byly v převažující míře zaměřeny na problémy spadající do práce výchovného poradce, typicky na speciálně pedagogickou problematiku (poruchy učení, agresivita), patologické jevy (šikana), legislativní otázky, sociální komunikaci, pedagogickou diagnostiku a multikulturní výchovu. Problematika kariérového poradenství byla součástí nabídky programu u kombinovaných kurzů, v nichž se účastníci kurzů seznamovali s více tématy. Nabídka kurzů byla určena kariérovým poradcům tehdy, pokud se v nich objevilo téma týkající se trhu práce, volby povolání, případně práce s talentovanými dětmi. Takto orientované kurzy byly však zároveň určeny nejen kariérovým poradcům, ale také výchovným poradcům, učitelům, případně obecně pedagogickým pracovníkům. Speciální nabídku pro kariérové poradce Pedagogická centra nevytvářela. Ze zjištěných skutečností je patrné, že do nabídky vzdělávacích příležitostí se nejvýrazněji promítaly požadavky vyplývající z praxe. Byla připravena témata reagující na aktuální situaci, a to zejména na základních a středních školách, neboť zařazení nových témat „Výchova k volbě povolání“ a „Úvod do světa práce“ do učebních programů na základě pokynů MŠMT bylo impulsem k rozšíření nabídky vzdělávacích příležitostí v rámci dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

5.3.2 Pedagogicko-psychologické poradny

Poraden, které by nabízely kurzy dalšího vzdělávání pro poradenské pracovníky, jak jsme zjistili, není mnoho (ze souboru 55 jen 14). Vzhledem k tomu, že primárním zaměřením poraden je přímá poradenská činnost, lze tuto situaci chápat. Na druhé straně by bylo možné očekávat, že k profesnímu rozvoji svých vlastních i dalších pracovníků mohou přistupovat aktivněji.

Obsahy

Obsahové zaměření pořádaných kurzů je orientováno především na poruchy učení, rizika poradenské práce poradce (např. syndrom burn out, stres v práci pedagogických pracovníků), ale i na osobnostní výcvik (relaxační techniky, asertivní techniky), patologické jevy (šikana, závislosti, týrané a zneužívané dítě), sociální klima školní třídy, prevence patologických jevů, práci s talentovanými dětmi, profesní orientace. Překvapivě jsou témata zaměřena také na legislativní otázky ve školství. Obsah realizovaných kurzů je vytvářen na základě potřeb v konkrétním regionu a na základě představ pracovníků poraden o náplni práce výchovných a případně kariérových poradců.

Pro ilustraci uvádíme některé názvy jednotlivých kurzů:

Poradenství v nových podmínkách, Minimální preventivní programy, Jak pracovat s hyperaktivním dítětem, Teorie a náprava specifických poruch učení a chování, Prevence agresivity na základních a středních školách, Jak pracovat s třídním kolektivem, Právní aspekty negativních jevů ve školství, Jednání s problémovými typy jedinců, Nadané děti ve škole, Rozvoj pomáhajících dovedností výchovného poradce, Relaxační techniky, Antistresový program, Pedagog a stres, Syndrom burn out, Výcvik v komunikaci, Terapie hrou, Dyskalkulie, Predelikventní chování žáků, Volba povolání a profesní orientace, Kariérové poradenství a volba profesní dráhy.

Formy a metody

Metody používané lektory při výuce v uvedených kurzech jsou v převážné míře opět tradiční. Převládá frontální způsob výuky, přičemž základní metodou je přednáška a seminář. Z 22 kurzů je frontální způsob výuky uveden u 15 kurzů (tj. 68 %). Dále jsou v odpovědích doloženy supervize (dva kurzy) a řízená skupinová podpora (jeden kurz). Odlišné metody jsou používány pouze ve výuce v dlouhodobých kurzech. V našem souboru jsou uvedeny dva a u obou jsou uváděny aktivizační metody a zážitkové metody. V odpovědích respondentů je tedy zřejmá převaha pasivních výukových metod, využívání aktivizujících metod je velmi sporadické. U dvou kurzů informace o používaných metodách nebyla sdělena.

Co se týká **studijních materiálů** a dalších možností podpory pro účastníky jednotlivých kurzů, získali jsme odpovědi, které tyto možnosti dokládají u 12 kurzů. V odpovědích se nejčastěji objevily účelově vytvořené učební texty (u osmi kurzů), méně často jsou potom pro účastníky vedle účelově vytvořených textů připravena skripta a učebnice. Možná je i osobní konzultace s lektory.

Personální zajištění

Lektoři podílející se na výuce jednotlivých kurzů nabízených PPP jsou převážně součástí ustálených lektorských sborů poraden. Existenci stálého lektorského sboru potvrzuje 10 poraden z celkového počtu 14, které kurzy pořádají. Všichni lektori mají požadovanou kvalifikaci, již je absolvování vysoké školy a praxe v oboru. Lektorské sbory poraden tvoří odborní pracovníci jednotlivých poraden, odborníci z Center sociální prevence, vysokých škol, nemocnic a léčeben, ale také soukromých vzdělávacích agentur. Z hlediska profese jsou lektori velmi různorodí. Bývají jimi nejčastěji psychologové, lékaři, sociální pracovníci, učitelé vysokých škol, právníci.

Pedagogicko-psychologické poradny se našeho šetření zúčastnily jen v omezeném počtu. Získali jsme přehled o činnosti 55 poraden z celkového počtu 115. Z nich pouze 14 poraden v námi sledovaném období nabízelo kurzy pro výchovné a kariérové poradce. Vzhledem k personálním možnostem poraden je pořádaných kurzů malý počet a zdá se tedy, že poradny se věnují tomuto typu aktivit spíše jen okrajově. Obsah nabízených kurzů vycházel z aktuálních potřeb praxe, programová náplň byla vytvářena na základě individuálních představ organizátorů kurzů. Ukazuje se, že kurzy nejsou systematicky připravovány. Pracovníci poraden však působí jako lektori kurzů pro výchovné a kariérové poradce, které připravovali jiní pořadatelé, nejčastěji Pedagogická centra.

5.3.3 Institut pedagogicko-psychologického poradenství

Institut jako celek patří, jak ostatně napovídá jeho název, k významným aktérům poradenství u nás. Je známo, že je aktivní také v oblasti dalšího vzdělávání poradců, nicméně informací, které se nám zde podařilo získat, není mnoho. Možnosti obsahové, formální a metodické analýzy jednotlivých kurzů jsou tedy spíše omezené. Věříme, že „nesdělená“ aktivita této instituce je nesrovnatelně bohatší.

Obsahy

Obsahy pořádaných kurzů jsou zacíleny především na multikulturní výchovu, problematiku uprchlictví, sociální komunikaci, vztahy mezi učiteli, žáky a rodiči, specifikum pedagogické práce s dospívajícími, metodiku primární prevence, poruchy učení a chování, kariérové poradenství a aktuální otázky výchovného a kariérového poradenství.

Mezi vybrané názvy kurzů patří:

Národné děti, Hyperaktivní dítě, Historie uprchlictví, Vietnamská komunita, Styly učení žáků, Efektivní komunikace, Metodika primární prevence, Osobnost pubertálního jedince, Kariérové poradenství, Učitelé – dítě – rodina.

Obsah kurzů je podle odpovědí respondentů připravován s využitím poznatků, které mají pracovníci a lektori Institutu k dispozici. Při jejich přípravě vycházejí z mezinárodních srovnávacích analýz zabývajících se stavem poradenských služeb a vzděláváním poradců, využívají vlastních výzkumných šetření, která se například týkají náplně práce výchovných poradců, reagují také na aktuální potřeby poradenství v České republice.

Formy a metody

Metody, které jsou při realizaci kurzů využívány, jsou stejně jako v případech ostatních poskytovatelů převážně tradiční. Výrazně je preferován seminář, který je doplňován vlastní praxí

účastníků. Seminář je používán u 16 uvedených kurzů, u zbývajících potom kombinace semináře a vlastní praxe účastníků. Garanti tří kurzů neuvedli žádnou použitou metodu.

Studijní podpora účastníků realizovaných kurzů je uskutečněna zejména prostřednictvím osobních a skupinových konzultací. Dále jsou k dispozici účelově vytvořené studijní texty a u dvou kurzů jsou uváděna skripta a učebnice. U osmi kurzů nebyly informace o studijní podpoře k dispozici.

Personální zajištění

Údaje, kterými bychom mohli do celku této zprávy doplnit informace o lektorech, případně způsobu vytváření lektorského sboru v IPPP, se nám nepodařilo zjistit.

Vzhledem ke zvláštnímu postavení Institutu pedagogicko-psychologického poradenství v rámci poradenského systému České republiky je poněkud překvapivé, že oslovení garanti pořádaných kurzů byli ochotni poskytnout jen velmi dílčí informace. Za jiných okolností by zmapování vzdělávacích aktivit mohlo být podstatně přesnější a přehlednější. Ze srovnání se vzdělávacími aktivitami jiných poskytovatelů vzdělávacích nabídek pro poradce by býval mohl vzniknout plastický obraz, který by přispěl k potvrzení výjimečné pozice IPPP.

6. Poradenské profese a vzdělávání poradců v zahraničí

6.1 Struktura poradenských profesí a specializace v rámci poradenství

Struktura poradenských profesí je velmi rozdílná v různých zemích Evropské unie, rozdíly je pak možno zaznamenat i v rámci jednotlivých zemí (např. rozdílné jsou systémy v částech Velké Británie, stejně tak regionální rozdíly najdeme v Německu). V závislosti na tom se také mění kvalifikační požadavky a k nim příslušející vzdělávání. Proto je třeba tuto situaci zrekapitulovat dříve, než přistoupíme k dalším analýzám. Hlavním zdrojem informací pro nás budou výsledky výzkumů OECD (OECD Review of Information, Guidance and Counselling Services)³⁵.

Z hlediska poskytovatele služeb lze identifikovat rozmanité instituce, především však:

- školy, zpravidla ještě rozlišené podle stupňů, pro které platí rozdílná pravidla,
- poradenské instituce specializované na specifické skupiny lidí, např. pedagogicko-psychologické či speciálně-pedagogické poradenství, a samozřejmě také instituce psychologického poradenství,
- informační a poradenská centra zaměřená na volbu povolání, státem řízené instituce, často spojené s Úřady práce,
- Úřady práce a státem řízené zprostředkovny práce,
- soukromé instituce pro kariérové poradenství a zprostředkování práce.

Z hlediska profese, která je hlavní náplní práce poradce, pak rozlišíme především tyto:

- Informatik, asistent pro informace. S knihovníky se počítá pro poradenské úkoly mj. v Německu, Rakousku či Norsku. Vyžaduje se od nich odborné vzdělání postsekundárního stupně a další vzdělávání. Očekávají se od nich komunikační dovednosti, ale také dovednost pracovat se skupinou, dovednosti v oblasti hodnocení a orientace v teoriích vztahených k životní dráze.
- Učitel (v rámci standardního výkonu profese). V některých zemích je stanoveno zákonem či jinými normami, do jaké míry se má každý učitel věnovat poradenství. Ve Finsku je každý učitel povinen být poradcem ve věcech vztahujících se ke studiu. Ještě dále jdou v Rakousku, kde je učitel ze zákona povinován zabývat se úkoly vztahujícími se ke vzdělávacímu a kariérovému poradenství v rámci své učitelské práce. Požaduje se učitelská kvalifikace.
- Učitel (s dalším úvazkem). Dodatečnými povinnostmi poradenství bývají dále vytěžováni třídní učitelé, či tutoři tříd a ročníků (Německo, Nizozemí). Jsou zodpovědní především za sledování školního úspěchu a žákova přístupu ke školní práci. Požadována je učitelská kvalifikace.
- Učitel předmětů pověřených zabývat se poradenstvím. Takovýto předmět najdeme ve školních osnovách rakouských, německých či nizozemských škol i jinde. Ať už jsou tyto předměty konkrétně naplňovány výchovným či kariérovým poradenstvím, v pozadí se skrývá snaha nabídnout dítěti příležitost k sebepoznání a osobnostnímu a sociálnímu rozvoji. Vzdělávání pro tyto předměty je zpravidla zajištěno aprobačně nebo dalším vzděláváním.
- Učitel s úvazkem poradce. Ti existují prakticky ve všech zemích, jsou označovani rozmanitě, např. tutor nebo kariérový poradce či koordinátor. Čas, který věnují poradenským službám, se jim odečítá od učitelského úvazku.
- Poradce ve státní instituci.
- Poradce v soukromé instituci, specialista na rozvoj lidských zdrojů, kouč.

³⁵ Celý balík těchto zdrojových materiálů (národních studií a přehledových srovnávacích materiálů) je dostupný na [www stránkách OECD \(www.oecd.org\)](http://www.oecd.org).

- Psycholog, speciální pedagog, sociální pedagog.
- Specialista vyššího řádu – supervizor, tutor, lektor či kouč poradců, manažer poradenství či pracovník poradenského a vzdělávacího servisu pro poradce.

Některé z těchto profesí jsou masově obsazované (např. při pověření všech učitelů poradenskými úkoly), jiné jsou záležitostí desítek až stovek odborníků v každé zemi.

6.2 Zvyšování kvality poradenství prostřednictvím výcviku poradců

Poradenství a jmenovitě kariérové poradenství je službou, o níž se má obecně za to, že patří k elementům, které mohou podpořit prosperitu společnosti. Dle mnoha zjištění lze hledat souvislosti mezi fungujícím systémem kariérového poradenství a ekonomickým rozvojem společnosti, na jehož začátku jsou jednotliví občané. Kariérové poradenství má potenciál podporovat vytváření udržitelné budoucnosti. Existence kariérového poradenství však musí být doprovázena jeho dostatečnou kvalitou, na kterou se v posledních letech soustřeďuje z pochopitelných důvodů pozornost významných institucí nadnárodního či dokonce celosvětového významu. Každý pokus o přezkoumání standardů kvality poradenství nutně vede k přezkoumání kvality přípravy poradců (srv. Watts; Sedler, 2000).

I proto významné organizace a instituce, za které můžeme jmenovat např. OECD nebo Evropskou komisi, považují otázky zvyšování kvality v poskytování informačních a poradenských služeb za přední úkoly, k nimž by se měla vztahovat politická opatření evropských struktur (srv. Plant, 2001). Ta mohou navázat na již se projevující tendence, ke kterým patří mj. profesionalizace kariérového poradenství. Zahnuje například vymezení požadavků na osoby působící ve sféře profesního poradenství, vytváření procedur, které zabezpečí určitou úroveň poradenských pracovníků a zajistí, že poradenští pracovníci projdou patřičným osobnostním výcvikem. Tím se současně vytvoří prostor k dalšímu zdokonalování profesionální základny poradenství, což je jeden ze způsobů, jak zvýšit kvalitu poradenského systému jako celku.

Výše uvedené tendence jsou doprovázené úsilím definovat kvalitu poradenských služeb a její hranici, která zahrnuje i definici osobnostních předpokladů poradenských pracovníků včetně jejich kvalifikace. Je zřejmá snaha dosáhnout transparentnosti ve způsobilosti personálu k poradenské činnosti. O to se snaží decentralizované poradenské systémy a systémy, které jsou široce otevřeny spolupůsobení velkého množství subjektů, které poradensky obsluhují více oborů, systémy se značným podílem nestátních subjektů. Snahy po definování kvality jsou však zřetelné i u centralizovaných poradenských systémů.

Podívejme se nyní na některé trendy, které se objevují v souvislosti s hledáním opatření, jejichž cílem je zvýšení kvality poradenských systémů, a které se potažmo promítají do podoby přípravy poradců na plnění poradenských úkolů. Příkladem nám budou postupy známé ze Spojených států amerických, Kanady a vybraných členských států Evropské unie, přičemž hlavním zdrojem následujícího popisu trendů je materiál „Kvalita v kariérovém poradenství“ (Plant, 2001).

Jedním ze způsobů, jak vytvořit tlak, aby lidé v poradenství získali určitou kvalifikaci, je založení registru, který shromažďuje databázi poradců, kteří splňují požadovaná formální kritéria. Adresáře poradců jsou známé z Německa, kde jde o záležitost asociace poradců, či z Velké Británie, kde se jedná o databázi Institutu kariérového poradenství. Doplňme, že ve Velké Británii je zaveden systémem akreditací spojený s Kodexem etických zásad (Code of Principles) Národního výboru pro kariérové a výchovné poradenství (NACCEG), národními profesními normami určenými Výborem pro ustanovení standardu poradenství (Advice, Guidance and Counselling Standards-setting Body - CAMPAG)

a modelem vysoké kvality EFQM (EFQM Excellence Model). V Německu je formulován od roku 2001 seznam úkolů, závazků, přístupů, kvalifikací, organizačních schémat a schémat zajištění kvality.

V USA je spojeno vykonávání poradenské profese s vlastnictvím koncese. Předpisem je zde požadována kvalita vzdělávání, které musí zájemce o licenci dosáhnout a které je kontrolováno inspekcí, procedurou posuzování osnov apod. Dále vznikly dokumenty na téma kvality v poradenství, např. směrnice Národní asociace kariérového rozvoje (NCDA), které jsou co do kvalifikací kariérového poradenství označovány za vysoce specializované. Vedle toho existují směrnice a akreditační postupy, jež jsou úzce zaměřené na jeden konkrétní typ poradenského prostředí.

V Kanadě jsou vytvořeny směrnice vycházející z požadavku klíčových schopností postavených na etickém kodexu – dokumentu, ve kterém jsou definovány dovednosti, znalosti a přístupy společné všem pracovníkům kariérového rozvoje – a odbornosti. Obojí se cení stejně. Bylo identifikováno šest oblastí specializace (zhodnocení, zprostředkované individuální a skupinové učení, kariérové poradenství, řízení informací a zdrojů, pracovní rozvoj, budování kapacit komunity), a předpokládá se, že jednotlivé oblasti budou vyžadovat různé úrovně kvalifikace, různé typy a délky školení. Tento model představuje výsledek meziresortní iniciativy. Určuje, jaké hlavní schopnosti budou muset mít všichni pracovníci kariérového rozvoje ve všech šesti oblastech specializace.

Z průmyslového sektoru byl převzat systém hodnocení kvality, známý pod označením ISO. Kvalita se tady spojuje s poradenskou prací, která je „výrobkem“. Modely, které využívají mezinárodních norem pro popis systémů kvality (ISO 9000/9001/9002) a podobné normy byly použity u školících center (Nizozemí), odborných škol (Dánsko), kariérových poradenských center (Belgie). K těmto způsobům hodnocení kvality se však objevuje řada kritik, které je považují za přehnané, drahé, časově náročné, extrémně byrokratické a založené na rigidně direktivní kontrole. Terminologie ISO norem s profesním výcvikem v tradičním pojetí nepracuje. Např. v Dánsku však byla provedena studie kvality dánského poradenství, která přinesla výčet všeobecných ukazatelů kvality, přičemž mezi nimi figuroval dobře proškolený poradenský personál.

Na těchto několika příkladech se potvrzuje, že o zajištění, udržení a další zvyšování kvality poradenských systémů je zájem na národních úrovních, který je doplněn zájmem nadnárodním. Hledají se různé cesty jak dosáhnout kvality. Vytváření norem či aplikování norem do stávajících směrnic předpokládá poradce s určitým kvalifikačním profilem a poradce způsobilého zvládat poradenskou práci podle určitých požadavků.

6.3 Vzdělávání poradenských pracovníků a kvalifikační požadavky

Je třeba mít na paměti, že rozdíly v poradenských systémech znamenají také naprosto rozdílné požadavky na mnoha úrovních. Je-li v systému kladen úkol poradenství na poradce – specialisty, pak je logická tendence připravovat poradce vysokoškolským studiem poradenství (takto je výrazně profilován francouzský model). Pokud je v systému položen akcent na přítomnost lidí pověřených poradenstvím v blízkosti klientů, pak je poradenství spíše další složkou profese (rakouský model školních poradců v každé škole od nižšího sekundárního stupně). Ještě odlišnější situaci pak vytváří stav, kdy je kladen důraz na poradenství jako součást školního kurikula (dánský model vzdělávacího a školního poradenství jako povinného předmětu).

Největší rozdíly mezi evropskými zeměmi lze zaznamenat v sektoru školství. Upozorňuje na to McCarthy, když konstatuje, že „ve Francii a Portugalsku má poradenský pracovník ekvivalent základního diplomu v oboru psychologie plus dvouletou postgraduální specializaci v psychologii kariérovou. V Dánsku a Nizozemí je poradenský pracovník učitelem, který absolvoval krátký kurz, zaměřený na poradenství. [...] Kromě tradice tyto rozdíly souvisejí s umístěním poradenské služby

a jinými úlohami, které se mohou klást na poradenského pracovníka. Ve Francii je poradenský pracovník zaměstnancem střediska informací "Centre d'Information et Orientation". V Dánsku je poradenský pracovník členem učitelského sboru školy a zabývá se též výukou některých předmětů." (2001, s. 8]. Oba systémy mají však své slabiny – v Dánsku lze mít obavu o kvalitu služeb, ve Francii zase o efektivitu celého systému (viz Rámeček 4).

Rámeček 4: Francouzský model obsazení poradenských pozic

Ve Francii může být kvalifikovaným radcem pouze absolvent příslušného VŠ studia. To ale vytváří prostor pro jistý paradox: „kvalifikovaný personál (poradci/psychologové) se zaměřuje především na mladé lidi ve školách a má tendenci omezit své aktivity na dosti jednoduché úkony poskytování informací o vzdělávání a odborné přípravě; naproti tomu méně kvalifikovaný personál v této oblasti je odpovědný za skupiny klientů s vážnými problémy a pomáhá těmto klientům dosáhnout sociální a profesní integrace" (Making waves, 1999, s. 19).

Nelze tedy než konstatovat velkou rozmanitost kladených nároků „...od velmi nízkých či žádných požadavků na školení pro pracovníky první linie, až po důkladná školení pro kvalifikované pracovníky ..." (McCarthy, 2001, s. 4). Přesto však byly zformulovány společné prvky všech poradenských pozic (viz Rámeček 5).

Rámeček 5: Společné prvky všech poradenských pozic

Ve výzkumu Evropského střediska pro rozvoj odborné přípravy – CEDEFOP byly společné prvky práce poradenských pozic formulovány takto:

- informační management: vzdělávání a odborná příprava, kariéra a profese, trh práce, podpůrné služby,
- práce s jednotlivci: hodnocení, předávání informací, poradenství,
- práce se skupinami: výuka / příprava pro kariéru, skupinové poradenství, organizace svépomocných skupin,
- zprostředkování práce: spojení se zaměstnateli, koučování/sebeprezentace, zařazování,
- vedení a sledování,
- vytváření sítí (networking): podpora neformálních vztahů mezi poradenskými a dalšími institucemi,
- vedení,
- obhajoba,
- zpětná vazba,
- řízení: plánování a hodnocení služeb, vnější vztahy.

6.4 Poradenské asociace jako garant přípravy poradců

Přestože se argumenty pro rozvoj vzdělávání poradců zdají být zřetelné a dal by se očekávat tlak společnosti na hlavní záruky kvality práce poradců, jako jsou kvalifikace, standardy přípravy či certifikace, v praxi tomu tak není. Paradoxně platí, že i když určitá oblast či problémy cílové skupiny jsou považovány za významné a zároveň poradenství je uznáno jako užitečný nástroj k řešení problémů, příprava poradců chybí, nebo je nedostatečná. Jako extrémní příklad můžeme uvést země střední a východní Evropy, kde v době zásadní změny situace na trhu práce po roce 1989 prakticky neexistovala specializovaná příprava kariérových poradců.

Význam vzdělávání poradců je tedy reflektován především profesními poradenskými asociacemi. Tyto asociace existují jak na národní, tak i na mezinárodní úrovni, a pokoušejí se převzít iniciativu ve formulaci klíčových nároků na přípravu poradců.

Rámeček 6: Iniciativa Britské poradenské asociace

Bývá oceňována iniciativa Britské poradenské asociace (BAC). Ta v osmdesátých letech převzala v rámci Velké Británie iniciativu při formulaci požadavků na přípravu poradců a výsledkem jejího snažení je dokument „Uznávání poradenských výcvikových kurzů“ (Recognition of Counselling Training Courses, 1988). Každý akreditovaný kurz, bez ohledu na jeho teoretická východiska či poskytovatele, musí v přiměřené míře zahrnovat zvládnutí teorie, dovedností, osobnostního a profesního rozvoje, poradenské praxe a supervize, hodnotících a evaluačních systémů a také politiku dostupnosti služeb³⁶. Na této bázi BAC rozvinul schéma akreditace, které zahrnuje podporu rozvoje kurzů usilujících o akreditaci (srv. Dryden a kol., 2000). Díky této iniciativě je Velká Británie označována jako jediná země, kde je proces stávání se z laika profesionálním poradcem ošetřen.

Národní asociace jsou na mezinárodní úrovni zaštiťovány **Mezinárodní asociací pedagogického a profesního poradenství**³⁷ (The International Association for Educational and Vocational Guidance – IAEVG). K hlavním cílům asociace patří podpora a zefektivňování komunikace mezi jednotlivci a organizacemi působícími v poradenství, napomáhat rozvoji a šíření nejnovějších poznatků z poradenské teorie, praxe a výzkumu.

V dokumentech IAEVG lze nalézt v oblasti vzdělávání několik významných témat:

- řešení otázky kvalifikace poradců,
- doporučení požadavků na profesní přípravu poradců a jejich dalšího vzdělávání,
- sledování kvality vzdělávání poradců,
- definice žádoucích kompetencí poradců.

Asociace IAEVG je aktivní i v poskytování vzdělávacích programů pro poradce včetně dalšího vzdělávání.

6.5 Výzkumné ošetření vzdělávání poradců

Potřeba výzkumů vzdělávání poradců je zřídka odborníky konstatována, poznámky se objevují především ve vztahu ke kvalitě poradenských systémů (např. Making waves, 1999). Mnohé aspekty přípravy poradců byly a jsou předmětem výzkumu nejméně od 60. let 20. století. Tyto výzkumy byly vždy provázeny mnoha metodologickými těžkostmi (znamená to obtížné hledání spojení mezi hodnocením přípravy poradce a jeho následného výkonu v profesi) a sami jejich autoři konstatují, že dosáhli jen slabých výsledků (např. Allen, 1997). Je však typické, že dokud se poradenská příprava omezovala na přípravu terapeutů a psychologických poradců, zpravidla výzkumy vycházely z psychologických škol, ve kterých byl zakotven ten který poradenský systém, a na jejich základě vyhodnocovaly efekt přípravy poradce (srv. např. Daniels, 1994).

Celkově je však výzkum přípravy poradců podceňován a toto konstatování platí napříč všemi oblastmi poradenství a všemi typy a úrovněmi přípravy poradců: konstatuje se to v komentářích i k tak tradičnímu oblastem, jako je příprava poradců pro terapeutické poradenství (Macran; Shapiro, 1998; Bayne; Horton, 2001). McLeod jde ještě dál, když uvádí, že „dokonce i poznání, které tutoři a trenéři získali svou osobní a profesní zkušeností, je zřídka kdy zaznamenáno pro publikování“ (1998, s. 360).

³⁶ Příklad kurzu vytvořeného na této bázi je uveden v příloze č. 8.

³⁷ Bližší portrét IAEVG lze nalézt v příloze č. 9.

Rámeček 7: Příklad výzkum rozvoje poradců

Dnes již klasickým příkladem studie zaměřené na přípravu a růst poradce je výzkum poradců pro žáky základních škol Closing the Gap (Minnesota State Dept. of Education, 1975). Studie ve své době pionýrská a dodnes inspirativní, se zabývala srovnáním čtyř programů dalšího vzdělávání poradců pro úroveň základní školy. Ze studie vyplynula mj. následující doporučení pro organizaci vzdělávání poradců:

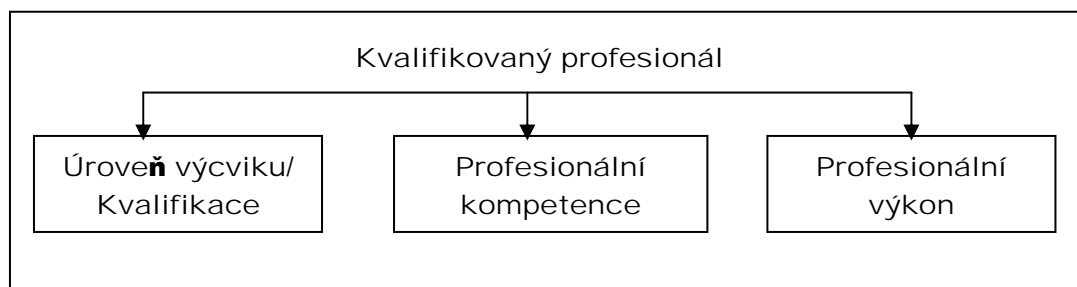
- položit důraz na roli poradce jako konzultanta pro rodiče, učitele a administrátory,
- posílit výcvik poradců v psychologickém poradenství,
- posílit výzkum poradenského procesu.

S rostoucím zájmem o kvalitu přípravy poradců se toto téma stalo také součástí ambiciózních mezinárodních výzkumů stavu kariérového poradenství realizovaných na přelomu století OECD, následně Evropskou komisí a Světovou bankou (Watts; Sultana, 2003). Tyto studie konstatují potřebu pevnějšího kvalifikačního rámce pro obsazování pozic v poradenském systému, dále širšího využití podpůrných sítí profesionálů, kteří budou k dispozici poradcům, a potřebu vymezení žádoucích kompetencí poradce.

6.6 Poradenské kompetence

V roce 1992 (McCarthy, 2001) publikovalo Evropské středisko pro rozvoj odborné přípravy CEDEFOP souhrnnou zprávu *Oborové profily profesních poradců* vycházející z národních zpráv 12 členských zemí Evropského společenství. V ní se mimo jiné objevilo volání po ustanovení obecněji platného kompetenčního modelu poradenství. Znovu se tato výzva objevila ve zprávách o výzkumech OECD a v dalších dokumentech. Iniciativy se chopila již zmiňovaná asociace IAEVG, která v roce 1999 oznámila, že má v plánu připravit *Mezinárodní standard poradenské kvalifikace*. Tento cíl byl posléze přeformulován do neméně ambiciózního záměru vytvořit mezinárodně uznávaný rámec poradenské kvalifikace v podobě ustanovení systému kompetencí poradce. Tento systém kompetencí pověřený tým prezentoval v roce 2003 na konferenci v Bernu (Rámeček 9) v kontextu představy o kvalifikovaném profesionálovi (Rámeček 8).

Rámeček 8: Kvalifikovaný profesionál – představa IAEVG

Rámeček 9: Kompetenční rámec

<u>Mezinárodní kompetence pro výchovné a profesní poradce³⁸</u> <u>Kompetenční rámec</u>	
Klíčové kompetence	
C1	Prokázání příslušného etické chování a profesionální jednání při naplňování rolí a odpovědnosti.
C2	Prokázání schopnosti zastávat klientovy pozice a vést ho k dalšímu vzdělávání, ke kariérovému rozvoji a k rozvoji jeho zájmů.
C3	Prokázání připravenosti a porozumění vůči klientovým kulturním odlišnostem a efektivního působení na všechny kategorie populace.
C4	Integrace teorie a výzkumu do poradenské praxe, kariérového rozvoje a konzultací.
C5	Prokázání schopnosti plánovat, provádět a hodnotit poradenské programy a intervence.
C6	Prokázání vědomí své vlastní kapacity a limitů.
C7	Schopnost efektivně komunikovat s kolegy a klienty s využitím odpovídajících komunikačních dovedností.
C8	Znalost aktuálních informací o vzdělávání, odborné přípravě, trendech zaměstnanosti, pracovním trhu a sociálních tématech.
C9	Sociální a mezikulturní citlivost.
C10	Schopnost efektivně spolupracovat v týmu profesionálů.
C11	Prokázání znalosti procesu celoživotního kariérového rozvoje.
Speciální kompetence	
<ol style="list-style-type: none">1. Hodnocení2. Studijní poradenství3. Kariérový rozvoj4. Poradenství5. Informační management6. Konzultace a koordinace7. Výzkum a hodnocení kvality8. Řízení programu/služeb9. Rozvoj komunitních zdrojů10. Zprostředkování zaměstnání	

Tento kompetenční model má velkou šanci stát se skutečným základem sjednocování nároků vůči poradcům v rámci Evropské unie a také to některé národní poradenské asociace (např. španělská) otevřeně konstatují.

6.7 Kurikula poradenských kurzů

Vzdělávání poradců je v zemích Evropy nabízeno v různých formách – od jednorázových několikahodinových monotematických seminářů, které jsou vedeny soukromými osobami angažujícími se v poradenství, a které jsou ukončeny potvrzením o účasti, po opakovaně zahajovaná několikaletá studia na vzdělávacích institucích či vysokých školách, která jsou příležitostí získat kvalifikaci poradce pro různé instituce.

Krátkodobé příležitosti (denní až několikadenní nebo několika víkendové) pro poradce zpravidla deklarují cíl upevnit a prohloubit nabyté zkušenosti, rozšířit poradenské kompetence, které účastník získal již dříve. Ve školství se nezřídka nabídka neomezuje pouze na poradce jako cílovou skupinu, ale

³⁸ Úplný přehled tohoto kompetenčního rámce lze nalézt v příloze č. 10. Příloha je ponechána v angličtině, neboť překlad tak zásadního dokumentu není možný bez diskuse o obsahu a terminologii. O obtížnosti překladu svědčí i problematická kvalita překladu některých materiálů prezentovaných NÚOV (www.nuov.cz).

mohou se jí často účastnit třídní učitelé, speciální pedagogové a jiní zájemci o téma. Obsah semináře či kurzu je v mnoha případech dán jeho názvem.

V nabídkách dlouhodobých kurzů a studií (vícesemestrové, víceleté) se objevují takové, jejichž úspěšným absolvováním lze získat kvalifikaci poradce. Obecně můžeme předpokládat, že kurikula kurzů či studií, jejichž absolutorium je uznáno jako kvalifikační předpoklad pro pozici poradce, vytvářejí profil poradce v té které zemi.

Jak jsme již ukázali, existují rozdíly v přístupech k poradenství, k požadavkům na kvalifikaci poradců a vytváření příležitostí ke vzdělávání poradců. V přílohách je možno nahlédnout s detailnějším záběrem na kurikulární výstavbu dvou vybraných kvalifikačních příležitostí ve dvou zemích.

Jako první příklad uvádíme kurz Pedagogického institutu ve Vídni (příloha č. 11), ve kterém lze získat kvalifikaci „pedagog se zaměřením na profesní orientaci“. Jedná se o kurzy v rámci dalšího vzdělávání, které se realizují na neuniverzitních institucích terciární úrovně (Pedagogický institut).

Druhý příklad tvoří prezenční kvalifikační studium nabízené na Nottingham Trent University ve Velké Británii (viz příloha č. 8). Jedná se o univerzitní studium, ve kterém lze získat kvalifikaci pro práci poradenského praktika. Tato kvalifikace byla vytvořena jako náhrada tradiční kvalifikace v oboru kariérového poradenství, což je diplom DCG.

Velké diskuse v současnosti vyvolávají nejméně tři zásadní a aktuální obsahové okruhy, které je třeba prosadit do kurikula poradenských kurzů, přičemž ideální způsob zasazení se dosud hledá. Jsou to:

- multikulturní aspekt poradenství a evropská dimenze poradenských služeb,
- celoživotní báze poradenství,
- informační a komunikační technologie v poradenství.

Těmto třem okruhům se tedy budeme věnovat ve větším detailu.

Multikulturní aspekt a evropská dimenze poradenských služeb

S narůstajícím propojením světa, silící migrací a dalšími aspekty, kterými se projevuje proces globalizace, stále narůstá potřeba reflektovat v poradenství – a tím také v přípravě poradců – rozmanitost států, kultur a jazyků, se kterými se poradce může setkat. Navíc právě odlišné kultury, menšiny mezi většinovou kulturou, imigranti a další skupiny obyvatel jsou více ohrožovány negativními jevy, jako jsou nezaměstnanost (např. ve Finsku je nezaměstnanost imigrantů asi 40 % a situace v jiných zemích není zásadně odlišná), sociální exkluze, kriminalita apod., což znamená i zvýšenou potřebu poradenských služeb.

Lopez-Emslie a Pages (1989) shrnuli výzvy, které stojí před přípravou poradců v multikulturní společnosti do následujícího soupisu úkolů. Je třeba připravit poradce:

- coby profesionála bilingvního či multilingvního,
- svého druhu znalce kultury klientů,
- schopného ustanovit spolupráci s komunitou, v případě školy zapojit rodiče klientů – dětí,
- schopného přizpůsobit procesy diagnostiky a hodnocení.

Navíc ještě, připomínají Tomlinson-Clarke (2000) nebo Arthur a Jauszkowski (2001), k tradičnímu obsahu přípravy – vědomosti, dovednosti, poradenský vztah – přibývá také schopnost reflektovat sebe jako příslušníka své kultury ve vztahu ke kulturám druhým. Z uvedeného je zřejmé, že tento aspekt přípravy poradců zahrnuje mnoho rozmanitých prvků, což je možno vidět na obsahu příslušných kurzů (viz Rámeček 10).

Rámeček 10: Projekt Towards a European RAINBOW

Projekt *Towards a European RAINBOW – Posílení interkulturního vnímání mezi poradci* nabízí mj. tréninkový seminář nazvaný Cultural Explorer, zaměřený na poradce pracující s imigranty. Ten zahrnuje témata:

- hlavní koncepty a procesy interkulturní komunikace a multikulturního poradenství,
- společenský rámec multikulturalismu a kulturní diverzity v Evropě,
- etické principy poradenství v multikulturním kontextu,
- kulturně citlivé poradenství v praxi,
- kompetence pro multikulturní poradenský vztah,
- multikulturalismus na lokální a globální úrovni.

(<http://rainbow.cimo.fi/projects/rainbow/index.nsf/vieStaticPages/M?opendocument>)

Interkulturní aspekt má také hledání evropské dimenze v přípravě poradců. Důraz je kladen především na informace o stavu a vývoji společnosti, ekonomiky a vzdělávání v evropských zemích, vytváření sítí poradců, otevřenost vůči mobilitě apod. (srv. Making a European, 2001). Evropská dimenze přípravy poradců je silně akcentována Evropskou komisí, mnoho evropských projektů týkajících se poradenství je na ní založených (viz Rámeček 11).

Rámeček 11: Projekt Eurodime

Projekt Eurodime nabízí vzdělávací kurz pro poradce, kteří usilují o zapojení evropské dimenze do své práce. Tento kurz nabízí vzdělání v následujících tématech: občanství, mobilita a její bariéry, evropské programy a iniciativy pro mladé lidi a poradce, evropské vzdělávací systémy a uznávání kvalifikace, přístup k zaměstnání, zdroje podpory a informací.

(<http://www.eurodime.org/index.htm>)

Celoživotní báze poradenství

Velkou výzvou pro poradenský systém je koncept celoživotního učení. Ze stejných důvodů, ze kterých nabývá na významu celoživotní učení (vysoce kompetitivní ekonomický systém, překotný rozvoj technologií, předcházení sociálnímu vyloučení), je na místě také nové nastavení poradenského systému coby jakéhosi „značení na cestě variabilními drahami životními, vzdělávacími a profesními“. Jeden z klíčových materiálů Evropské komise (National actions, 2001, s. 109) uvádí jednoznačně, že „úlohou poradce je doprovodit jedince na jejich jedinečné cestě životem, a to posilováním motivace, poskytováním relevantních informací a pomocí při rozhodování“. Je také významné, aby služby podpory kariéry byly dostupné na celoživotní bázi, a to včetně nabídek pro „třetí věk“ (Making waves, 1999, s. 5). Některé pokusy o řešení této otázky byly realizovány na národních úrovních (viz Rámeček 12).

Úroveň poradenských služeb je také vnímána coby indikátor kvality systému celoživotního učení. Uvádí to například – ovšem bez bližší specifikace – materiál Evropské komise (European Report, 2002), kde je kvalifikace poradenských pracovníků jedním z konkrétních kritérií posuzování kvality.

Rámeček 12: Celoživotní poradenství ve Švédsku

Poradenství pro všechny stupně vzdělávání a výcviku se pokouší rozvinout Švédsko. V roce 2000 byl ustanoven výbor, který má za úkol identifikovat potřeby různých skupin účastníků vzdělávání a zlepšit přístup k tomuto druhu služeb u těch, kdo k nim mají z různých důvodů nejdále. Výbor také hledá ideální možné rozložení odpovědnosti mezi jednotlivce, místní správu a vládu. V neposlední řadě výbor zpracovává koncepci přípravy a dalšího vzdělávání poradců.

V rovině praktické bohužel převládají pokusy nahradit poradenství pro dospělé službami spíše doplňkového charakteru (např. internetovými informačními portály). V rovině teorie i v rovině koncepční je přitom postupně překonávána teze, že poradenství pro dospělé lze nahradit internetem a publikací množství informací po sítích. Poradenský systém pro dospělé naopak potřebuje vysoce kompetentní profesionály (National actions, 2001, s. 119). Na vyvážené profesionální bázi funguje např. britský systém Learndirect (viz Rámeček 13.).

Rámeček 13: Služba Learndirect

Služba Learndirect (Velká Británie) představuje unikátní velmi rozvinutý a vyvážený systém kombinující vzdělávací příležitosti s kvalitním poradenstvím. Jde o vládou podporovanou síť vzdělávacích a informačních služeb, která stojí na vizi „učící se společnosti, kde se každý může učit a rozvíjet své dovednosti po celý život“ (<http://www.learndirect.co.uk/aboutus/>). Osou poradenského servisu je bezplatná telefonní linka, kam se mohou dospělí obracet o informace k možnostem vzdělávání. Dotazy směřují nejprve na informátory, kteří poskytnou základní informace, a pro ty, kteří mají složitější dotazy, jsou pak k dispozici specializovaní poradci na budování kariéry; pokud ani ti nedokáží po telefonu poradit, může tazatel navštívit Kariérovou službu (Careers Service). Telefonní linka služby Learndirect je doplněna informacemi na stránce vystavené na Internetu. Ta také nabízí využití základních sebehodnotících technik, které mohou pomoci nasměrovat dotazy podle osobních zájmů a podle úrovně dovedností. Příprava poradců na různých úrovních systému se samozřejmě liší podle míry specializace a oblastí poradenství.

Na mezinárodní úrovni se iniciativy chopila Evropská komise, která pro zamýšlené Evropské poradenské centrum (European Guidance Centr) definovala jako jeden z úkolů zaměřit se také na přípravu poradenských pracovníků. Jako výchozí bod pro přípravu poradců byla formulována potřeba pracovat s ICT a individualizovaný přístup ke klientovi (Making a European, 2001).

Dalším klíčovým bodem projektů na evropské úrovni je potřeba přepracovat roli škol ve vztahu k modelu kariérového rozvoje. Kariérové vzdělávací programy ve školách mají pokládat základy pro celoživotní kariérový rozvoj. Dovednosti kariérového managementu rozvíjené poradci v rámci těchto programů by měly zahrnovat dovednosti získávat a užívat podporu služeb kariérového rozvoje v budoucnosti (Making a European, 2001).

Informační a komunikační technologie v poradenství

Informační a komunikační technologie (ICT)³⁹ pronikly do mnoha oblastí (zdravotnictví, školství apod.), stejně je tomu i v poradenství. Zejména v poslední době se stávají otázky efektivního využití moderních technologií v poradenských službách výzvou pro poradenskou teorii, ale i pro odborníky působící v terénu. Implementace moderních technologií do poradenství otevírá celou řadu nových možností, jak mohou ICT podpořit poradenský proces, popř. jakým způsobem mohou moderní technologie zkvalitnit práci poradců. Se zaváděním ICT je spojena rovněž problematika vzdělávání poradců v oblasti ICT. Stále naléhavěji vyvstává otázka, jaké kompetence má mít poradenský pracovník a zda mezi ně patří schopnost práce s novými technologiemi. Obecně lze úlohu informačních a komunikačních technologií nahlížet ze tří pohledů:

- 1) využívání ICT v poradenských službách,
- 2) kompetence poradenských pracovníků v oblasti ICT,
- 3) ICT jako prostředek vzdělávání poradenských pracovníků.

³⁹ Mluvíme-li zde o informačních a komunikačních technologiích, máme na mysli zejména počítače a speciální aplikace vyvinuté pro poradenské služby, internet a jeho služby (webové stránky, elektronickou poštu), které mohou zprostředkovávat poradenský servis apod.

Využívání ICT v poradenských službách a v práci poradců

Informační a komunikační technologie se začaly používat v poradenství již v polovině 60. let, ale svého největšího rozmachu dosáhly až v době rozšíření mikropočítačů, tedy od počátku 80. let. V polovině devadesátých let už většina poradenských systémů využívala personální počítače. Ty byly postupně připojovány k internetu, což výrazně rozšířilo možnosti ICT.

Důsledkem implementace moderních technologií do poradenství je zvýšená dostupnost poradenských služeb, jejich interaktivita a tzv. rozptyl původu⁴⁰ (podrobněji Watts, 2001). Poradenské služby využívají také ti klienti, kteří z různých důvodů nemohou osobně navštívit poradenská centra. Mnozí klienti oceňují rovněž to, že určité služby jsou díky webovým stránkám dostupné permanentně a uživatelé je využívají ve chvíli, kdy je aktuálně potřebují.

Jednou z velmi důležitých otázek je zajištění kvality služeb nabízených prostřednictvím webových stránek. Ty často neobsahují žádné údaje o validitě, použitých technikách, ale závažným problémem je rovněž zajištění ochrany klientských dat (Watts, 2001).

Informační a komunikační technologie sehrávají v poradenství tři významné role (Watts, 2001): 1. role nástroje (poradenství využívá celou řadu aplikací), 2. role alternativy (alternativní služba k přístupu „tváří v tvář“), 3. role činitele změny (nové možnosti zprostředkování služeb apod.).

Kompetence poradenských pracovníků v oblasti ICT

Začleňování informačních a komunikačních technologií do poradenství s sebou nese také nové požadavky na kompetence poradců. McCarthy ve své studii z roku 2001 uvádí, že v obsahu vzdělávání poradců by se měla mimo jiné věnovat větší pozornost „využití informačních a komunikačních technologií při poskytování informací a poradenství v otázkách kariéry“ (McCarthy, 2001, s. 2). Školení, kurzy a jiné formy vzdělávání totiž nepřipravují dostatečně poradce na efektivní implementaci ICT do jejich práce.

Mezinárodní asociace výchovného a profesního poradenství (IAEVG) prováděla v roce 2001 již zmíněnou studii, jejímž záměrem bylo odhalit, jaké kompetence by měli poradci mít. Hlavním cílem studie bylo vytvořit mezinárodní normu kvalifikace určující soubor kompetencí vyžadovaných od poradenských pracovníků. V rámci studie vznikl soubor deseti klíčových kompetencí, mezi něž byla zařazena také „schopnost využívat počítač“ (McCarthy, 2001, s. 5). Jedná se sice o poněkud vágní formulaci, nicméně je to významný posun směrem k uznání důležitosti zvládnutí práce s ICT v činnosti poradce.

ICT jako prostředek vzdělávání poradenských pracovníků

Moderní technologie nabízí nové možnosti rovněž ve vzdělávání poradců. McCarthy (2001) konstatuje, že „používání ICT a dálkového studia pro školení poradenských pracovníků není prioritou nebo není vůbec zahrnuto v programu školitelů, profesních asociací a vládních ministerstev v mnoha evropských zemích“ (McCarthy, 2001, s. 14). Zdá se, že navíc ani neexistují snahy využít potenciál ICT v této oblasti. Naopak v USA byly například již v roce 1999 vyvinuty pokyny pro on-line výuku implementovanou do vzdělávání poradců.

Mezi evropské země, které zahrnují do přípravy poradců rovněž ICT, patří zejména Dánsko, Francie, Irsko, Německo a Nizozemí (McCarthy, 2001). V Dánsku dokonce vznikla v roce 1999 studie

⁴⁰ Rozptyl původu znamená, že původně vytvářely např. poradenské informační systémy pouze velké organizace disponující velkými finančními zdroji. V současnosti mohou vytvářet například webové stránky i soukromé organizace – to má vliv na dostupnost některých služeb, jejich šíři apod.

zabývající se významem moderních technologií v poradenství nejenom v obecné rovině, ale studie přináší rovněž návrhy a strategie rozvoje využívání ICT v poradenství.⁴¹

Rámeček 14: Potřeby školení poradců v oblasti ICT

Na 5. evropské konferenci o informační a komunikační technologii v poradenství konané v Gothenburgu, Švédsko, (2001), která byla nazvána „Kvalita a etika v internetovém poradenství“, bylo formulováno doporučení o potřebách školení poradců, jež obsahovalo následující body:

- Zřetelně formulovat typ teorií, které jsou vhodné pro internetové poradenství a otestovat a vyhodnotit tyto teorie.
- Poskytnout poradcům přístup ke školení o tom, jak využívat ICT v poradenské práci.
- Poskytnout finance na takovéto školení.
- Poskytnout internetové moduly školení pro poradenské pracovníky.
- Během úvodního i opakovaného školení dát účastníkům školení možnosti získat dovednosti a sebejistotu při používání internetových poradenských zdrojů.
- Poradenští pracovníci by měli převzít zodpovědnost za svůj soustavný profesionální rozvoj v této oblasti.

Jedna z pracovních skupin konference identifikovala soubor schopností, které by si poradci měli osvojit a rozvíjet v úvodních i opakovaných školeních. Patří mezi ně následující:

- Znalost stylů rozhodování.
- Schopnost zpracovat studované informace.
- Schopnost organizovat informace pro klienty přicházející z různých prostředí.
- Schopnost vyhodnotit informace, např. webové stránky, software a připravenost klienta.
- Počítačová gramotnost, zvláště pro poskytování poradenství.
- Ochrana sebe samého proti zahlcení informacemi.
- Schopnost pomoci skupině při moderování zpráv/diskusních skupin.
- Empatie a předávání rad po internetu v rámci odborných mezí.
- Poradenské dovednosti podle typu informace a typu klienta.
- Schopnost vyhledávat zaměstnání pomocí internetu.
- Znalost potřeb cílové skupiny v souvislosti se vzděláním po internetu a pracovními nabídkami.
- Znalost otázek kvality a etiky ve vztahu k internetovému poradenství.
- Interkulturní dovednost při vedení mezinárodního poradenství za použití ICT (McCarthy, 2001, s. 15).

Přestože popsané trendy nemohou vystihnout celou bohatost procesů rozvoje přípravy poradců, považujeme je za velmi zásadní pro budoucnost v této oblasti. Bohužel, tyto trendy jsou jak v dokumentech politického charakteru, tak i v teorii a výzkumu ošetřeny jen velmi obecně.

6.8 Shrnutí

Nenechme se mýlit tím, že systémy poradenství jsou nám známy ve své tradiční podobě po dlouhá desetiletí a že práci v jejich rámci vykonávají odjakživa příslušně vzdělaní odborníci. Vzdělávání poradců speciálně pro poradenskou profesi totiž není příliš starou záležitostí u nás ani ve světě. Mnohem větší tradici a dodnes dominantní roli v oblasti přípravy poradců má příprava psychologů – terapeutů a psychologických poradců (Dryden a kol., 2000). Ti jsou připravováni ve všech vyspělých zemích oborovým vysokoškolským studiem a příslušným výcvikem, což má jistě pozitivní vliv na kvalitu jejich práce a pomáhá jim to sehrávat patřičnou roli ve své oblasti. Na druhé straně tento fakt může vést např. k monopolizaci poradenství, přehlížení poradenských aspektů v práci jiných skupin odborníků (učitelů, sociálních pracovníků apod.) či k psychologizaci poradenství obecně. Tím jsou poněkud

⁴¹ Studie je dostupná v českém překladu na webových stránkách Národního vzdělávacího fondu – <http://www.nvf.cz>.

petrifikovány poradenské systémy, blokováno vstup do poradenských služeb, a to i takových, které svou podstatou zjevně stojí mimo rámec psychologického poradenství (srv. Rámeček 15).

Rámeček 15: Kariérové poradenství ve vztahu k psychologickému poradenství a terapii

„V mnoha zemích má kariérový rozvoj velmi nízký status. Kariérové poradenství je často viděno jako chudá sestra „skutečného poradenství“. Vrcholným příkladem tohoto je fakt, že Irská asociace pro poradenství a terapii (IACT) neuznává kariérové a výchovné poradenství jako „poradenství“. Zdá se, že věří, že každý může být kariérovým poradcem a že není třeba speciální přípravy“ (Hiebert, McCarthy, Repetto, 2001, s. 3).

V širším smyslu vztah mezi psychologickým a „nep psychologickým“ poradenstvím spadá do otázky, kdo má vlastně vykonávat poradenské činnosti a jak má být pro jejich výkon připraven. Objevuje se skepse ohledně možností vykonávat poradenskou práci pouze jako vedlejší součást jiné profese, např. učitelské. Na jedné straně „v různých zemích panuje obava, že příliš velká část nabídky kariérové přípravy ve školách je nízké kvality, je předávána učiteli neadekvátně připravenými pro takovou práci a s neadekvátní podporou formou standardů kvality, inspekčních mechanismů a výkonových měřítek“ (Making waves, 1999, s. 5). Na straně druhé, tam, kde nejsou k poradenské práci připouštěni příslušníci jiných profesí, často nezbyvá než konstatovat, že je akutní nedostatek pracovníků pro ošetření potřeby poradenských služeb (např. Španělsko). Pokud je však **systém** dobře vyvážen, pak zjevně mohou být příslušníci jiných profesí, a to opět především učitelé, jeho velmi významnou součástí. Za významný pokus o vytvoření takového vyváženého systému považujeme systém rakouský (Rámeček 16).

Rámeček 16: Rakouský systém poradenských služeb

Důležitým nosníkem kariérového a studijního poradenství v Rakousku jsou aktivity škol vzdělávajících žáky v období povinné školní docházky⁴².

Poradenství ve školách je zákonně ošetřeno a jsou stanoveny závazné požadavky na jeho fungování, včetně požadavků na osoby, které poskytují poradenské služby a jejich kvalifikaci. Jsou vymezeny instituce, které vstupují do participace na zajištění poradenství. Tyto podmínky jsou dány centrálně. Systém uplatňovaný ve školství si nyní přiblížíme na dvou stěžejních složkách – informováním zajišťovaným ve výuce a individuálním poradenstvím.

V Rakousku se poskytuje poradenství diferencovaně v různých typech škol (§ 3 odst. 1 zákona o organizaci škol). Studijní poradenství patří k povinnostem ředitele školy, všech učitelů každé školy, je chápáno jako část vzdělávacích úloh školy a spolu s kariérovým poradenstvím je zabezpečováno ve výuce. Je zajišťováno ve vyučovacím předmětu „kariérová orientace“ (na základě osnov tohoto předmětu mají být žáci schopni uvědomit si a realizovat své individuální představy a přání, po odhadnutí společenské reality, dalším cílem tohoto vyučování je podpora vývoje osobnosti, podpora kompetence rozhodování), pro který jsou pedagogové kvalifikačně připravováni podle požadavků daných Ministerstvem školství a kultury.

K podpoře individuální poradenské činnosti je zaměstnáván speciálně vyškolený školní poradce (Schülerberater), učitel integrovaný ve školním sboru, jehož specifickou činností je školní poradenství (Schülerberatung). Pro každý typ školy je vydán samostatný úřední předpis, který ošetřuje školní poradenství v těchto bodech: vysvětlení a cíle školního poradenství, zákonné podklady školního poradenství, organizace poradenské činnosti, spolupráce s jinými poradenskými zařízeními, kvalifikace a kritéria pro výběr školních poradců. Požadavky na vzdělávání poradců stanovuje Ministerstvo školství a kultury. Je vydán společný výnos ke vzdělávání poradců pro školy z oblasti povinného vzdělávání (Hauptschule, Polytechnické školy) a pro školy z oblasti vyšších škol (AHS), který stanovuje „Kurikulum pro vzdělávání a další vzdělávání školních poradců“ (viz příloha č. 10). Školní poradce je zaměřen na

⁴² Ve větším detailu se rakouskému systému věnuje příloha č.12.

studijní a kariérové poradenství, ale v jeho kompetenci jsou další činnosti podle typu školy, např. problémové poradenství – poruchy učení a chování, speciální podpora zdravotně postižených žáků.

Klíčovým trendem v poradenství je jeho postupná profesionalizace poradenství (srv. Rámeček 17), což zase zpětně vytváří tlak na rozvoj vzdělávání poradců (Dryden a kol., 2000, s. 4). Souvisí to také s penězi – „ti, kdo služby financují, budou požadovat odpovědi na otázky po kompetentnosti“ (Making waves, 1999, s. 9).

Rámeček 17: Úsilí o profesionalizaci poradenství v Dánsku⁴³

Profesionalizace poradců je zásadní otázkou např. v Dánsku. Poradenský systém v Dánsku je poměrně málo profesionalizován. Studijní a kariérové poradenství není v Dánsku považováno za samostatnou profesi. Většina poradců pracuje jako učitelé a sociální pracovníci nebo pracují v profesích, které působí v sociálním či vzdělávacím sektoru nebo v oblasti „práce a zaměstnanosti“. Mnozí poradci se považují primárně za učitele spíše než za poradce – profesionály. Pouze 7 z celkových 27 typů poradenských služeb má specifické požadavky týkající se povinného vzdělání svých zaměstnanců včetně určitých nároků na kurikulum kurzů, které jsou jim určeny⁴⁴. Ve většině dalších sektorů je situace poněkud jiná, protože se očekává, že zaměstnanci se budou vzdělávat (respektive zaváží se, že se budou vzdělávat), ale v mnoha případech k tomu dochází pozdě nebo vůbec. V některých poradenských službách působí tedy lidé, kteří mají minimální nebo žádnou kvalifikaci pro studijní či kariérové poradenství.

Profesionalizace poradenské práce může být také vnímána jako základ pro dostatečné ocenění přínosu poradenství v dnešní společnosti.

⁴³ Jako jeden z příkladů národních systémů uvádíme podrobněji právě dánský v příloze č. 13.

⁴⁴ Uvedeno v příloze č. 14.

7. Shrnutí a doporučení

7.1 Rozvoj, monitorování a hodnocení systému vzdělávání poradců

Vzdělávání poradců jako součást budování systému podpory vzdělávací a sociální dráhy jedinců

Stav systému vzdělávání poradců v ČR je odrazem stavu poradenských služeb. Jejich rozvoj probíhá víceokolejně, bez jednotící ideje a bez silné zastřešující instituce. Představa o profesionální poradenské podpoře jedince po celou jeho životní dráhu je zjevně teprve na počátku své realizace. Stav vzdělávání poradců je však také odrazem neexistence koncepční představy o vzdělávání dospělých, absence zákona pro tuto oblast a neřešení otázky certifikace celoživotního učení. To vše vede k roztržistosti a neucelenosti systému přípravy poradců a v důsledku vytváří i v mnoha jiných oblastech nejasnosti v představě o dalším vzdělávání i v mnoha jiných oblastech.

V praktické rovině se rozvoj poradenství v ČR odvíjí ve dvou hlavních proudech, které působí paralelně. Je tedy možné uvažovat o dvou subsystémech poradenství. První z nich je vázán na resort školství, další na resort zaměstnanosti. Oba resorty mají v poradenství vymezené své pole působnosti legislativně (zákony, vyhláškami), ale i kulturně-historicky (tradicí). Komunikace a spolupráce těchto poradenských subsystémů v podstatě není ošetřena, určité propojení se nabízí skrze aktivitu Informačních a poradenských středisek při Úřadech práce, která přes převažující orientaci na mládež poskytují prakticky všem zainteresovaným skupinám populace informace o vzdělávací nabídce, trhu práce a dostupných povoláních a pracovních příležitostech. Celkově ovšem získané poznatky ukazují, že v komunikaci a spolupráci obou subsystémů poradenství jsou významné rezervy. Lze tak hovořit o dosud nenaplněném potenciálu synergie a komplementarity působení obou těchto subsystémů. Jejich vývoj je asynchronní.

Je tomu tak i přesto, že zejména v poslední době do oblasti poradenství v českém prostředí zasahují i další instituce (IPPP, NÚOV, NVF), které usilují explicitně (a nově) vymezovat poradenství jako součást systému podpory vzdělávací a sociální dráhy jedinců. V praxi se tyto tendence dosud prosazují jen velmi obtížně. Zmíněné instituce jsou relativně nové, bez tradičního zakotvení v systému, jejich vazba na struktury dřívější je jen obtížně dohledatelná. To se negativně odráží i v řadě aspektů přímo souvisejících se vzděláváním poradců.

Monitorování a hodnocení vzdělávání poradců

Jedním z předpokladů smysluplného rozvoje poradenství je důkladná znalost jeho stavu a potřeb rozvoje. Monitorování a hodnocení vzdělávání poradců nejsou, jak naznačují dostupná data, silnou stránkou rozvoje vzdělávacích příležitostí pro poradce v České republice ani v zahraničí. Zdá se, že v institucích poskytujících vzdělávání poradců v České republice neexistuje systematická analýza vzdělávacích potřeb poradců ani vnitřní hodnocení, tzn., že realizátoři jen v omezené míře vyhodnocují efekty své činnosti, a pokud tak činí, pak pouze ve vztahu k ukončeným kurzům.

Jediným mechanismem hodnocení kvality jsou akreditační procedury, kterými však prochází jen část vzdělávacích nabídek, a to pregraduální kurzy v rámci akreditace programů vysokých škol a dále kurzy dalšího vzdělávání posuzované v rámci akreditací programů vzdělávacích institucí pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP).

Porozumění věci mohou napomoci seriózním výzkumem získané poznatky. Výzkum však pozornost otázkám poradenství významněji nevěnoval, jak naznačují data získaná o české i zahraniční

situaci. Pokud jde o české prostředí, poté, co bylo na prahu 90. let přerušeno relativně stabilní období výzkumu a reflexe některých aspektů poradenství (srv. zejména výstupy na stránkách časopisu Zpravodaje Výchovné poradenství), vzniklo na několik let ve výzkumných snahách zaměřených na poradenství určité vakuum. Stalo se tak paradoxně právě v době, kdy se objevila naléhavá potřeba přehodnotit dosavadní systém a konstituovat systém v podmínkách změněné společenské situace, která se výrazně dotkla i školy, výchovy a vzdělávání, světa práce a mnoha dalších pro poradenství relevantních jevů a procesů. Situace se začala do jisté míry měnit po roce 1995, kdy zahájil činnost Institut pedagogicko-psychologického poradenství. V posledních třech letech se objevily snahy výzkumně postihnout poradenskou realitu (IPPP, NÚOV, NVF). V některých případech jde o aktivitu související se šířeji pojatými výzkumy mezinárodního charakteru, což dává zároveň cennou možnost srovnání se zahraničím.

Institucionální podpora vzdělávání poradců

Na základě našich zjištění lze konstatovat, že do tvorby strategií vzdělávání poradců v České republice výrazně vstupují především dvě centrální instituce -- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo práce a sociálních věcí. Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy byl ustaven Institut pedagogicko-psychologického poradenství, který však nemá, zdá se, dostatečný vliv, aby vzdělávání poradců komplexně koordinoval a metodicky podporoval. Tím je snižována možnost přibližovat evropské trendy našim podmínkám a možnost iniciovat změny. Z dat, která jsou k dispozici, se ukazuje, že situace v zahraničí je rozmanitá, někde si udržuje hlavní vliv státní správa prostřednictvím centrálních institucí, jinde – tam, kde jsou silné a úspěšné asociace -- mají právě ony hlavní roli v tvorbě strategií vzdělávání poradců. Podobu institucionální podpory vzdělávání poradců v zahraničních zemích dotvářejí také profesní komory.

Sdružení odborníků, ať již vytvářená podle profesního zaměření, národní příslušnosti nebo jiného kritéria, stejně jako nadnárodní sítě hrají obvykle významnou roli v kultivaci profesních komunit, v artikulovanosti jejich snah prosazovat ty či jiné akcenty rozvoje profesních oborů. Nejinak je tomu v zahraničí i v případě poradců. I oni se sdružují do řady asociací, národně i mezinárodně, i oni se silou svých platform usilují rozvíjet poradenství jako takové i jeho dílčí zaměření (obory). V řadě případů jsme našli doklady o tom, že v zahraničí se taková sdružení poměrně významně angažují v oblasti vzdělávání poradců, neřídka mají tendence být svého druhu garantem vzdělávání poradců.

V českém prostředí lze vidět určité aktivity poradenských či poradenství blízkých asociací a sdružení, byť v omezenější míře. Jejich aktivity jsou zaměřeny na rozvoj řady aspektů oboru, získané informace však neukazují na výraznější tendence těchto sdružení přímo ovlivňovat oblast vzdělávání poradců. Diskusí o vzdělávání poradců, které probíhají na mezinárodním fóru, se česká poradenská či poradenství blízká sdružení účastní málo. Do jisté míry do těchto procesů vstupují již zmíněné nově se etabloující instituce, v některých oblastech jsou aktivní také vysoké školy, Úřady práce atd.

7.2 Poradenské profese a role, příprava na ně

Struktura poradenských profesí, profesionalizace a specializace v rámci poradenství

Struktura poradenských profesí v poradenských systémech je v různých zemích velmi odlišná. Společné je to, že poradenské profese jsou buď psychologické (se zaměřením na psychologické poradenství, nebo pedagogicko-psychologické poradenství), pedagogické (zaměřením na výchovné poradenství), profesní případně kariérové. V některých případech se jedná o profese, jež jsou poradenství blízko, ale nejsou tak nutně označovány a ani se vždy nepředpokládá poradenská příprava.

V České republice se realizují poradenské aktivity v poradenském systému, který je garantován státem. Poradenské aktivity, které jsou v centru pozornosti autorů této zprávy, spadají zejména do působnosti resortu školství a resortu práce a sociálních věcí.

Resort školství poskytuje poradenské služby prostřednictvím výchovných a kariérových poradců, školních psychologů, speciálních pedagogů a metodiků prevence, kteří působí na školách. Dále jsou v tomto resortu nabízeny odborné poradenské služby v Pedagogicko-psychologických poradnách, ve Speciálně pedagogických centrech, Střediscích výchovné péče, v nichž pracují psychologové, pedagogové a speciální pedagogové. Součástí tohoto systému jsou také poradenská střediska vysokých škol, v nichž poradenské služby poskytují zejména psychologové.

Resort zaměstnanosti poskytuje poradenské služby především na Úřadech práce v rámci poradenství, poradenství ke zprostředkování a v Informačně poradenských střediscích pro volbu povolání. V tomto resortu působí v uvedených oblastech poradci a tzv. zprostředkovatelé.

V zahraničí lze zřetelně vidět tendenci k výraznější profesionalizaci poradenství. To má dva důsledky. Jednak se v systému objevuje více profesionálních poradců, jednak se projevuje snaha explicitně vymezovat dílčí poradenské úkoly a odpovědnosti vykonávané těmi, kteří nejsou profesionálními poradci, ale do této oblasti určitým způsobem zasahují (např. učiteli či sociálními pracovníky).

V českém prostředí se postupně zvyšuje absolutní počet pracovníků nabízejících poradenské služby (resp. narůstá počet poradenských rolí). V současných návrzích jsou diskutované i navrhované úkoly, jež se vztahují na ty, kteří nejsou profesionálními poradci, ale mají k těmto aktivitám z titulu své hlavní pracovní činnosti blízko.

Kompetence poradců

V zahraničí existují tendence ke stanovování kompetenčního rámce pro poradce. Profese poradce je definována prostřednictvím kompetencí například v materiálech Mezinárodní asociace výchovného a profesního poradenství (IAEVG). Jejich kompetenční model sestávající z kompetencí klíčových a kompetencí speciálních poskytuje dostatečně široký a zároveň konkrétní rámec pro rozvoj poradce.

Určité snahy tohoto druhu se objevují i v českém prostředí. Jde ovšem, jak se zdá, zatím o iniciativy na úrovni deklarování potřeby existence a uplatňování kompetenčního rámce (v některých nedávno vzniklých dokumentech – srov. např. již uvedenou zprávu NÚOV, IPPP a MPSV). V současnosti vznikají materiály usilující o stanovení profilu výchovného a kariérového poradce včetně jeho kompetencí.

Typy a některé charakteristiky vzdělávacích příležitostí pro poradce

V řadě vyspělých zemí se v důsledku výše uvedených posunů postupně diferencují také vzdělávací příležitosti pro poradce. Jejich konkrétní podoba je samozřejmě ovlivněna specifiky národních kontextů. Obecně však lze konstatovat, že v těchto případech je vidět zřetelnou tendenci vycházet z chápání poradenství jako opory jedince v každé životní situaci a životní dráze. Vzhledem k tomu jsou konstituovány odpovídající poradenské profese a na ně jsou vztahovány specifické kvalifikační příležitosti a požadavky. Řada z nich je vybudována s ohledem na gradaci vzdělávání poradců. V České republice je vzdělávání poradců -- profesionálů poskytujících služby profesního poradenství jako součást jiných poradenských služeb -- víceméně ustálené.

Zprávu o vzdělávacích příležitostech, resp. kvalifikačních požadavcích pro profese působící v poradenství podává společná studie NÚOV, IPPP a MPSV „Návrh národní politiky kariérového poradenství v ČR (2003)“. Vznikající koncepce vzdělávání poradců poskytujících služby kariérového poradenství by měla přihlížet nejen k deklarovaným principům a požadavkům na poskytování služeb kariérového poradenství, ale také k síťovému modelu poskytování poradenských služeb na místní úrovni. Funkčnost síťového modelu předpokládá vysokou míru partnerství a spolupráce všech subjektů nabízejících služby kariérového poradenství. Optimální variantou koncepce vzdělávání poradců, se zdá být otevřený profesní model. Tento model spočívá ve strukturovaném a hierarchicky uspořádaném poskytování poradenských služeb od poradců první úrovně až po kariérové poradce – profesionály. Koncepce ani stav vzdělávání poradců v ČR otevřenému profesnímu modelu neodpovídá a spíše inklinuje k uzavřenému profesnímu modelu. Profesionálně uzavřený model vzdělávání poradců primárně stojí na poradcích – profesionálech (v případě ČR se jedná o vstupní kvalifikace psychologů a speciálních pedagogů, které z hlediska kariérového poradenství nejsou optimální), kteří v oblasti poskytování služeb kariérového poradenství poskytují všechny úrovně poradenských služeb integrované. Disproporce mezi existujícím síťovým modelem poskytování služeb kariérového poradenství a vznikající koncepcí vzdělávání poradců nás vede k úvaze, že by bylo vhodné posílit a rozšířit vzdělávání poradců – specialistů a poradců tzv. první úrovně (v případě ČR učitelů, kteří se dále profilují do poradenské oblasti).

Vzdělávání kariérových poradců člení autoři zmiňované studie (Návrh národní, 2003) na čtyři typy: pregraduální vzdělávání, postgraduální vzdělávání, další vzdělávání prostřednictvím kurzů a další vzdělávání prostřednictvím e-learningu (NÚOV, 2003). Pokud jde o čtvrtý jmenovaný typ (e-learningové programy), v českém prostředí jsme nenalezli jediný doklad o jeho existenci a z toho důvodu jsme se jím v naší zprávě nezabývali. V našem šetření jsme tedy rozdělili sledované vzdělávací příležitosti do tří základních typů:

- pregraduálního vzdělávání,
- studijní programy celoživotního vzdělávání na vysokých školách,
- dalšího vzdělávání nabízeného jinými poskytovateli (PC, PPP, IPPP).

Resort školství, mládeže a tělovýchovy nabízí vzdělávací příležitosti v uvedených typech vzdělávání (pregraduální, celoživotního vzdělávání na vysokých školách, další vzdělávání). Vzdělávací příležitosti jsou připraveny pro profese působící v rámci existujícího systému (především výchovný poradce, školní psycholog, metodik prevence, speciální pedagog, učitel vzdělávací oblasti úvod do světa práce a volba povolání). Jako významné se jeví stanovení kvalifikačních požadavků pro profesi výchovného poradce - jde o absolvování čtyřsemestrového kvalifikačního studia v rámci dalšího vzdělávání jako součásti kariérního růstu.

Vzdělávací příležitosti pro poradce působící v poradenském subsystému spadajícím pod resort zaměstnanosti jsou vytvářeny od poloviny 90. let 20. století. V tomto resortu zabezpečují pro poradce odbornou přípravu a realizaci vzdělávacích aktivit tři vzdělávací střediska (Olomouc, Pardubice, Písek), která v rámci dalšího profesního vzdělávání uvnitř resortu nabízejí semináře a výcvikové kurzy pro poradce. Nejistili jsme, že by se v praxi realizovala nějaká koncepce vzdělávání poradců, případně že by existoval systém vzdělávání určený poradenským profesím.

Pro poradenství v řadě vyspělých zemí platí, že mají formulován tzv. standard vzdělávacích příležitostí pro poradce. Přestože jsou tyto materiály zpravidla formulovány spíše jako obsahový rámec nebo určují povinná témata pro vzdělávací kurz, mohou být významných instrumentem pro rozvoj systematické přípravy poradce. Nemůže se pak stát, že např. tak významná oblast jako ICT v práci poradce bude absentovat v kurikulu vzdělávacích kurzů pro poradce, jak ukazují naše šetření české situace.

Analýza řady vzdělávacích příležitostí nám dovoluje učinit obecnější závěr jen o některých (typických) aspektech rozvoje kurikula jednotlivých typů vzdělávacích příležitostí pro poradce. Zejména v kurikulu pregraduálního typu vzdělávání poradců se objevují snahy přizpůsobovat obsahy vzdělávacích programů novým trendům, případně změněným sociálním podmínkám. Studijní programy celoživotního vzdělávání na vysokých školách reagují na současné trendy a proměny sociálních podmínek jen zvolna. Studijní plány obou typů se inovují, nově se prosazuje např. problematika multikulturní výchovy a gender témata týkající se trhu práce a volby povolání. Kurzy dalšího vzdělávání nabízejí tématicky různorodé vzdělávací příležitosti. Jejich obsah je volen ad hoc, často na základě intuitivních poznatků organizátorů vzdělávacích příležitostí. Nabídky jsou ve všech třech úrovních vystavěny spíše paralelně, nenaznačují gradaci či vazbu na profesní růst poradců.

Nemáme poznatky o způsobech, jakými se v zahraničí vytvářejí lektorské sbory pro vzdělávací příležitosti pro poradce. V českém prostředí se zdá jako nejvíce typický postup vcelku nesystematický výběr založený zhusta na neformálních osobních kontaktech. Jistý potenciál stabilizace jádra lektorského sboru spatřujeme v existenci centrální instituce (IPPP), není však jisté, nakolik její aktivity dosahují do všech regionů.

Zdá se tak, že existující vzdělávací příležitosti jsou schopny saturovat vzdělávací potřeby jen některých poradenských profesí. Ani v existující nabídce však nelze vidět diferenciaci s ohledem na jednotlivé typy vzdělávání, v nichž jsou tyto příležitosti realizovány. Vnitřní gradace zejména obsahu, forem a metod vzdělávacích příležitostí tak není atributem vzdělávání poradců v České republice.

7.3 Doporučení pro rozvoj systému vzdělávání poradců

V Doporučeních OECD k systému poskytování informačních a kariérových služeb v ČR (2003, s. 7) se uvádí: „Ve všech oblastech, s nimiž jsme se seznámili (školy, Úřady práce, terciární vzdělávání), je kvalifikace těch, kteří poskytují služby a dostupné vzdělávání v oblasti kariérového poradenství, nevhodná, nedostatečná nebo obojí zároveň“. Ani další hodnocení vzdělávání a kvalifikační úrovně poradců ve školách a dalších poradenských institucích nevyznívá příznivě. Co se týká konkrétních doporučení pro Českou republiku jako jednu ze zúčastněných zemí, je mezi osmi tématy, jimiž je třeba se zabývat v zájmu zlepšení a vývoje služeb kariérového poradenství v krátkodobém horizontu a ve střednědobých reformách, uvedeno také **zlepšení školení a kvalifikací**.

Je tedy zřejmé, že má-li se systém poradenství rozvíjet potřebným směrem i žádoucím tempem, musí být podpořen systematickou přípravou profesionálů – poradců i dalších odborníků zabývajících se poradenskými úkoly. Pak je třeba, aby bylo vytvořeno takové prostředí, které zajistí prospěšnost všech aktivit v oblasti přípravy, realizace a hodnocení kurzů pro poradce. K tomu zde uvádíme doporučení určená všem zainteresovaným stranám. V zásadě lze konstatovat, že doporučení, k nimž jsme dospěli, jsou ve shodě s tím, co nacházíme mezi doporučeními ve zprávě OECD.

- Na úrovni vzdělávací a sociální politiky explicitně zdůrazňovat a podporovat poradenství coby významný nástroj podpory jedince v jeho životní, vzdělávací a profesní dráze. Totéž by mělo být vtěleno do zákonného rámce sociálního zabezpečení a v rámci legislativy v oblasti celoživotního učení a dalšího vzdělávání, která doposud není dostatečná.
- Základní teze této politiky musí být v souladu s dokumenty Evropské unie a jejich formulace musí vznikat participativně ve veřejné diskusi. To ostatně uvádí i studie OECD, když doporučuje v mezinárodním měřítku věnovat více pozornosti „užší spolupráci s kariérovými poradci při modelování podoby počátečního i dalšího vzdělávání a dosažených kvalifikací na

podporu rozvoje schopností řídit vlastní kariéru, získávat kariérové informace a na podporu rozmanitějších služeb" (Klíčové, 2003, nestránkováno).

- Realizaci politiky je třeba podpořit infrastrukturou, informačními technologiemi (např. také vytvořením centrálního webového portálu), finančními zdroji. Dále je třeba ji podpořit funkčním systémem monitorování a hodnocení procesů vzdělávání poradců (od analýzy vzdělávacích potřeb až k hodnocení kvality poradenských kurzů) a výzkumem procesů poradenství.
- Měl by být ustanoven systém poradenských profesí a k nim příslušných kvalifikací. V rámci toho považujeme za nezbytné řešit otázku kvalifikovanosti učitelů vyučujících předměty obsahující poradenské aspekty.
- Je třeba soustavně monitorovat a zpřístupňovat informace o nabídce vzdělávacích příležitostí pro poradce, tuto nabídku rozšiřovat a propojit ji do nikoli paralelně fungujících systémů, ale do systémů na sebe navazujících.
- Na vzdělávání poradců je nutno pohlížet jako na kontinuum s patřičnou vnitřní organizací a určitou gradací ve vazbě na kariérový postup poradce. K tomu je třeba podpořit rozvoj kurikulární základny v nejširším slova smyslu, což mimo jiné zahrnuje cíle, obsah, formy, přípravu a podporu realizátorů vzdělávání a vzdělavatelů poradců.
- Je třeba ustanovit standard a kompetenční rámec pro přípravu poradců napříč poradenskými profesemi. V materiálu „Doporučení OECD k systému kariérového poradenství v ČR“ se navrhuje, aby byl zaveden nový společný přístup (škol, terciárního vzdělávání a Úřadu práce) ke kvalifikacím a školení. „Cílem by měla být existence společné a všeobecně uznávané kvalifikace pro poradce přístupné všem, kdo pracují ve všech sektorech, se společným jádrem znalostí a schopností a speciálními moduly pro různé sektory. Základem by měl být vývoj společného kompetenčního rámce“ (s. 8). Objevuje se i doporučení k možné inspiraci zahraničními modely (materiál NÚOV).
- V rámci institucionální podpory je třeba ustanovit a vybavit patřičnými nástroji konkrétního garanta standardu a kompetenčního rámce, který může být zároveň pověřen akreditačními procedurami v oblasti vzdělávání poradců.
- Bylo by vhodné podpořit iniciativy asociací poradců a poradenství blízkých odborníků v oblasti přípravy poradců. Česká republika by si také zasloužila důstojné zastoupení v mezinárodních sdruženích, především v IAEVG.
- Je třeba, aby se dostalo deklarativní i faktické podpory aktérům poradenství, jejich institucím a poskytovatelům vzdělávání. Je také třeba šířit povědomí o významu a rostoucí potřebě poradenských služeb a o mnohostrannosti a obtížnosti úkolů poradcům svěřených.

Závěrem

Celkově se tedy ukazuje, že přes mnohé cenné a zejména ke zcela nedávné době se vztahující iniciativy, které usilují o smysluplné kvalitativní i kvantitativní posuny v poradenství a ve vzdělávání poradců v České republice, existuje dosud řada odlišností mezi tím, jak je rozvíjeno poradenství a vzdělávání poradců v jeho rámci v řadě vyspělých zemí a tím, jaký je stav u nás. Pro přiblížení dnešního stavu v ČR situaci ve vyspělých zemích bude v tomto směru nutno učinit poměrně mnoho, a to na úrovni politiky i implementace, na úrovni centra, resortů, regionů, obcí, institucí, ve školství i ve sféře služeb zaměstnanosti i mimo jeho rámec.

8. Literatura

ALLEN, J. Counsellor Training. Book review. *British Journal of Guidance & Counselling*, srpen 1997, č. 3., s. 419 – 420.

Analýza vzdělávací politiky. Vzdělávání a odbornost. Praha: ÚIV, 2001.

ARTHUR, N.; JANUSZKOWSKI, T. The Multicultural Counselling Competencies of Canadian Counsellors. *Canadian Journal of Counselling*, 2001, leden 2001, č. 1, s. 36 – 48.

BAYNE, R.; HORTON, I. The 'open circle' in counsellor education and training: rationale and criticisms. *Counselling Psychology Quarterly*, 2001, č. 1, s. 15 – 20.

BEZANSON, L.; KELLERY, R. *Integrace poradenských služeb a informací o kariéře na lokální úrovni.* OECD, 2001. Český překlad Praha: NÚOV, 2003.

Closing the Gap: A Study of Four Counselor Education Programs and Efforts to Facilitate Role Implementation and Counselor Effectiveness in the School. Minnesota State Dept. of Education, 1975.

DANIELS, T. Assessing counsellor training programs. *Guidance & Counseling*, leden 1994, č. 9, s. 4 – 8.

Doporučení OECD k systému kariérového poradenství v ČR. Praha: NÚOV, 2003.

DRYDEN, W.; MEARNS, D.; THORNE, B. Counselling in the United Kingdom: past, present and future. *British Journal of Guidance & Counselling*, 2000, č. 4, s. 17 – 32.

European Report on Quality Indicators of Lifelong Learning. Fifteen quality indicators. Brussels, 2002.

FREIBERGOVÁ, Z. a kol. *Poradenství na vysokých školách.* Praha: NVF, 2002.

GYSBERS, N. C. a kol. *Career counseling. Process, issues and techniques.* USA: Allyn and Bacon, 1998.

HIEBERT, B.; BORGEM, W. *Technical and Vocational Education and Training in the Twenty – First Century. New Roles and Challenges for Guidance and Counselling.* Paříž: UNESCO, 2002.

HIEBERT, B. *Connecting Career Development with Public Policy.* Second International Symposium: Professional Training, Qualifications, and Skills. 2001, Synthesis of Issue 5. [online]. Dostupný z <<http://www.crccanada.org/symposium>>. [cit. 13. 12. 2003]

HUMPHRIES, Ch. *CBE Skills, Work and Lifelong Learning: The Role of Guidance.* Centre for Guidance Studies, 2002 [online]. Dostupný z <<http://www.derby.ac.uk/cegs>>. [cit. 13. 12. 2003]

HŘEBÍČEK, L. Školní poradenství ve světle teoretické a empirické analýzy. *Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity, řada pedagogická* U 1. Brno: MU, 1997, s. 33 – 49.

IAEVG Mission Statement. 1995. [online]. Dostupný z <<http://www.iaevg.org>>. [cit. 17. 12. 2003]

IAEVG Ethical Standards. 1995. [online]. Dostupný z <<http://www.iaevg.org>>. [cit. 17. 12. 2003]

International Association for Educational and Vocational Guidance. *Maximising the World's Potential through Guidance*. Informační leták pro účastníky mezinárodní konference IAEVG v Bernu, 2003.

JELENČ, Z. Lifelong Learning Policies in Transition Countries. In: ASPIN, D., CHAPMAN, J., HATTON, M., SAWANO, Y. (eds.). *International Handbook of Lifelong Learning. Díl I.* Dordrecht/Boston/London: Kluwer Academic Publishers, 2001, s. 259–284.

Klíčové závěry z projektu OECD Review of Career Guidance Policies. Praha: NÚOV, 2003.

KOŠČO, J. a kol. *Poradenská psychologie*. Bratislava: SPN, 1987.

LOPEZ-EMSLIE, J. R.; PAGES, M. E. R. *Bilingual/Multicultural Education and Counselling Program*. Eastern New Mexico University, Portales, 1989.

MACRAN, S., SHAPIRO, D. A. The role of personal therapy for therapists: a review. *British Journal of Medical Psychology*, 1998, č. 71, s. 13 – 25.

Making a European Area of Lifelong Learning a Reality. European Commission., Brussels, 2001 [online]. Dostupný z <<http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/MitteilungEng.pdf>>. [cit. 13. 12. 2003]

Making waves: Career Development and Public Policy. International Symposium 1999. Papers, Proceedings and Strategies. Executive Summary. [online]. Dostupný z <<http://ccdf.ca/MakingWaves.html>>. [cit. 13. 12. 2003]

McCARTHY, J. *Dovednosti, školení a kvalifikace poradenských pracovníků*. OECD, listopad 2001. [online]. Dostupné z <<http://www.nuov.cz>>. [cit. 4. 12. 2003]

McLEOD, J. *An Introduction to Counselling*, second edition. Buckinghamshire: Open University Press, 1998.

Národní dotazník. Strategie pro poskytování poradenských služeb v oblasti vzdělávání a zaměstnanosti v České republice. [online] Dostupné z <<http://www.nuov.cz>>. [cit. 4. 12. 2003]

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha. Praha: ÚIV-Tauris, 2001.

Národní zpráva o kariérovém poradenství v České republice. Praha: NÚOV, 2003.

Návrh národní politiky kariérového poradenství v ČR. Pracovní text. Praha: NÚOV, 2003.

National actions to implement Lifelong Learning in Europe. Survey 3, Brussels, European Commission, 2001. [online] Dostupné z <<http://www.eurydice.org/Documents/Survey3/en/FrameSet.htm>>. [cit. 4. 12. 2003]

NILSSON, P.; ÅKERBLÖM, P. *Kariérové poradenství pro život. Poradenská metoda budoucnosti*. Český překlad NVF – NISP. Brno: P.F. art, 2002.

PLANT, P. *Kvalita v kariérovém poradenství*. OECD 2001. [online] Dostupné z <<http://www.nuov.cz>>. [cit. 4. 12. 2003]

REPETTO, E. a kol. *International Competencies for Educational and Vocational Guidance Practitioners*. Final Report to the General Assembly of the International Association for Educational and Vocational Guidance, 4., září, 2003 [online] Dostupné z <<http://www.nuov.cz>>. [cit. 4. 12. 2003]

SLAVÍKOVÁ, I. a kol. *Kariérní růst a další vzdělávání poradenských pracovníků. Návrh koncepce*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2001. Příloha ke zpravodaji „Výchovné poradenství“ č. 30/duben 2002.

Studie o optimálním využití informačních technologií v poradenství pro oblast vzdělání a zaměstnání. Dánsko: Rada pro poradenské služby v oblasti vzdělání a zaměstnání, 1999. Český překlad NVF -NISP, 2002. [online] Dostupné z <<http://www.nvf.cz>>. [cit. 27. 5. 2003]

Školství na křižovatce. Výroční zpráva o stavu a rozvoji výchovně vzdělávací soustavy v letech 1997 – 1998. Praha: MŠMT, 1998.

The Paris 2001 IAEVG Declaration on Educational and Vocational Guidance. 2001. [online]. Dostupný z <<http://www.iaevg.org>>. [cit. 17. 12. 2003].

TOMLINSON-CLARKE, S. Assessing outcomes in a multicultural training course: a qualitative study. *Counselling Psychology Quarterly*, 2000, č. 2, s. 221 – 231.

TOMEŠOVÁ, I. a kol. *Hodnocení kvality služeb poskytovaných v komplexu služeb poradenství*. Praha: NVF, červen 2002.

ÚLOVCOVÁ, H., STRÁDAL, J. *Kritická analýza kariérového poradenství v ČR*. Praha: NÚOV, leden 2002.

Výzkum podpory poradenského systému a jeho vazeb s dalšími partnery. [online] Dostupné z <<http://www.nuov.cz>>. [cit. 27. 10. 2003]

Výzkum služeb kariérového poradenství a potřeb jeho klientů na základních a středních školách v ČR. Projekt kariérového poradenství v ČR. Souhrnná zpráva. Praha: NÚOV, 2003.

WATTS, A. G.; SADLER, J. *Quality Guidance: A Sectoral Analysis. NICEC Project Report*. Cambridge: National institut for Careers Education and Counselling, 2000.

WATTS. A. G.; SULTANA, R. G. *Career Guidance in 36 Countries: Contrasts and Common Themes*. Paper presented at conference „Career Guidance and Public Policy: Bridging the Gap. 2003.

WATTS, A. G. *Úloha informačních a komunikačních technologií v integrovaném systému poradenství a kariérových informací*. listopad 2001. [online] Dostupné z <<http://www.nuov.cz>> . [cit. 4. 12. 2003]

Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) č. 561/2004 Sb. [online] Dostupné z <<http://www.msmt.cz>> . [cit. 20.1. 2005]

Zákon, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím školského zákona č. 562/2004 Sb. [online] Dostupné z <<http://www.msmt.cz>>. [cit. 20.1. 2005]

Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů č. 563/2004 Sb. [online] Dostupné z <<http://www.msmt.cz>>. [cit. 20.1. 2005]

Zákon o zaměstnanosti č. 435/2004 Sb. [online] Dostupné z <<http://www.mpsv.cz>>. [cit. 20.1. 2005]

ZAPLETALOVÁ, J. Mapování práce výchovných poradců na základních a středních školách. *Výchovné poradenství*, 2003, č. 36-7/2, s. 1 – 66 (monotematické číslo).

Zpravodaj pedagogicko-psychologického poradenství, 2004, č. 40, s. 40 -- 54.

Odkazy

The European Dimension in Career Guidance and Counselling for Young Students
<http://www.eurodime.org/index.htm>

Learndirect
<http://www.learndirect.co.uk/>

Projekt BWO - Lehrerfortbildung: Berufswahlorientierung und Berufliche Integration von Jugendlichen
<http://www.phil.muni.cz/ped/BWO/index.php>

Towards a European RAINBOW - Increasing the Intercultural Awareness Among Guidance Counsellors
<http://rainbow.cimo.fi/projects/rainbow/index.nsf/vieStaticPages/M?opendocument>

Academia (further-training catalogue)
http://www.ac-creteil.fr/steurop/03_04/mod_e_an.htm

ESTIA
<http://www.estia.educ.goteborg.se/about/art1.html>

9. Přílohy

Standardy služeb školských poradenských zařízení

Materiály týkající se problematiky standardů poradenské práce obsahují dvě hlavní části (dle údajů dostupných z <http://www.ippp.cz> ze dne 21. 10. 2004):

1. **Vymezení standardů a nadstandardů** v práci PPP, SPC, SVP a školních psychologů:
Standardy by měly popsat, co je služba nutná a proto hrazená státem. Nadstandardy pak, co je služba, kterou je možno poskytnout a která by měla být hrazená tím, kdo si ji objednal, ať už to bude stát, kraj, obec nebo soukromá osoba.
2. **Vymezení standardů kvality poradenské práce**, které bude zahrnovat:
 - **Procedurální standardy**, tj. pravidla pro práci poradenských zařízení s klientem. Tato pravidla by měla zahrnovat, ale neměla by se omezovat na pravidla, týkající se ochrany práv klienta, jednání se zájemcem o poradenskou službu, dohody s klientem o poskytování služby, plánování a průběhu poskytování služby, zpracovávání osobních údajů, vyřizování stížností na kvalitu nebo způsob poskytování poradenské služby a další (tj. jednak etická pravidla a jednak shrnutí společných věcí z provozních, či vnitřních, resp. pracovních řádů).
 - **Kvalifikační standardy**, tj. kvalifikační předpoklady odborných pracovníků poradenského systému k poskytování poradenských služeb.
 - **Provozní standardy**, tj. nejzákladnější pravidla pro provoz poradenských zařízení a školního poradenského pracoviště.

Standardy by měly být souborem měřitelných a ověřitelných kritérií. Zavedení standardů do praxe na celonárodní úrovni umožní porovnávat efektivitu jednotlivých druhů poradenských služeb, i efektivitu jednotlivých zařízení, která poskytují stejný druh služby (stejných typů zařízení). To bude mít význam jak pro financování, tak i pro uživatele poradenských služeb (jedním z očekávaných výsledků vytvoření standardů je zvýšení efektivity prostředků vynaložených na poradenské služby).

Vytváření standardů navazuje na reformu veřejné správy, jejíž součástí je převedení kompetencí ke zřizování poradenských zařízení na kraje. V této situaci je třeba pomoci i české školní inspekci – standardy pro ni budou sloužit jako měřítko pro hodnocení kvality poradenských služeb.

Dále uvádíme standardy a nadstandardy v práci PPP, SPC, SVP a školních psychologů

Standardní činnosti Pedagogicko-psychologických poraden

Komplexní nebo zaměřená psychologická a speciálně pedagogická diagnostika:

1. zjišťování předpokladů pro školní docházku, skupinová a individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika školní zralosti,
2. individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika předškolních dětí z důvodů nerovnoměrného vývoje,
3. individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika předškolních dětí, žáků ZŠ a žáků SŠ s problémy v adaptaci a s výchovnými problémy, včetně specifických poruch chování,
4. individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika žáků ZŠ a žáků SŠ s výukovými problémy, včetně specifických poruch učení, a žáků neprospívajících,
5. individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika jako podklad:

- pro integraci žáků se specifickými poruchami učení a chování (SPUCH) nebo pro specializovanou péči v rozsahu integrace,
 - pro návrhy na zařazování a přeřazování žáků se SPUCH do speciálních a specializovaných škol a tříd,
6. skupinová a individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika jako podklad pro pomoc žákům ZŠ a SŠ v případech komplikací při volbě další školy či povolání,
 7. individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika žáků SŠ jako podklad pro pomoc při reorientaci a přestupu na jinou střední školu,
 8. individuální psychologická a speciálně pedagogická diagnostika žáků ZŠ a žáků SŠ s osobnostními nebo sociálně-vztahovými problémy.

Psychologická a speciálně pedagogická intervence:

1. poradenská intervence (včetně telefonické) u předškolních dětí, žáků ZŠ, žáků SŠ, rodičů a učitelů v životní krizi či nouzi a individuální pomoc těmto jedincům při zpracování krize,
2. individuální práce s předškolními dětmi s nerovnoměrným vývojem, s obtížemi v adaptaci, školsky nezralých apod.,
3. základní reedukace žáků se SPU (individuální a skupinová), jejichž problémy vyžadují odborně mimořádně náročnou speciálně pedagogickou péči,
4. individuální práce se žáky ZŠ a SŠ s obtížemi v adaptaci, s osobnostními, sociálně-vztahovými apod. problémy, které negativně ovlivňují jejich vzdělávání,
5. kariérové poradenství pro žáky ZŠ a SŠ (individuální a skupinové),
6. poradenské nebo terapeutické vedení rodin s dítětem nebo žákem (v případech problémů, které negativně ovlivňují vzdělávání dítěte nebo žáka),
7. poradenské konzultace a krátkodobé poradenské vedení rodičů předškolních dětí a žáků ZŠ (příp. i SŠ), kterým je poskytována individuální nebo skupinová diagnostická a intervenční péče PPP,
8. poradenské konzultace a doporučení učitelům dětí a žáků, kterým je poskytována individuální nebo skupinová diagnostická a intervenční péče PPP (tzv. intervence⁴⁵ ve škole pro klienty).

Informační a metodická činnost. Příprava podkladů pro vzdělávací opatření, dokumentace apod.:

1. metodické vedení práce výchovných poradců a školních metodiků prevence ZŠ a SŠ,
2. příprava podkladů:
 - a. pro integraci žáků ZŠ a SŠ se SPUCH,
 - b. pro zařazování žáků se vzdělávacími obtížemi do specializovaných a speciálních tříd a škol,
3. poskytování odborných konzultací učitelům v oblasti péče o předškolní děti, žáky ZŠ a žáky SŠ, jejichž školní vzdělávání vyžaduje zvláštní pozornost,
4. poskytování odborných konzultací učitelům ZŠ a SŠ v souvislosti s integrací žáků se SPUCH a s vytvářením a naplňováním IVP pro tyto žáky,
5. zpracování zpráv o klientech PPP pro rodiče, školy, soudy, policii a další instituce (postup s ohledem na zákon č. 101/2000),
6. vedení dokumentace o klientech (postup s ohledem na zákon č. 101/2000),
7. evidence klientů (postup s ohledem na zákon č. 101/2000) a administrativa související se standardními činnostmi,
8. metodická pomoc při tvorbě preventivních programů škol,

⁴⁵ Jedná se o tzv. krátkodobou intervenci, tj. takovou, která netrvá déle než ½ roku.

9. spolupráce se SVP při poskytování standardních služeb pro žáky se SPCH a s rizikem vzniku sociálně patologických jevů, pro jejich rodiče a učitele.

Příklady nadstandardních činností pedagogicko-psychologických poraden

Depistáže, screeningy. Komplexní nebo zaměřená psychologická a speciálně pedagogická diagnostika:

1. screeningová šetření (například: screening dětí rizikových z hlediska SPUCH v mateřských školách, screeningy k volbě školy či povolání, screening na 1. stupni ZŠ zaměřený na SPU apod.,
2. screeningy v základních a středních školách zaměřené na sociálně patologické jevy (např. počet uživatelů marihuany v 7. ročnících ZŠ apod.),
3. individuální a skupinová psychologická vyšetření kognitivních schopností u dětí a žáků, u kterých se nevyskytují vzdělávací obtíže,
4. psychologická vyšetření jako součást přijímacích řízení do výběrových škol a tříd,
5. individuální diagnostika jako podklad k zařazení do kurzu pro doplnění základního vzdělání,
6. skupinová pedagogicko-psychologická vyšetření celých tříd ZŠ a SŠ se zaměřením na volbu školy či povolání,
7. individuální pedagogicko-psychologická vyšetření se zaměřením na volbu školy či povolání u žáků, kteří nejsou klienty PPP a jejichž volba studia či povolání probíhá bez komplikací,
8. diagnostika sociálních vztahů,
9. konsiliární vyšetření pro jiné resorty, státní správu apod.,
10. psychologická vyšetření pod hranici 3 let a po ukončení střední, resp. vyšší odborné školy,
11. diagnostika zájmových skupin zaměřená na otázky spojené se zvládáním psychické zátěže apod.,
12. psychologická vyšetření při konkursních řízeních,
13. diagnostika spadající do odborné kompetence jiného poradenského zařízení (např. děti se zrakovým postižením, logopedická diagnostika u dětí, které nejsou klienty PPP apod.),
14. diagnostika dětí a žáků z jiného kraje.

Psychologická a speciálně pedagogická intervence:

1. dlouhodobé poradenské nebo terapeutické vedení předškolních dětí, žáků ZŠ a SŠ s nerovnoměrným vývojem, s obtížemi v adaptaci, se vzdělávacími problémy, s osobnostními a sociálně-vztahovými problémy,⁴⁶
2. dlouhodobé poradenské nebo terapeutické vedení rodin s dítětem nebo žákem (rodinná terapie),
3. dlouhodobé poradenské nebo terapeutické vedení rodičů předškolních dětí a žáků ZŠ (příp. i SŠ), kterým je poskytována individuální nebo skupinová diagnostická a intervenční péče PPP,
4. intervence spadající do kompetence jiného odborného zařízení,
5. intervence u dětí a žáků z jiného kraje,
6. intervence u jedinců a skupin pod hranici 3 let a po ukončení střední, resp. vyšší odborné školy,
7. letní pobyty pro žáky s různými druhy vzdělávacích a osobnostních problémů,
8. preventivní programy práce se skupinami žáků ZŠ a SŠ zaměřené na rozvoj jejich osobnosti a prosociálního chování (tzv. rozvojové programy),
9. letní pobyty pro žáky s rizikem vzniku sociálně patologických jevů,
10. účast odborníka PPP při policejním výslechu dítěte, při jednání na soudu, OPD apod.

⁴⁶ Dlouhodobá je taková odborná péče, která je poskytována kontinuálně a déle než ½ roku.

Informační, metodická, vzdělávací, výzkumná a osvětová činnost:

1. besedy s rodiči předškolních dětí a žáků škol,
2. akreditace vzdělávacích programů a realizace vzdělávání učitelů v oblasti psychologie a speciální pedagogiky (přednášky, kursy, semináře) a v oblasti prevence sociálně patologických jevů,
3. příprava a realizace projektů, analýz, studií,
4. školení začínajících psychologů a speciálních pedagogů z jiných PPP,
5. odborná supervize práce psychologů a speciálních pedagogů z jiných PPP,
6. stáže v PPP pro studenty VŠ, SŠ, VOŠ, konzultace k seminárním pracím studentů VŠ, SŠ, VOŠ,
7. vedení a oponentury diplomových prací studentů VŠ a VOŠ z oblasti psychologie a speciální pedagogiky,
8. odborné a populární články, prezentace v rozhlasu, televizi,
9. příprava odborných a populárních písemných informací a metodických listů,
10. odborná pomoc při přípravě školních projektů.

Standardní činnosti Speciálně pedagogických center

- depistáž klientů se zdravotním postižením,
- komplexní diagnostika klienta,
- sociální diagnostika,
- speciálně pedagogická,
- psychologická,
- tvorba plánu péče o klienta (rehabilitační strategie, pedagogicko-psychologické vedení apod.),
- přímá práce s klientem (individuální a skupinová),
- raná péče,
- konzultace pro rodinu, klienta, školská zařízení a ostatní účastníky péče,
- sociálně právní poradenství (sociální dávky, příspěvky apod.),
- krizová intervence,
- metodická činnost pro rodiče, pedagogy (podpora při tvorbě IVVP...),
- zapůjčování odborné literatury,
- zapůjčování rehabilitačních a kompenzačních pomůcek podle zdravotního postižení klientů,
- vedení dokumentace centra a příprava dokumentů pro správní řízení,
- koordinace činností se školskými poradenskými pracovišti a pedagogicko-psychologickými poradnami,
- zpracování návrhů k zařazení do speciálně pedagogického vzdělávání,
- zpracování návrhů IVP,
- vedení a archivace dokumentace v souladu se zákonem 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů ve znění pozdějších předpisů,
- kariérové poradenství,
- tvorba, návrhy a nabídka speciálních pomůcek podle individuálních potřeb klientů.

Příklady nadstandardní činnosti Speciálně pedagogických center

- vedení exkurzí a stáží studentů,
- zajišťování praxí studentů speciální pedagogiky, psychologie a sociální práce,
- poskytování konzultací studentům,
- poskytování stáží začínajícím speciálním pedagogům a psychologům jiných poradenských pracovišť,
- podílení se na dalším vzdělávání poradenských pracovníků ,

- přednášková lektorská a publikační činnost,
- organizování instruktážních, diagnostických, rehabilitačních a psychorehabilitačních pobytů pro klienty a jejich rodiny,
- poskytování služeb na objednávku jiného subjektu anebo klientů nespádajících do péče příslušného typu centra dle odborného zaměření,
- poskytování služeb klientům jiného kraje - pokud není dohoda mezi KÚ,
- příprava podkladů pro zpracování projektů SPC.

Speciální standardní činnosti pro klienty s vadami řeči:

- logopedická diagnostika a depistáž poruch komunikace,
- zpracování anamnézy,
- zpracování programů logopedické intervence,
- aplikace logopedických terapeutických postupů,
- aplikace logopedických stimulačních postupů,
- aplikace logopedických edukačních postupů,
- aplikace logopedických reedukačních postupů,
- práce s klienty s potřebou logopedické péče nevyžadující úpravu vzdělávacího programu,
- práce s klientem s kochleárním implantátem,
- péče o děti cizinců,
- řešení výchovných problémů,
- instruktáže pro rodiče, pedagogy a veřejnost,
- vedení logopedických deníků,
- zpracování a vedení záznamů o ILP,
- tvorba didaktických a metodických materiálů pro rozvoj komunikace, tvorba pracovních listů.

Speciální standardní činnosti pro zrakově postižené klienty:

- výcvik specifických činností ZP a nácvik používání kompenzačních pomůcek,
- smyslová výchova ZP,
- rozvoj zrakových funkcí, zraková stimulace,
- propedeutika čtení a psaní bodového písma,
- čtení a psaní bodového písma,
- propedeutika čtení a psaní zvětšeného černotisku, grafomotorické cviky,
- čtení a psaní zvětšeného černotisku,
- tyflografika,
- nácvik podpisu,
- zraková hygiena,
- rozvoj matematických představ,
- rozvoj estetického vnímání ZP,
- nácvik orientace a samostatného pohybu ZP, nácvik sebeobsluhy,
- seznámení s pomůckami pro každodenní život,
- prostorová orientace a samostatný pohyb a technika chůze s bílou holí,
- práce se speciálními pomůckami,
- nácvik používání optických pomůcek,
- zprostředkování výcviku práce s elektronickými pomůckami (pomůckami ovládanými brailskou i černotiskovou klávesnicí, psaní na počítači),
- informace o didaktických pomůckách pro ZP, zvukové a audiovizuální pomůcky,
- sociálně rehabilitační program.

Všechna témata jsou spojena s nácvikem práce s vhodnými kompenzačními pomůckami podle věku žáka, typu a stupně postižení.

Speciální standardní činnosti pro sluchově postižené klienty:

- budování a rozvoj komunikačních dovedností klienta,
- orální komunikace (logopedické techniky: výstavba mluvené řeči od hlásek po věty, náprava výslovnosti, posazení hlasu, rozvoj slovní zásoby, sluchová výchova, rytmizace, dechová cvičení...),
- vizuálně motorická komunikace (znakový jazyk, oční kontakt, jemná a hrubá motorika, mimika obličeje, polohy a postavení rukou, umístění v prostoru, pojmová a slovní zásoba ve znacích, stavba věty),
- výcvik čtení s porozuměním,
- výcvik odezírání,
- kurzy znakového jazyka pro rodiče a další uživatele služeb,
- nácvik činností pro vyšetření audiometrem,
- speciální příprava na operaci kochleárního implantátu a pooperační rehabilitační péče,
- cvičení na posilování nepostižených smyslových funkcí,
- nácvik používání kompenzačních pomůcek,
- individuální a skupinové terapie pro rodiče vedené psychologem,
- rodinná terapie, krizová terapie, terapie pro neslyšící rodiče,
- instruktáže pro rodiče,
- sluchová výchova, zásady manuální komunikace, rozvoj motoriky dítěte, výstavba orální řeči, alternativních metod čtení, analyticko-syntetická metoda čtení, vedení pojmových deníků, řešení výchovných problémů, nácvik čtení s porozuměním, využívání kompenzačních pomůcek, příprava na operaci kochleárního implantátu apod.,
- dítě předškolního věku čeká v budoucnu audiometrické vyšetření sluchu u lékaře, které vyžaduje spolupráci dítěte. Ve školním věku podstupuje žák toto vyšetření nejméně 1x ročně. Aby bylo vyšetření objektivní, je dobré zvykat dítě na spolupráci s vyšetřujícím.

Speciální standardní činnosti pro tělesně postižené klienty:

- všestranná podpora optimálního psychomotorického a sociálního vývoje klientů s tělesným, resp. motorickým, postižením v duchu tzv. ucelené rehabilitace (využívání prostředků pedagogicko-psychologických, léčebných, sociálních a pracovních) a zajištění komplexní péče zaměřené nejen na dítě s postižením, ale na celou jeho rodinu,
- pedagogicko-psychologické prostředky ucelené rehabilitace,
- budování a rozvoj komunikativních, lokomočních, manipulačních a dalších dovedností klientů,
- raná péče - vývojový screening, diagnostika zrání CNS, včasná diagnostika organického poškození CNS u dětí raného věku, využití metodiky Walter Strassmeier, Portage,
- školní věk - metodika nácviku čtení a psaní (grafomotorika po obsahové a technické stránce, specifické metodiky nácviku psaní a čtení, alternativních metod čtení, atp.),
- speciální nácvik práce s PC jako prostředkem komunikace a získávání informací,
- logopedická péče (augmentativní a alternativní komunikace, sociální čtení, makaton, znak do řeči),
- využití některých specifických forem terapie, jako je např. arteterapie, muzikoterapie, atp.,
- léčebné prostředky ucelené rehabilitace:
 - a. využití některých metod LTV v rámci pedagogicko-psychologických prostředků ucelené rehabilitace,
 - b. využití některých metod ergoterapie v rámci pedagogicko-psychologických prostředků ucelené rehabilitace,
 - c. využití dalších specifických forem terapie, např. animoterapie,
- pracovní prostředky ucelené rehabilitace:
 - a. odborná pomoc při profesní přípravě klientů SPC,
 - b. podpora při pracovní integraci a rekvalifikaci klientů,

- c. spolupráce s ÚSP a NNO při pracovním začleňování klientů SPC (chráněné dílny, chráněná pracovní místa, podporovaná pracovní místa).

Speciální standardní činnosti pro klienty s mentální retardací:

- raná péče - metodika cvičení pro děti raného věku (Strassmeier, Portage aj., vývojový screening),
- smyslová výchova MP u předškolního věku,
- rozvoj sluchového a zrakového vnímání,
- rozvoj čichu, chuti a hmatu,
- rozvoj hrubé a jemné motoriky, nácvik sebeobsluhy a sociálních vztahů,
- rozvoj estetického vnímání,
- hudební činnosti, výtvarné a pohybové činnosti,
- příprava na zařazení do výchovně vzdělávacího procesu,
- rozvoj grafomotoriky, systematický rozvoj slovní zásoby, systematický rozvoj dílčích výukových funkcí,
- logopedická péče se zaměřením na alternativní a augmentativní komunikace,
- piktogramy, znak do řeči, komunikační tabulky, sociální čtení a počty,
- netradiční formy výuky MP,
- první čtení; čtení hůlkového písma,
- hůlková písanka, psaní hůlkovým písmem, využití počítače nebo psacího stroje,
- alternativní formy čtení,
- využití arteterapie a muzikoterapie,
- integrační služby; integrace do MŠ, ZŠ, SŠ, instruktáž, úprava prostředí.

Speciální standardní činnosti pro klienty s PAS:

- raná péče,
- domácí program - rozvoj funkční komunikace, sociálních dovedností, pracovních návyků, sebeobsluhy, volnočasových aktivit, eliminace problémového chování, práce s rodinou,
- příprava na zařazení do výchovně vzdělávacího procesu a vzdělávání žáků a studentů s PAS,
- uplatňování metodiky Strukturovaného učení, ABA a jiných. Metodické vedení pedagogických i nepedagogických pracovníků ve školství, spolupráce s rodinou, konzultace s ostatními účastníky péče.,
- integrace žáků a studentů s PAS,
- integrace do MŠ, ZŠ, SŠ a SpŠ, instruktáž, úprava prostředí, konzultace,
- osvětová činnost,
- spolupráce se školskými zařízeními a ostatními účastníky péče, semináře, konzultace,
- rodičovské skupiny,
- instruktáž, podpůrná skupina, řešení výchovných problémů, sourozenecké vztahy apod.,
- nácvik funkční komunikace, sociálního chování a zvládání náročného chování.

Speciální standardní činnosti pro klienty s více vadami:

- použijí se standardy podle typu zdravotního postižení klienta.

Standardní a nadstandardní činnosti Středisek výchovné péče- 1. pracovní verze

(Text je formulován v podobě 1. pracovní verze, která byla zveřejněna na <http://www.ippp.cz>. dne 21. 10. 2004)

Standardní činnosti Středisek výchovné péče

Činnosti související se získáním klienta:

- depistáž žáků škol, předškolních a školských zařízení s rizikem či projevy poruch chování realizovaná:
 - a. ve školách, předškolních a šk. zařízeních,
 - b. v OSPD (oddělení sociálně právní ochrany dětí),
 - c. ve zdravotnických zařízeních,
 - d. u pracovníků probační a mediační služby,
- prezentace nabídky služeb SVP např. formou osobního kontaktu, informačních letáků, článků v odborných časopisech, besed a mediálních výstupů,
- spolupráce s PPP a SPC při vyhledávání žáků škol, předškolních a školských zařízení s rizikem či projevy poruch chování.

Činnosti související s přijetím klienta do péče:

Vstupní pohovor nebo vyšetření při příjmu:

- zaměřená psychologická a speciálně pedagogická diagnostika včetně anamnézy klienta a jeho rodiny,
- stanovení hlavního problému a individuálního plánu pomoci a stanovení délky intervence.

Činnosti v rámci vlastní péče o klienta:

- diagnostické:
 - a. etopedická diagnostika poruch chování a sociálního vývoje,
 - b. psychologická diagnostika osobnosti,
 - c. sociální diagnostika podmíněnosti příčin poruch chování a sociálního vývoje,
- intervenční:
 - a. krátkodobé nebo dlouhodobé vedení klientů formou individuální, skupinové a rodinné terapie,
 - b. výchovné a reedukační aktivity na základě výchovně-diagnostického plánu,
 - c. zabezpečování kontaktů s rodinou a širším sociálním okolím klienta,
 - d. zprostředkovávání kontaktů klientům do jiných typů zařízení, dle povahy jejich problému,
 - e. jednorázová poradenská intervence včetně telefonické,
 - f. poskytování kariérového poradenství klientům SVP,
 - g. poradenské konzultace, odborné informace a pomoc osobám odpovědným za výchovu klientů SVP,
 - h. poradenské konzultace a doporučení učitelům klientů SVP (tzv. intervence ve škole pro klienty),
 - i. ambulantní poradenská práce s klienty po ukončení pobytu na žádost klientů nebo jejich zákonných zástupců,
 - j. cílené speciálně pedagogické a terapeutické programy pro třídní kolektivy při řešení a eliminaci šikany, školního násilí, zneužívání návykových látek, na podnět škol, předškolních a školských zařízení,
- vzdělávací – jen pro pobytu:
 - a. vzdělávací a reedukační aktivity s využíváním speciálně pedagogických metod v rámci školního vyučování klientů SVP plnících povinnou školní docházku (reedukační proces je zaměřen na úpravu narušeného vztahu ke škole včetně školní neúspěšnosti)
 - b. využívání speciálně pedagogických metod v rámci odpolední přípravy klientů SVP na vyučování.

Metodické a informační činnosti, dokumentace a evidence, podklady pro vzdělávací opatření:

- příprava plánu aktivit prevence zneužívání návykových látek a dalších soc. pat. jevů na území své působnosti stanovené zřizovatelem a koordinace jeho realizace v rámci škol, předškolních a školských zařízení, jimž je rovněž poskytována metodická pomoc,
- vedení evidence a dokumentace v souladu s platnými předpisy,
- poskytování odborných konzultací pedagogickým pracovníkům v oblasti vzdělávání dětí a žáků s rizikem či projevy poruch chování na žádost škol, předškolních a školských zařízení,
- příprava podkladů:
 - a. pro integraci žáků ZŠ a SŠ se SPUCH,
 - b. pro zařazování žáků se SPUCH do specializovaných a speciálních tříd a škol,
 - c. a pro další vzdělávací opatření u dětí a žáků s poruchami chování.

Příklady nadstandardních činností Středisek výchovné péče

- doučování,
- primární prevence,
- biofeedback, Psychoworkman,
- intervence v prostředí rodiny (např. VTI),
- přednášky a besedy pro rodiče, učitele, školy,
- školení a supervize dobrovolníků,
- vedení diplomových a seminárních prací,
- vztahy ve třídách aj. skupinách, kde není problém chování,
- mediace problémů v interpersonálních vztazích v prac. kolektivech škol a školských zařízení, práce na zkvalitňování jejich sociálního klimatu,
- letní pobyty pro ambulantní klienty SVP,
- vedení probačních a resocializačních programů,
- praxe a stáže studentů a začínajících pracovníků SVP,
- odborné a populární články, vystupování v rozhlasu, televizi,
- projekty, výzkumy.

Pracovní návrh standardů a nadstandardů služeb školních psychologů

Standardní služby

Diagnostika, depistáž

- screening školní zralosti/nezralosti žáků,
- depistáž VPU ve 2. a 3. třídách ZŠ,
- diagnostika při výukových a výchovných problémech žáků,
- depistáž a diagnostika nadaných dětí,
- zjišťování sociálního klimatu ve třídě,
- screening, ankety, dotazníky ve škole na zakázku vedení školy.

Konzultační, poradenské a intervenční práce

- péče o integrované žáky (pomoc při sestavování individuálního programu, vedení...),
- individuální případová práce se žáky v osobních problémech (konzultace, vedení...),
- krizová intervence a zpracování krize pro žáky, učitele a rodiče,
- prevence školního neúspěchu žáků (náprava, vedení, apod.),
- péče o nadané žáky,
- kariérové poradenství u žáků,
- techniky a hygiena učení (pro žáky),
- komunitní práce s žáky,

- preventivní práce ve třídě, programy pro třídy, apod.,
- podpora spolupráce třídy a třídního učitele,
- individuální konzultace pro učitele v oblasti profesních otázek,
- konzultace s rodiči při výukových a výchovných problémech dětí,
- práce s žáky z jiných etnik.

Metodická práce a vzdělávací činnost

- sestavení programu zápisu do 1. tříd ZŠ,
- metodická pomoc třídním učitelům,
- pracovní semináře pro učitele (konzultace a metodické vedení),
- supervizní práce pro učitele,
- účast na pracovních poradách školy,
- koordinace služeb poskytovaných ve škole (VP, ŠMP, třídní učitelé, ředitel...),
- koordinace služeb mimo školu a spolupráce s jinými institucemi (PPP, SPC, SVP, pediatři...),
- besedy a osvěta (rodičům),
- dokumentace případů a administrativa,
- prezentační a informační činnost.

Příklady nadstandardních služeb

Diagnostika, depistáž

Konzultační, poradenské a intervenční práce

- příprava dětí na školu na objednávku MŠ či jiných institucí,
- pokračování péče o děti, rodiče a učitele po zpracování aktuální krize,
- příprava žáků na přijímací řízení,
- terapie a konzultace, které jsou zbytné, ale podporující pro žáky, rodiče,
- dlouhodobá práce se třídou,
- relaxační cvičení pro učitele,
- práce se syndromem vyhoření u učitelů,
- práce s tématickou skupinou, skupinová práce s rodiči.

Metodická práce a vzdělávací činnost

- vzdělávání pedagogického sboru,
- účast na výjezdech školy (se žáky, učiteli...),
- výběrová řízení organizovaná školou,
- příprava přijímacího řízení,
- spolupráce na přípravě studijních programů,
- řízení a organizace volnočasových aktivit,
- práce ve školních klubech a Radách škol,
- práce na výzkumných či rozvojových projektech,
- publikační činnost.

Standardy poradenských služeb, které by měly být poskytovány ve školách jsou podrobně vymezeny v materiálu „Školní poradenské pracoviště“ a budou uveřejněny ve Zpravodaji pedagogicko-psychologického poradenství, 2004, č. 41. ISSN 1214-7230.

Dotazník pro průzkum vzdělávacích příležitostí pro poradce

Vážená paní, vážený pane,

rádi bychom Vás požádali o vyplnění následujícího dotazníku, který se týká vzdělávání výchovných poradců ve Vaší poradně. Vámi poskytnuté informace budou zpracovány v projektu o výchovných a kariérových poradcích. Projekt je řešen Ústavem pedagogických věd Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně na základě zadání Národního vzdělávacího fondu v Praze.

Za Váš drahocenný čas a za informace předem děkujeme.

Doc. PhDr. Milan Pol, CSc.
vedoucí Ústavu pedagogických věd FF MU v Brně

1. Název Vaší instituce (včetně adresy):

--

2. Působí na Vašem pracovišti osoba (oddělení) speciálně zaměřená na práci s výchovnými poradci?

1)		ANO
2)		NE

3. Poskytuje Vaše poradna nějaké programy (kurzy) zaměřené na vzdělávání výchovných poradců? Jestli ano, uveďte prosím celé názvy všech programů (kurzů) a pokud jsou akreditovány, uveďte prosím kým (MŠMT, MPSV,).

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
...	

Údaje o jednotlivých programech

Program č. 1:

1. Název programu

--

2. Jak dlouho už program organizujete (resp. kolikráté mají opakování) ?

--

3. Jedná se o program:

1)		kvalifikační program
2)		další vzdělávání
3)		jiný - jaký?

4. Jedná se o placené studium? Pokud ano, prosím uveďte částku za celé studium.

1)		ANO – částka:
2)		NE

5. Existuje ustálený sbor lektorů?

1)		ANO
2)		NE

6. Jaká je kvalifikace vzdělavatelů (lektorů v programu)?

1)		praxe v oboru
2)		VŠ
3)		SŠ
4)		kombinace VŠ + praxe
5)		kombinace SŠ + praxe

7. Z jakých institucí lektori působící v programu nejčastěji přicházejí (IPPP, VŠ ...)? Vypište, prosím, celé názvy institucí.

--

8. Jak vznikla obsahová a metodická koncepce tohoto programu?

1)		vlastní představy o potřebách poradců
2)		na základě poptávky v regionu
3)		inspirace zahraničním programem
4)		inspirace jiným českým programem
5)		program je převzat od jiné instituce (IPPP,)
6)		kombinace několika zdrojů
7)		jinak – jak?

9. Kdo se na přípravě programů podílí?

1)		vlastní zdroje - kurz je připravován pracovníky poradny
2)		spolupráce s jinou poradnou
3)		spolupráce se soukromou vzdělávací agenturou – uveďte s jakou
4)		jiné řešení – jaké?

Údaje o účastnících

1. Program je primárně určen pro:

1)		poradce na školách
2)		pedagogické pracovníky obecně
3)		pracovníky poradenských pracovišť
4)		je otevřen komukoliv

2. Jaké je předpokládané vzdělání uchazeče?

1)	VŠ jakéhokoliv zaměření
2)	VŠ v příbuzných oborech
3)	SŠ jakéhokoliv zaměření
4)	SŠ v příbuzných oborech

3. Musí mít uchazeč předchozí praxi v poradenství?

1)	ANO
2)	NE

4. Musí mít uchazeč předchozí pedagogickou praxi?

1)	ANO
2)	NE

5. Co nabízíte účastníkům na podporu jejich studia?

1)	učebnice a skripta
2)	jiné účelově vytvořené studijní materiály
3)	řízenou skupinovou podporu
4)	řízenou supervizi
5)	další zdroje – jaké?
6)	nic (je na účastnících, aby si studijní a jiné zdroje zajišťovali sami)

6. Jakým způsobem je program ukončen?

1)	ústní nebo písemná zkouška
2)	pohovor
3)	praktická ukázka činnosti
4)	písemná práce s obhajobou
5)	písemná práce bez obhajoby
6)	kombinace – uveďte čeho
7)	bez formálního ukončení
8)	jinak – jak?

7. Jaký je formální výstup programu?

1)	osvědčení o absolvování
2)	certifikát profesního sdružení
3)	jiné...

8. Pokud program již probíhal, kolik bylo v posledním kalendářním roce (2003) zapsaných studentů?

--

--

--

Obsah, forma a metody programu

1. Na jakou problematiku je tento program primárně zaměřen (např. specifické poruchy učení, pedagogická komunikace, patologické jevy, příprava na volbu povolání ...)?

Vypište všechna témata.

2. Jaká je délka trvání programu (hodin, dnů, týdnů, měsíců, semestrů ...)?

3. Vypište, jakými formami je program uskutečňován, pokud je to možné, uveďte i procentuální zastoupení (přednášky, semináře, stáže, exkurze ...).

4. Vypište prosím, jednotlivé předměty, které jsou součástí programu, včetně jejich hodinové dotace.

5. Jak byste stručně vystihli profil absolventa?

6. Jaké jsou očekávané vědomosti a dovednosti absolventů?

7. Kdybyste měli kurz zhodnotit, jaké byste uvedli jeho silné stránky?

8. V čem naopak vidíte jeho rezervy.

9. Řekli byste, že tento kurz je v něčem zvláštní (originální, specifický ...)? V čem?

Ještě jednou Vám děkujeme.

Adresář pedagogicko-psychologických poraden v ČR

Pedagogicko-psychologické poradny

PPP Jeruzalémská 9 Praha 1 ppp.jeruzalemska@zris.mepnet.cz	PPP Havlíčkova 35 Boskovice pppbce@tiscali.cz	PPP Jilemnického 2 Hodonín ppp.hodonin@ho.orgman.cz
PPP pro Prahu 2 Železná 18 Praha 1 pp-poradna@volny.cz	PPP Brno-město Zachova 1 Brno pppzachova@volny.cz	PPP Větrná 869 Hořovice ppp.horovice@sendme.cz
PPP Lucemburská 40 Praha 3 - Vinohrady ppp.lucemburska@zris.mepnet.cz	PPP Brno-venkov Špitálka 10 Brno pedpsych@volny.cz	PPP M. Horákové 504 Hradec Králové 6 ppphk@tiscali.cz
PPP Vejvanovského 1610 Praha 4 - JM ppp.vejvanovskeho@zris.mepnet.cz	PPP Krnovská 9 Bruntál info@pppbruntal.cz	PPP Palackého 48 Jablonec nad Nisou ppp.jablonec@volny.cz
PPP Barunčina 11 Praha 4 - Modřany info@ppp-modrany.cz	PPP Bři Mrštíků 30 Břeclav pppbreclav@mybox.cz	PPP Dukelská 1240 Jeseník pppor@jes.cz
PPP pro Prahu 4 Hostivitova 5 Praha 2 ppp4@volny.cz	PPP Palackého 8 Cheb ppp-cheb@quick.cz	PPP Fortna 39 Jičín ppp.jc@worldonline.cz
PPP Kuncova 1580/1 Praha 5 - Stodůlky opp5@volny.cz	PPP Václavská 4153 Chomutov ppp_cv@svc.cz	PPP Legionářů 6 Jihlava pppji@raz-dva.cz
PPP pro Pha-západ Kováků 9 Praha 5 - Smíchov ppppz@volny.cz	PPP Palackého 339 Chrudim IV ped.ps.por.cr@quick.cz	PPP Sládkova 319/II Jindřichův Hradec poradnajh@tiscali.cz
PPP Arabská 683/12 Praha 6 ppp6@wo.cz	PPP Havlíčkova 443 Česká Lípa hudec@skolstvi-cl.cz	PPP Fibichova 1129 Kadaň ppp.kadan@tiscali.cz
PPP U Smaltovny 22 Praha 7 ppp_u_smaltovny@zris.mepnet.cz	PPP Nerudova 59 České Budějovice poradnacb@volny.cz	PPP Západní 15, Karlovy Vary pppkv@quick.cz
PPP Šišková 2 Praha 8 - Ďáblice opp8@volny.cz	PPP Špičák 114 Český Krumlov ppp.ckrumlov@seznam.cz	PPP Vita Nejedlého 591 Karviná - Ráj pppkarvina@quick.cz
PPP pro Prahu 9 U Nové školy 871 Praha 9 - Vysočany ppp_u_nove_skoly@zris.mepnet.cz	PPP Branská 5 Domažlice ppp.domazlice@seznam.cz	PPP C. Boudy 2953 Kladno II ppp.kladno@mybox.cz
PPP Jabloňová 30 Praha 10 ppp10@volny.cz	PPP Jiřího z Poděbrad 209/19 Děčín VI decin@pcsuk.cz	PPP Hálkova 133 Klatovy V. pppkt@mybox.cz
PPP Černoletská 1997 Benešov ppp.bn@tiscali.cz	PPP Palackého 130, Frýdek - Místek pppfm@telecom.cz	PPP Jaselská 826 Kolín IV ppp.kolin@quick.cz
PPP Nad Čertovkou 17 Blansko pppbk@bknet.cz	PPP Nad Tratí 335 Havlíkův Brod ppp.hb@quick.cz	PPP Plzeňská 90 Králov Dvůr pppKraluvDvur@cbox.cz

PPP Jánská 9 Kroměříž ppp@poradna-km.cz	Okr. PPP Pražská 127 Pelhřimov pedag-poradna@oku-pe.cz	Okr. PPP Riegrova 11 Svitavy ppp.sy@tiscali.cz
PPP Komenského nám. 6 Kutná Hora pppkh@mybox.cz	PPP Erbenova 722 Písek ppp.pisek@mybox.cz	PPP Husitská 12 Šumperk drahomira.jansova@worldonline.cz
PPP Truhlářská 3 Liberec pppliberec@volny.cz	PPP Erbenova 722 Písek ppp.pisek@mybox.cz	PPP Vančurova 2904, P.Box 20 Tábor 2 poradna@sssta.cz
PPP Palachova 18 Litoměřice ppp.ltm@sendme.cz	PPP Plzeň - jih Částkova 78 Plzeň pppp-j@volny.cz	PPP K. H. Borovského 521 Tachov ppp.tc@worldonline.cz
PPP Poděbradova 634 Louny louny@pcsuk.cz	PPP Plzeň - město Částkova 78 Plzeň pepor@pilsedu.cz	PCS - PPP Lípová 9 Teplice teplice@pcsuk.cz
PPP Pražská 2817 Mělník ppp.melnik@worldonline.cz	PPP Zlatá stezka 245 Prachatice ppp-pt@quick.cz	PPP Lomní 357 Trutnov ppptrutnov@tiscali.cz
PPP Václavkova 1040 Mladá Boleslav pppmb@volny.cz	PPP Vrchlického 5 Prostějov ppp-prostejov@volny.cz	PPP Vltavínská 1289 Třebíč ppptr@volny.cz
PPP J.Palacha 1534 Most most@pcsuk.cz	PPP Bři. Hovůrkových 17 Přerov oppp@oppp.pr-net.cz	PPP Františkánská 1256 Uherské Hradiště ppp@ppp.uhedu.cz
PPP Raisova 1816, Náchod pppna@hrk.pvtinet.cz	PPP Pod Šachtami 294 Příbram IV ppppb@volny.cz	PPP Karla IV. 348/3 Ústí nad Labem ped@volny.cz
PPP Žižkova 3 Nový Jičín ppp@applet.cz	PPP Fr. Diepolda 1576 Rakovník ppp.rakovnik@quick.cz	PPP Královéhradecká 513 Ústí nad Orlicí info@ppp.cz
PPP Masarykova 895 Nymburk ppp.nbk@worldonline.cz	PPP Jiráskova 181 Rokycany pepsyro@seznam.cz	PPP Vodní 782 Valašské Meziříčí ppp@vm.inext.cz
PPP U Sportovní haly 1a Olomouc ppp@ppp-olomouc.cz	PPP Javornická 1501 Rychnov nad Kněžnou ppprychnov@seznam.cz	PPP Jungmannova 2 Vyškov ppp@vys.czn.cz
PPP Matičnický dům, Rybí trh 7-8 Opava info@ppp.opava.cz	Okr. PPP Olivova 35 Říčany ppp@ricany.cz	PPP Louky 206 Zlín bozena.veskrnova@pppor.zlínedu.cz
PPP tř. 17. listopadu 1123 Ostrava - Poruba ppplv@cmail.cz	PPP Nádražní 213 Semily ppp.semily@tiscali.cz	PPP Rudoleckého 23 Znojmo ppp@sis.znojmo.cz
PPP Kpt. Vajdy 1 Ostrava - Zábřeh reditel@ppp-ostrava.cz	PPP Žakovská 1, Sokolov ppp.sokolov@volny.cz	PPP Veselská 35 Žďár nad Sázavou ppp.zr@iol.cz
PPP Družby 334 Pardubice ppp@supce.cz	PPP Chelčického 555 Strakonice poradna@st.ipex.cz	

Detašovaná pracoviště PPP

PPP Kohoutova 4 Brno pppkohoutova@volny.cz	PPP nám. Hrdinů 1 Krnov ppp.krnov@icmail.cz	PPP Žižkova 518 Turnov ppp.turnov@tiscali.cz
K - centrum pro drogové a jiné závislosti Sládkova 45 Brno pppsladkova@iol.cz	PPP Fučíkova 61 Lomnice nad Popelkou ppp.lomnice@tiscali.cz	PPP Předbranská 415 Uherský Brod pppub@uhedu.cz
PPP Komenského 7 Dačice	PPP Lidická 4 Mohelnice pppmohelnice@seznam.cz	PPP Masarykovo nám.167 Valašské Klobouky
PPP Kozelková 123 Chlumec nad Cidlinou	PPP Chelčického 904 Moravské Budějovice	PPP Husovo nám. 47 Vlašim
PPP Tyršova 2 Hlučín	PPP Masarykova tř. 953 Orlová - Lutyně	PPP Vsetín ppp@vs.inext.cz
PPP 5. května 31 Jablonec nad Nisou pppep.jablonec@volny.cz	PPP Sukova 870/6 Rumburk rumburk@pcsuk.cz	PPP Studentská 1416 Žatec
PPP Souběžná 205 Klášterec nad Ohří ppp.klasterec@volny.cz	PPP Máchova 643 Třinec ppptr@telecom.cz	PPP Nádražní 232 Židlochovice

Soukromé PPP

PPP Gymnázium J.G.Mendele ,s.r.o Čechyňská 19 Brno ppp@telecom.cz	Křesťanská PPP Pernerova 8 Praha 8 poradna@kppp.cz
Pražská PPP s.r.o. Ohradní 20 Praha 4 psychol_poradna@iol.cz	Soukromá PPP Bří. Čapků 618/4 Ústí nad Labem

Adresář pedagogických center

1.	PC Praha PhDr. Václav Pumpr, CSc. Učňovská 100 190 00 Praha 9 - Jarov	Tel.: 266 106 307 sekr. 266 106 307 řed. Fax: 224 228 334	Email, další: info@pcpraha.cz http://www.pcpraha.cz
2.	Střední Čechy PaedDr. Pavel Schneider Novoborská 372 190 00 Praha 9	Tel.: 286 884 066 řed. 286 884 044 vzděl. Fax: 286887100	Email, další: vedeni@pcstredcechy.cz http://www.pcstredcechy.cz/
3.	PC České Budějovice PaedDr. Jan Červený Hlinsko 49 370 82 České Budějovice	Tel.: 387 699 011 sekr. 387 699 010 řed. Fax: 387 699 027	Email, další: cerveny@pedcentrum.cz http://www.pedcentrum.cz/
4.	PC Plzeň RNDr. Jiří Cais Kopernikova 26 301 25 Plzeň	Tel.: 377 350 420 sekr. 377 350 421 řed. Fax: 377 350 420	Email, další: cais@pcp.pilsedu.cz http://www.pcp.pilsedu.cz/
5.	PC Karlovy Vary Mgr. Helena Plitzová Západní 15 360 01 Karlovy Vary	Tel.: 353 225 563 řed. 353 226 319 sekr. Fax: 353 225 563	Email, další: pc_kvary@volny.cz plitzova@pckvary.cz http://www.pckvary.cz/
6.	PC Ústí nad Labem Mgr. Jiří Strašík W. Churchilla 1348/6 400 01 Ústí nad Labem	Tel.: 475 211 055 ústř. 475 211 225 řed. Fax: 475 209 092	Email, další: strasik@pcul.cz http://www.pcul.cz/
7.	PC Liberec Mgr. Jiří Nekola Masarykova 28 460 01 Liberec	Tel.: 482 360 511 sekr. 482 360 512 ekon. Fax: 482710352	Email, další: nekola@pc-lib.cz http://www.pc-lib.cz/
8.	PC Hradec Králové Mgr. Bc. Miluše Urbanová Švendova ulice P.O.Box 24 500 03 Hradec Králové 3	Tel.: 495 514 636 řed. 495 514 803 sekr. Fax: 495514806	Email, další: pc.hk@pgchk.cz urbanova@pgchk.cz http://www.pgchk.cz/
9.	PC Pardubice Ing. Milan Bareš Za Pasáží 657 P.O.Box D 27 530 02 Pardubice	Tel.: 466 046 157 řed. 466 046 140 sekr. 466 046 111 ústř. Fax: 466 612 465	Email, další: pc@pcpce.cz bares@pcpce.cz http://www.pcpce.cz/
10.	PC Ostrava Mgr. Jozef Kubáň Blahoslavova 1576/2 702 00 Moravská Ostrava	Tel.: 596 120 455 sekr. 596 120 454 řed. Fax: 596 120 448	Email, další: pcoinfo@pcostrava.cz josef.kuban@pcostrava.cz http://www.pcostrava.cz/
11.	PC Olomouc PaedDr. Václav Jašek Wellnerova 25 779 00 Olomouc	Tel.: 585 540 167 řed. 585 540 122 sekr. Fax: 585 540 122	Email, další: pcol@pcol.cz http://www.pcol.cz/

12.	PC Brno Ing. Svatopluk Švarc Křížová 22 603 00 Brno	Tel.: 543 248 680 řed. 543 541 246 sek. Fax: 543 541 246	Email, další: svarc@sssbrno.cz http://www.kpcbrno.cz/
13.	PC Zlín Ing. Ladislava Hašková Potoky 267 760 01 Zlín	Tel.: 577 437 711 řed. 577 222 603 ek. Fax: 577 437 711	Email, další: haskova@pczlin.cz info@pczlin.cz http://www.pczlin.cz/
14.	PC Jihlava Mgr. Miloslav Vyskočil Zborovská 3 586 01 Jihlava	Tel.: 567 571 822 řed. 567 571 839 sekr. Fax: 567 571 839	Email, další: reditel.pcjihlava@ji.cz http://www.pcjihlava.cz/
15.	PC pro polské národnostní školství V Českém Těšíně Mgr. Irena Kuřová Ostravská 21 737 01 Český Těšín	Tel.: 558 712 148 558 746 267 Fax: 558746267	Email, další: info@pctesin.cz http://www.pctesin.cz/

Adresář vysokých škol nabízejících vzdělávací příležitosti pro poradce

<i>Vysoká škola</i>	<i>Fakulta</i>	<i>Webové stránky</i>
UK Praha	Filozofická fakulta	http://www.ff.cuni.cz
UK Praha	Pedagogická fakulta	http://www.pedf.cuni.cz
MU Brno	Filozofická fakulta	http://www.phil.muni.cz
UP Olomouc	Pedagogická fakulta	http://www.upol.cz
OU Ostrava	Filozofická fakulta	http://www.osu.cz/ffi
ZU Plzeň	Pedagogická fakulta	http://www.pef.zcu.cz
JU České Budějovice	Pedagogická fakulta	http://www.pf.jcu.cz
TU Liberec	Pedagogická fakulta	http://www.fp.vslib.cz
VŠ J.A.K.		http://www.vsjak.cz
VŠ K. Engliše		http://www.vske.cz

Ukázka programu

Pozvánka

na

Den výchovného poradenství

konaný v rámci Pedagogického dne 2003

2. října 2003

v pavilonu B4 na Výstavišti České Budějovice

Program:

9.15 - 10. 45 hod.

Problematika mentální anorexie

PhDr. Věra Jirmanová - PPP České Budějovice

- seznámení se problematikou mentální anorexie u žáků a studentů
- diagnostické vymezení a možnosti terapie
- školní problémy žáků a studentů s mentální anorexií a jejich možné řešení
- diskuse

11. 00 - 12. 30 hod.

Práce se žákem se specifickou poruchou učení

Mgr. Dagmar Ženková a Mgr. Jaromíra Brychtová - PPP České Budějovice

- praktické rady a cvičení vedoucí k nápravě různých poruch učení
- diskuse

13. 00 - 15. 30 hod.

Péče o mimořádně nadané žáky

PhDr. Eva Vondráková - předsedkyně Společnosti pro talent a nadání ECHA Praha

- formy péče o mimořádně nadané žáky
- diskuse

Vzdělávací akce je určena pro výchovné poradce a vedoucí pracovníky všech typů škol a školských zařízení, pro pedagogické pracovníky se zájmem o danou problematiku.

Akce je hrazena z rozpočtu prostředků MŠMT ČR.

Studijní plán specializačního studia (příklad)

Vysoká škola Karla Engliše v Brně

Specializační studium Výchovného poradce

Forma studia: kombinované

Délka/rozsah studia: 4 semestry

Zahájení studia: září 2004

Vysokoškolská forma specializačního, resp. kvalifikačního studia ve smyslu Vyhlášky č. 61/1985 Sb. a ve smyslu Vyhlášky MŠMT ČR č. 139/97 Sb. Jeho výstupem je nabytí osvědčení o kvalifikačním studiu Výchovného poradenství a praktické způsobilosti pro výkon funkce výchovného poradce na základních a středních školách v ČR.

Charakteristika specializačního studia:

V připraveném specializačním studiu se vychází z cíle zprostředkovat praktickou způsobilost pro odborné zvládnutí všech základních poradenských problémů, před něž je denně výchovný poradce na ZŠ a SŠ stavěn.

K dispozici je sbor odborných školitelů, z nichž naprostá většina působila a působí v pedagogicko-psychologických poradenských službách. Přednášejícími jsou vysokoškolští docenti: doc. PhDr. R. Kohoutek, CSc. a doc. PhDr. L. Hřebíček, CSc.

V místě školy působí pedagogicko-psychologická poradna, v níž bude možno praktikovat. Ředitelka poradny je jednou z lektorek studia.

VŠKE v Brně poskytne pro studium velmi kvalitní studijní prostory, včetně moderně vybavené počítačové učebny.

Charakteristika absolventa:

Absolvent specializačního studia výchovného poradenství je vysoce kvalifikovaný odborník v oblasti pedagogicko-psychologicky koncipovaných poradenských služeb v rámci základních a středních škol. Absolvent je typem univerzálního poradenského pracovníka se širokým, odborně-pracovním záběrem. Je vyškolen interdisciplinárním způsobem, tj. na základě zprostředkovaných vědomostí a dovedností z oborů:

- psychologie,
- pedagogiky a speciální pedagogiky,
- všeobecně vzdělávacího základu,
- pedagogicko-psychologického poradenského vědního a metodického základu.

Absolvent - výchovný poradce spojuje ve svém profesním profilu a praktickém účinkování na škole funkce poradenského odborníka a učitele všeobecně vzdělávacích, příp. odborných předmětů. Na základě naznačené kvalifikace a funkce - je výchovný poradce pracovníkem první instance, který ve školském terénu řeší všechny základní, edukativně-poradenské problémy žáků a studentů, učitelů a rodičů v jejich organické celistvosti. Těsně přitom spolupracuje s dalšími specializovanými pedagogicko-psychologickými, zdravotními, sociálními, právními a dalšími poradenskými službami a institucemi.

Účastníci studia:

Specializační studium výchovného poradenství mohou studovat:

- učitelé ZŠ a SŠ jako pracovníci ve funkcích výchovných poradců škol,
- učitelé ZŠ a SŠ, kteří se připravují na výkon funkce výchovných poradců anebo ji hodlají v budoucnu vykonávat,
- studenti učitelství všeobecně vzdělávacích a odborných předmětů,
- absolventi, případně studenti vysokoškolských magisterských oborů psychologie, pedagogiky, speciální pedagogiky, sociální pedagogiky.

Organizační zajištění studia:

Celkový rozsah studia: **4 vysokoškolské semestry**, tj. jeden a půl kalendářního roku. V každém semestru je plánováno **6 jednodenních** konzultačně přednáškových shromáždění a řízená praxe v rozsahu **15 hodin**. Výuka bude zahajována v 9.00 hod., konec bude okolo 16.00 hod. Celkový rozsah přímé výuky: **162 vyučovací hodiny** (vyučovací hodina trvá 40 min.).

Absolventské osvědčení:

Absolventům bude vydáno standardizované osvědčení o absolvování specializačního studia výchovného poradenství pro výchovné poradce na základních a středních školách v ČR.

Poplatek za úhradu studia – školné: Činí 12 000,- Kč za celý průběh studia. Platí se ve čtyřech splátkách, vždy na začátku studijních semestrů.

1. Poradenství pro podporu zdravého sociálně etického vývoje mladistvých:

- pomoc při hledání smyslu života,
- vyvádění ze sociální izolace a její překonávání,
- pomoc při sladování vztahů jedince a sociální skupiny,
- intervence do vztahů žáka - studenta k rodičům, učitelům, vychovatelům a jiným dospělým autoritám,
- diagnostika a korekce agresivity mezi jedinci a v sociálních skupinách,
- diagnostika a korektivní participace při zvládání sociálně patologických závislostí (na látkách, činnostech, technických prostředcích atd.),
- komplexy méněcennosti, přecitlivělosti na sociální prostředí a jejich korekce,
- participace za zvládání základních druhů výchovných difícilit (neurózy, disharmonický osobnostní vývoj, disociální vývoj a další),
- poradenská podpora jedinců se specifickými - vývojovými poruchami chování.

2. Poradenství na úseku vzdělávání, práce s nadanými a talentovanými jedinci, včetně žáků a studentů se vzdělávacími potížemi a poruchami:

- školský neprospěch, školská podvýkonnost, jejich diagnostika a korekce,
- utváření dovedností pro efektivní učení se žáků a studentů,
- zvládání sociálně - studijních problémů žáků,
- zjišťování způsobilosti pro školní docházku,
- spolupráce s rodinou a volnočasovou sférou při podpoře studijně problémových jedinců (nadaných i podvýkonových),
- specifické poruchy učení a participace na jejich korekci,
- programy pro podporu efektivního vývoje nadaných a talentovaných jedinců.

3. Poradenská podpora vnitřního a vnějšího managementu škol:

- informativní a metodická práce s učitelským sborem, zvláště s mladými a nezkušenými učiteli (při jejich odborném růstu na úseku výchovné a vzdělávací diagnostiky a výchovných formativních zásahů),
- psycho-korektivní a relaxační aktivity ve prospěch učitelského sboru,
- pedagogicko - psychologická osvěta pro učitele, rodiče a širší veřejnost,
- informační a náborová činnost ve prospěch školy,
- příprava a poradenské vyhodnocování přijímacího řízení,
- profesně - katamnestické rozборы uplatnitelnosti absolventů školy,
- rozборы a zpracovávání poradenských hodnotících zpráv o stavu kázně, výchovných potížích, profesně orientačním vývoji žáků a studentů na škole,
- organizační a koordinační kontakty s jinými školami, zaměstnavatelskými organizacemi a zvláště s dalšími specializovanými poradenskými zařízeními,
- způsobilost pro organizaci a realizaci kontaktů s rodičovskou veřejností a jejími sdruženími.

Obsahová náplň učebního plánu specializačního studia výchovného poradenství			
Vyučovací disciplína	Počet hodin	Ukončení	Vede
Úvod do teorie a metodiky výchovného poradenství na ZŠ a SŠ	6	z	doc. PhDr. Hřebíček L., CSc.
Poradenství pro zdravé psychosociální utváření osobnosti mladistvých	18	z	doc. PhDr. Hřebíček L., CSc.
Specifické poruchy učení a školský neprospěch ve školním poradenství	18	z	PhDr. Vařková J., Mgr. Janderková D.
Poradenství pro zvládání sociálně patologických jevů na ZŠ a SŠ	18	z	PhDr. Holešovská I.
Profesně kariérové poradenství pro žáky ZŠ a SŠ (vč. vedení nadaných a talentovaných)	18	z	doc. PhDr. Hřebíček L., CSc.
Poradenství pro rodinné vztahy a rodinnou výchovu mladistvých	15	z	PhDr. Pšikalová M.
Právní otázky ve výchovném poradenství na ZŠ a SŠ	15	z	JUDr. et RNDr. Man VI.
Školský management v práci výchovného poradce	9	z	PhDr. Šťáva J., CSc.
Výcvik v psychosociálních intervenčních (formativních) technikách	18	z	Mgr. Janderková D., PhDr. Cpinová S.
Výpočetní technika ve školním poradenství	12	z	Ing. Dobrovolský L.
Praxe - v poradenství na ZŠ a SŠ	15	z	
Praxe - na PPP, SCP, SVP, krizových centrech	15	z	
Praxe - v institucích profesního poradenství	15	z	
Závěrečná zkouška s obhajobou práce			

Kurikulum kurzu Nottinghamské univerzity

Profesní diplom pro kariérové poradenství – kvalifikace v kariérovém poradenství The Nottingham Trent University

Cílovou skupinou jsou lidé, kteří:

- mohou uplatnit svůj zájem nebo zkušenosti v práci s mladými lidmi včetně těch, kteří jsou považováni za jedince s obtížemi při vzdělávání nebo jsou nějakým způsobem znevýhodněni,
- se zajímají o rozvoj inovativních cest v práci s mladými lidmi, mají opravdový zájem v získávání kariérových informací, vzdělávání a poradenské práce.

Od účastníků není vyžadována zvláštní kvalifikace, musí mít 21 let, mít předpoklady pro akademické studium. Měli by splňovat kriteria, ke kterým patří mj. schopnost dobré a efektivní verbální komunikace, schopnost vyvíjet nebo vést verbální dialog a diskusi, sebeprezentační dovednost, analytický přístup v myšlení, schopnost psát jasně informativním a analytickým stylem, reflektivnost, schopnost sebehodnocení, sebevzdělávání, zájem či zkušenost v práci se znevýhodněnými lidmi, přesvědčení, že rozhodnutí k proškolení na kariérového poradce bylo učiněno na základě dobré informovanosti a je pro uchazeče realistické. Uchazeči, pro které je angličtina cizí jazyk, musí být schopni projít programem přestože je veden v angličtině.

Kvalifikační profil: **program poskytuje profesionální školení a kvalifikaci pro práci poradenského praktika.**

Obsah studia a jeho organizace

Jedná se o řádný jednoletý modulární program skládající se ze sedmi modulů různé délky, ve kterých lze získat celkem 120 kreditů na vysokoškolské úrovni III. Úspěšní studenti jsou oceněni univerzitním profesním diplomem v kariérovém poradenství. Nyní se zaměříme na obsahy modulů. Neboť jsou jednotlivé moduly odlišné po stránce vyučovacích metody, učebních metod a metody hodnocení, uvedeme v tomto ohledu jejich specifika.

Modul 1

Rovnocenné možnosti, hodnoty a etika

Cíle: produkovat studenty, kteří rozumí a uvědomují si důsledky pro svou vlastní profesní praxi a jejich vlastní hodnoty a hodnoty svých zaměstnavatelů, klientů a společnosti.

Obsah: intervenční strategie, pozitivní akce, diskriminace, rovnocenné příležitosti podle legislativních a politických procedur, koncepty rovnosti a práv, odpovědností a nároků podle práva, řízení vlastních hodnot a důvěry v poradenskou praxi.

Vyučovací metody: lektorování, případové studie, semináře, práce v malých skupinách.

Vymezení dalších učebních metod: řízené čtení, investigativní výzkum.

Časové dotace: na kontakt 22 hodin, přímá výuka 40 hodin, nezávislá výuka 40 hodin, na hodnocení 1,5 hod.

Metody hodnocení: případová studie na téma kritické zhodnocení legislativy, politiky a procedur rovných příležitostí (60 %, 2500 slov), reflektivní zpráva na základě vlastního postoje a přesvědčení (40 %, 2500 slov).

Modul 2

Teoreticky založená poradenská praxe

Cíle: studenti získají teoretické znalosti o současné strategii v rozvíjení analytických a kritických dovedností, které jim pomohou stát se reflektivními poradenskými praktiky.

Obsah: ujasnění terminologie, koncepční rámec pro exploraci základních konceptů, etické základy profesní praxe, teorie výběru povolání, teorie ve vztahu k řízení změny, teorie v personální motivaci a hodnotách, teorie sociální exkluze, celoživotní učení, hodnota teorie, formy intervence, přínosy poradenství pro jednotlivce, pro hospodářství a pro společnost.

Vyučovací metody: lektorování, workshopy, semináře, práce v malých skupinách.

Vymezení dalších učebních metod: čtení, výzkum, debata a skupinové prezentace

Časové dotace: na kontakt 30 hodin, přímá výuka 32 hodin, nezávislá výuka 100 hodin, na hodnocení 1,5 hod.

Metody hodnocení:

- esej na téma vztah mezi teorií a praxí (3000 slov, 50 %),
- test znalosti podpory (20 %),
- plošný a akční výzkum na téma zpráva o sociální exkluzi (30 %).

Modul 3

Networking s agenturami a komunitami

Cíle: produkovat studenty, kteří mohou efektivně využít sítě a podporu klientů prostřednictvím změny.

Obsah: efektivní zpětná vazba, jednání při konfliktu, asertivita, advokacie, sítě, znalost jiných agentur, rodiče a péče, profesní a personální meze, implementační změna, práce v komunitě, edukační a vzdělávací politika, management řízení chování, záznamy a komunikace, efektivní partnerství, práce v týmech, vyjednávací dovednosti, zdraví a bezpečnost, identifikace a propagace dobré praxe, organizační politiky a praxe, organizační struktury, organizační kultury, učební styly, poskytovatelé příležitostí, celoživotní učení, evaluace, role personálního poradce a klíčového pracovníka, sítě poradenství pro dospělé.

Vyučovací metody: přednášky, workshopy, skupinové diskuse nebo skupinové aktivity.

Vymezení dalších učebních metod: učení založené na práci.

Časové dotace: na kontakt 42 hodin, přímá výuka 54 hodin, nezávislá výuka 100 hodin, na hodnocení 4 hod.

Metody hodnocení:

- dvě agenturní studie klíčových osob v poradenské komunitě (50 %),
- investigativní zpráva o zvýšení účasti mladých lidí v učení (50 %).

Modul 4

Reflektivní personální rozvoj

Cíle: produkovat studenty, kteří jsou schopni reflektovat svou vlastní praxi poradce a kteří si umí stanovit cíle pro profesionální rozvoj a dosáhnou je.

Obsah: metody sebehodnocení, stanovování cílů, poskytování a přijímání zpětné vazby, management změny, reflektivní praxe, kontinuální profesní rozvoj, metody výzkumu, vytvoření portfolia – principy a praxe.

Vyučovací metody: přednášky, workshopy, seminář, review, práce v malých skupinách.

Vymezení dalších učebních metod: kurzovní brifingy a evaluace, vytváření portfolia, personální rozvoj a záznamy hodnocení, rolové hry, diskuse vedená tutorem, případové studie, hodnocení supervizorem a peerem.

Časové dotace: na kontakt 25 hodin, přímá výuka 80 hodin, nezávislá výuka 75 hodin, na hodnocení 5 hod.

Metody hodnocení:

- a. reflektivní zpráva o sebeevaluaci a hodnotících metodách (40 %, 2000 slov),
- b. vytvoření portfolia (60 %).

Modul 5

Intervenční poradenství

Cíle: produkovat studenty, kteří jsou efektivními a reflektivními praktiky poradenství a mají nezbytné znalosti, dovednosti a schopnosti plánovat, konduktovat a evaluovat poradenské intervence.

Obsah: strategický model „přístupu k interviewingu“, interviewigové dovednosti, taktiky, hodnotící rozhovory, rozhovory v různých operačních kontextech, použití kariérových informací, IT zdroje v poradenském interviewingu.

Vyučovací metody: přednášky, workshopy, semináře, práce v malých skupinách.

Vymezení dalších učebních metod: rolové hry, audiovizuální záznamy rozhovorů (na univerzitě a vně univerzity) – jeden na jednoho (studentská interview), skupinové přehrávky audiovizuálních záznamů pro hodnotící účely, observace rozhovorů s praktiků, supervizované rozhovory na pracovišti v různých kontextech, personální rozvoj a záznamy hodnocení, případové studie.

Časové dotace: na kontakt 90 hodin, přímá výuka 20 hodin, nezávislá výuka 70 hodin, na hodnocení 20 hod.

Metody hodnocení:

Interviewing:

- a. šest rozhovorů s klienty, které budou nahrávány a souhrnně hodnoceny dvěma univerzitními tutori (70 %),
- b. test znalosti podpory (10 %),
- c. udržování personálních pracovních záznamů (20 %).

Modul 6

Plánování kariérového vzdělávání uvnitř učící se organizace

Cíle: produkovat studenty, kteří mohou přispívat k rozvoji kariérového vzdělávání a poradenství uvnitř učících se organizací.

Obsah: role a účel personálního, zdravotního, sociálního a kariérového vzdělávání v organizaci, definice kariérového poradenství a vzdělávání a jeho sociálně ekonomické přínosy, kontext uvnitř kterého je zasazeno personální, zdravotní, sociální a kariérové vzdělávání, esenciální komponenty pro plánování programů, personální, zdravotní, sociální a kariérové vzdělávání včetně hodnocení potřeb, definice a metody evaluace, management individuálního učení se v kariérovém vzdělávání včetně využití akčního plánování a zaznamenávání pokroku, strategie pro evaluaci personálního, zdravotního, sociálního a kariérového vzdělávání ve vzdělávacích institucích, strategie pro zlepšení politiky a praxe personálního, zdravotního, sociálního a kariérového vzdělávání, rolový účel občanského vzdělávání.

Vyučovací metody: přednášky, workshopy, semináře.

Vymezení dalších učebních metod: řízené projekty a investigativní projekty.

Časové dotace: na kontakt 28 hodin, přímá výuka 40 hodin, nezávislá výuka 30 hodin, na hodnocení 2 hod.

Metody hodnocení:

- a. testy (50 %),
- b. hloubkové hodnocení (50 %).

Modul 7

Informační management

Cíle: produkovat studenty, kteří mohou zaznamenat, zkoumat, interpretovat a vyhodnotit informace z oblasti médií a kteří mohou umožnit klientům a ostatním přístup k médiím a mohou vystupovat jako adekvátní informační zdroj v kontextu místní a národní struktury příležitostí.

Obsah: interpretace informací včetně informací o trhu práce v kontextu poradenství, role a použití informací v poradenském procesu, role a poradenství informace v programech kariérového poradenství na školách a univerzitách, kvalitativní kritéria a standardy pro informace, různé cesty poskytování a šíření informací, řízení informací v různých kontextech za účelem seznámení se s potřebami klientů, využití ICT uvnitř kariérových agentur včetně jeho využití jako poradenského nástroje, informace o trhu práce a jeho role v poradenství, udržování a využívání záznamů o klientech v procesu poradenství, právní rámec aplikovatelný při udržování a využívání záznamů o klientech, klíčové principy, hodnoty a etické zřetele.

Vyučovací metody: přednášky, workshopy, skupinové diskuse.

Vymezení dalších učebních metod: ICT workshopy, případové studie, výzkumné aktivity.

Časové dotace: na kontakt 27 hodin, přímá výuka 44 hodin, nezávislá výuka 26 hodin, na hodnocení 3 hod.

Metody hodnocení:

- a. projekt na téma investigace do oblasti jak, a do jaké šíře, se setkávají potřeby o informacích u specifikované skupiny klientů (50 %),
- b. případová studie na téma investigace nebo průzkum do trhu práce nebo informací o trhu práce vztahující se ke specifickým potřebám klientů (30 %),
- c. úkol na využití ICT ve vztahu k záznamovému systému o klientech používaném na konkrétním pracovišti (20 %).

Použitý zdroj:

Centre for Guidance Services: courses, [online]. Dostupný z <<http://ess.ntu.ac.uk/cgs/qcgdetails.htm>>. [cit. 17. 12. 2003].

IAEVG

Mezinárodní asociace pedagogického a profesního poradenství

(The International Association for Educational and Vocational Guidance – IAEVG)

V následujícím textu se budeme snažit přiblížit poslání a činnost jedné z největších světových profesních poradenských asociací, jejíž členové pochází ze šedesáti zemí všech kontinentů. Naším cílem je stručně popsat, jak tato poradenská asociace postihuje ve svých dokumentech zejména problematiku vzdělávání poradců. Zdrojovými materiály pro naši analýzu byly základní dokumenty vydané Mezinárodní asociací výchovného a profesního poradenství dostupné na webových stránkách asociace (www.iaevg.org) a také informační materiály získané na mezinárodní konferenci IAEVG ve švýcarském hlavním městě Bernu v září 2003.

Mezinárodní asociace pedagogického a profesního poradenství byla založena v roce 1951 a sdružuje jak jednotlivce, tak národní i regionální asociace působící v oblasti poradenství z celého světa. Významným informačním zdrojem o Asociaci a její činnosti jsou její webové stránky – www.iaevg.org.

K hlavním cílům asociace patří podporování a zefektivňování komunikace mezi jednotlivci a organizacemi působícími v poradenství, dále se snaží napomáhat rozvoji a šíření nejnovějších poznatků z poradenské teorie, praxe a výzkumu. IAEVG rozesílá zdarma svým členům informační Newsletter a vydává vlastní odborný časopis International Journal for Educational and Vocational Guidance.

K základním dokumentům asociace patří Mise IAEVG schválená Valným shromážděním asociace ve Švédsku v roce 1995.⁴⁷ Dokument formuluje základní poslání asociace a je rozdělen do dvou hlavních částí. První vymezuje smysl poradenství, který je chápán jako pomoc studujícím a dospělým při rozhodování v otázkách týkajících se jejich vzdělávání a práce. Konkrétně to pak znamená poskytovat pomoc a podporu:

- studentům a dospělým, aby si porozuměli a vážili si sami sebe,
- studentům a dospělým při hledání různých cest jejich kariéry,
- ženám v jejich rovnocenném přístupu ke vzdělávání a k práci,
- studentům a dospělým rozvíjet adekvátní plány týkající se jejich vzdělávání,
- lidem všech věkových skupin integrovat se do společnosti a vstoupit na trh práce.

Druhá část dokumentu je věnována definování vlastního poslání asociace, k němuž například patří:

- podporovat, aby se všem lidem, kteří potřebují a chtějí využít výchovné nebo profesní poradenství, dostalo pomoci od kompetentních a adekvátně vzdělaných profesionálů,
- doporučovat základní vzdělání a další kvalifikace, které by měly dosáhnout všichni poradci ve výchovném a profesním poradenství,
- poskytovat pro poradce vzdělávací programy včetně dalšího vzdělávání,
- vyvíjet a poskytovat vhodné a efektivní metody a materiály pro poradenství,
- vyvíjet adekvátní evaluační metody určené pro oblast poradenství.

V Misi je tedy věnována poměrně značná pozornost vzdělávání poradců, jejich kvalifikacím, ale asociace si vymezila i úkol sama nabízet vzdělávací programy pro poradce. IAEVG vytvořila vlastní etické standardy týkající se poradenského procesu, které zároveň utváří rámec pro tvorbu etických

⁴⁷ Plná verze Mise je dostupná v elektronické podobě na webových stránkách asociace – www.iaevg.org.

standardů jednotlivých členů asociace na národní úrovni. Standardy jsou v souladu s obdobnými dokumenty, které byla vytvořeny v příbuzných profesních oblastech (vzdělávání, odborná příprava aj.). Etické standardy IAEVG jsou rozděleny do několika oblastí, které se týkají například etické zodpovědnosti ke klientům, zodpovědnosti k výzkumu a k dalším souvisejícím procesům, přístupu ke kolegům a profesním asociacím, přístupu k vládě a jiným společenským organizacím (členové IAEVG mají informovat exekutivu, zákonodárnou moc a další o předepsaných kvalifikacích a o vzdělání, které by měl dosáhnout poradce činný v profesním nebo výchovném poradenství) a konečně povinnosti/závazky jednotlivých poradců (např. členové IAEVG by měli být vzděláni a nadále se vzdělávat v těch oblastech, které jsou nezbytné k tomu, aby mohli být považováni za kvalifikovaného a kompetentního poradce). Součástí etických standardů jsou tedy rovněž obecné požadavky na vzdělávání poradců, ale důležité pro činnost poradců jsou i otázky kvalifikací.

Mezi významné dokumenty Mezinárodní asociace pedagogického a profesního poradenství patří rovněž Deklarace výchovného a profesního poradenství, která byla přijata v Paříži v roce 2001. V textu Deklarace je možné rovněž najít zmínky o vzdělávání poradců týkající se jak poradenských institucí, tak jednotlivých poradců. Instituce poskytující poradenské služby by měli splňovat určité standardy kvality nabízených služeb a podobně i ve vzdělání poradců. Všichni poradci by si měli osvojit specifikované odborné kompetence a zúčastňovat se dalšího vzdělávání v oboru, aby si rozvíjeli svoje dovednosti a neustále získávali aktuální poznatky. V Deklaraci se objevuje požadavek kvality v práci nejenom jednotlivých poradců, ale také celých institucí, které by měly splňovat určité předem dané standardy. Důležitý je také požadavek dalšího vzdělávání.

V dokumentech IAEVG lze nalézt v oblasti vzdělávání několik významných témat:

- požadavek na základní vzdělávání poradců a jejich další vzdělávání,
- kvalita vzdělávání poradců,
- otázka kvalifikace poradců,
- kompetence poradců.

Doplňující informace:

Členství v IAEVG

Členy asociace je více jak dvacet tisíc poradců, v některých zemích jsou členy vedle různých organizací také například ministerstva školství, popř. ministerstva práce apod. Existují tzv. Národní korespondenti, kteří zprostředkovávají kontakt mezi výkonným výborem a členy a jinými subjekty v zemi Národního korespondenta.

Členy asociace jsou následující země (výběr z důrazem na Evropu a EU):

EU: Belgie, Nizozemí, Dánsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Řecko, SRN, Španělsko, Švédsko, Velká Británie

Další země: Chorvatsko, Norsko, Rumunsko, Švýcarsko,... Kanada, USA, Japonsko, Mexiko, Argentina atd.

Hlavní témata několika posledních konferencí IAEVG:

- ◆ Berlín (2000) – témata a výzvy, které přináší neustále se měnící svět práce,
- ◆ Paříž (2001) – poradenská práce,
- ◆ Varšava (2002) – osobnost poradce,
- ◆ Bern (2003) – rozvoj a podpora kvality ve výchovném a profesním poradenství,
- ◆ La Coruña (2004) - poradenství, kariérní růst a sociální inkluze.

Použité zdroje:

IAEVG Mission Statement. 1995. [online].
Dostupný z <<http://www.iaevg.org>>. [cit. 17. 12. 2003]

IAEVG Ethical Standards. 1995. [online].
Dostupný z <<http://www.iaevg.org>>. [cit. 17. 12. 2003]

The Paris 2001 IAEVG Declaration on Educational and Vocational Guidance. 2001. [online].
Dostupný z <<http://www.iaevg.org>>. [cit. 17. 12. 2003]

International Association for Educational and Professional Guidance. „Maximising the World's Potential through Guidance.“ Informační leták pro účastníky mezinárodní konference IAEVG v Bernu, 2003.

Mezinárodní kompetenční model

International Competencies for Educational and Vocational Guidance Practitioners Competency Framework

Core Competencies

- C1 Demonstrate appropriate ethical behavior and professional conduct in the fulfillment of roles and responsibilities
- C2 Demonstrate advocacy and leadership in advancing clients learning, career development and personal concerns
- C3 Demonstrate awareness and appreciation of clients' cultural differences to interact effectively with all populations
- C4 Integrate theory and research into practice in guidance, career development, counselling, and consultation
- C5 Skills to design, implement and evaluate guidance and counselling programs and interventions
- C6 Demonstrate awareness of him/her own capacity and limitations
- C7 Ability to communicate effectively with colleagues or clients, using the appropriate level of language
- C8 Knowledge of updated information on educational, training, employment trends, labor market, and social issues
- C9 Social and cross-cultural sensitiveness
- C10 Skills to cooperate effectively in a team of professionals
- C11 Demonstrate knowledge of lifelong career development process

Specialized Competencies

1. Assessment

- 1.1. Accurately and thoroughly conceptualize and diagnose clients' needs based on different assessment tools and techniques
- 1.2. Use the data derived from assessment appropriately and according to the situation
- 1.3. Identify situations requiring referral to specialized services
- 1.4. Facilitate effective referral by means of initiating contacts between referral sources and individuals
- 1.5. Maintain up-to-date listings of referral sources
- 1.6. Conduct a needs assessment of the clients' contexts

2. Educational Guidance

- 2.1. Demonstrate concern for students' potential and the skills to facilitate its achievement
- 2.2. Guide individuals and groups of students to develop educational plans
- 2.3. Assist students in their decision making process
- 2.4. Assist students to improve their self-awareness
- 2.5. Assist students in their course selection
- 2.6. Assist students to overcome learning difficulties
- 2.7. Motivate and help students to take part in international exchange programs
- 2.8. Consult with parents on their children's educational progress and development
- 2.9. Assist teachers to improve teaching methodologies
- 2.10. Assist teachers to implement guidance within the curriculum

3. Career Development

- 3.1. Knowledge of career developmental issues and the dynamics of vocational behavior
- 3.2. Demonstrate knowledge of pertinent legal factors and their implications for career development
- 3.3. Plan, design and implement lifelong career development programs and interventions
- 3.4. Knowledge of decision making and transition models to prepare and plan for transitional stages: School to work transition, Career shifts, Retirement, Job dismissing, Downsizing
- 3.5. Identify influencing factors (family, friends, educational and financial opportunities) and biased attitudes (that stereotype others by gender, race, age and culture) in career decision making
- 3.6. Assist individuals in setting goals, identifying strategies to reach them, and continually reassess their goals, values, interest and career decisions
- 3.7. Knowledge of state and local referral services or agencies for job, financial, social and personal issues
- 3.8. Knowledge of career planning materials and computer-based career information systems, the Internet, and other online resources
- 3.9. Skills to use these career development resources and techniques appropriately
- 3.10. Skills to use career development resources designed to meet the needs of specific groups (migrants, ethnic groups and at risk populations)
- 3.11. Help clients to build their career and life project

4. Counselling

- 4.1. Understand the main factors related to the personal development of clients and the dynamics of their individual behavior
- 4.2. Demonstrate empathy, respect and a constructive relationship with the client
- 4.3. Use individual counselling techniques
- 4.4. Use group counselling techniques
- 4.5. Address the needs of at-risk students
- 4.6. Assist clients in:
 - 4.6.1. Prevention of personal problems
 - 4.6.2. Personality development
 - 4.6.3. Personal problem solving
 - 4.6.4. Decision making
 - 4.6.5. Sexual identity
 - 4.6.6. Social skills
 - 4.6.7. Health education
 - 4.6.8. Use of leisure time
- 4.7. Help clients to develop a personal life plan
- 4.8. Detection and referral of cases to other specialized services

5. Information Management

- 5.1. Knowledge of legislation, pertaining to education, training, and work at local, national and international level
- 5.2. Knowledge of equivalence of degrees and professional qualifications obtained in different countries
- 5.3. iCollect, organize, disseminate and provide up-to-date career, educational and personal/social information on:
 - 5.3.1. Education and Training
 - 5.3.2. Occupational information
 - 5.3.3. Employment opportunities
 - 5.3.4. Others (Health, Leisure...) (Specify): _____

- 5.4. Use Information Technologies to provide educational and occupational information (Data-bases, Computer – based educational and career guidance programmes and the Internet)
- 5.5. Assists clients to Access and use educational and occupational information in a meaningful way

6. Consultation and Coordination

- 6.1. Consult with parents, teachers, tutors, social workers, administrators and other agents to enhance their work with students
- 6.2. Demonstrate interpersonal skills needed to create and maintain consultation relationships, goals, and desired behavior change
- 6.3. Demonstrate skills in working with organizations (universities, business, municipalities and other institutions)
- 6.4. Interpret and explain concepts and new information effectively
- 6.5. Coordinate school and community personnel to bring together resources for students
- 6.6. Use an effective referral process for assisting students and others to use special programs, services, and networks
- 6.7. Skills to coordinate and stimulate the student's creativity to build their own programs (studies and work)
- 6.8. Skills to build up a good image as a professional

7. Research and Evaluation

- 7.1. Knowledge of research methodologies, data gathering and analysis techniques.
- 7.2. Promote research projects in relation to guidance and counselling
- 7.3. Use presentation methods to report the outcomes of the research
- 7.4. Interpret the results of this research
- 7.5. Integrate the results of this research into the guidance and counselling practice
- 7.6. Evaluate guidance programs and interventions, applying up-to date techniques and program evaluation models
- 7.7. Keep up-to date with current research findings

8. Program/Service Management

- 8.1. Identify target populations
- 8.2. Conduct needs assessment
- 8.3. Inventory resources relevant to program planning and implementation
- 8.4. Knowledge about relevant current literature, trends and issues
- 8.5. Promote community awareness of the programs and services
- 8.6. Manage (design, implement, supervise) programs and interventions
- 8.7. Evaluate effectiveness of the interventions
- 8.8. Use results to effect program enhancement by recommending institutional/agency improvements
- 8.9. Skills to organize and manage the educational, counseling, guidance and placement services
- 8.10. Manage and supervise personnel
- 8.11. Promote staff development

9. Community Capacity Building

- 9.1. Skills to develop relationships with key community partners
- 9.2. Conduct analysis of human and material resources
- 9.3. Conduct needs assessment of the community
- 9.4. Work with the community to effectively use these resources to meet their needs
- 9.5. Work with community to develop, implement, and evaluate action plans to address economic, social, educational & employment goals

- 9.6. Work with local, national and international resource networks for educational and vocational guidance (e.g. IAEVG)

10. Placement

- 10.1. Coach clients in work search strategies
- 10.2. Use of the Internet in the job search process
- 10.3. Present work opportunities to clients and facilitate their appropriate job selection
- 10.4. Liaison with employers and with education and training providers to obtain information on the opportunities they offer
- 10.5. Consult with policy makers
- 10.6. Follow-up on placement suggestions
- 10.7. Match individuals to particular vacancies in employment, education or training
- 10.8. Support clients with employment maintenance

Kurikula vzdělávacích kurzů pro poradce v Rakousku

Tato příloha poskytuje tři pohledy na kurikula vzdělávacích kurzů pro poradce v Rakousku, jejichž činnost v menší, větší či plné míře pokrývá oblast kariérového poradenství. Přibližujeme tím uchopení vzdělávání poradců v Rakousku. Jako první uvádíme požadavky rakouského Ministerstva školství, které determinují podobu vzdělávání a dalšího vzdělávání školních poradců pro „běžné“ školy zajišťující povinné vzdělávání. Následně uvádíme ke srovnání kurikulární požadavky na školní poradce, kteří působí ve speciálně pedagogické sféře. Druhý pohled je skrze příklad studijního plánu pro vzdělávání pedagogů, kteří se podílí na zajištění profesního poradenství ve školách. Třetí v pořadí je pohled na vybrané možnosti vzdělávání a dalšího vzdělávání profesních a vzdělávacích poradců pro dospělé.

A. Kurikula stanovená rakouským Ministerstvem školství pro vzdělávání školních poradců

Společný výnos Ministerstva školství stanovuje „Kurikulum pro vzdělávání a další vzdělávání školních poradců“. Toto kurikulum se vztahuje ke vzdělávání poradců pro školy z oblasti povinného vzdělávání a pro školy z oblasti vyšších škol.

Kurikulum stanovuje tři základní semináře a šest seminářů dalšího vzdělávání:

1. základní seminář

školní poradenství

Úkoly, cíle, šance, možnosti, pochopení; obsah a metody poradenství.

2. základní seminář

poradenství – pomoc – informace

Na osobnost zaměřený základní postoj – poradenské postoje jako otevřenost, tolerance, empatie atd., čtyřstupňový model jako předpoklad pro efektivní pomoc při rozhodování o vzdělávání a profesní orientaci.

3. základní seminář

poradenství při problémech a informační poradenství

Získání přehledu o problémových oblastech, s nimiž se konfrontují poradci v jejich počátečním fungování (psychologické problémy obzvlášť rozhodování o vzdělávání a profesní orientaci).

1. seminář dalšího vzdělávání

učit se učit

Základní informace o potížích při učení, pomoci při učení, podpoře na cestě ke vzdělávacímu cíli a později na cíli profesním

2. seminář dalšího vzdělávání

interakce – komunikace – školní partnerství

3. seminář dalšího vzdělávání

škola bez strachu a agrese – psychohygiéna

4. seminář dalšího vzdělávání

překonávání krizí

5. seminář dalšího vzdělávání
personální růst ve škole

6. seminář dalšího vzdělávání
poradenství s ohledem k evropské integraci

Každý seminář trvá čtyři dny. Základní semináře musí být absolvovány v daném pořadí. Semináře dalšího vzdělávání mohou být absolvovány i v různém pořadí. V každém semináři je vyhrazen čas na teorii (referáty a skupinová práce) a na otázky, které jsou pro vedenství aktuální.

Základní semináře jsou nadregionální (akce pro učitele z více spolkových zemí), pátý a šestý seminář dalšího vzdělávání je v každém případě nadregionální. Kurzy probíhají pod hlavičkou Školní psychologie a vzdělávacího vedenství (Schulpsychologie-Bildungsberatung), struktury, která je součástí rezortu školství. Místem konání seminářů jsou Institut vzdělávání dospělých.

Výnosem Spolkového ministerstva školství a kultury z 9.2.1994, zákon 33.547/2-V/8/93 je stanoveno **Kurikulum pro vzdělávání a další vzdělávání školních poradců ve speciálně pedagogické oblasti.**

Kurikulum stanovuje:

1. základní seminář

školní vedenství (Die Schülerberatung)

Cíl: uvedení do úkolů poradců, získání základních informací, dovedností, znalostí, aby mohl poradce zprostředkovat adekvátní podporu.

Obsah: úkoly, cíle, šance, možnosti, pochopení; obsah a metody vedenství; vzdělávací možnosti a pracovní možnosti pro mladé lidi se speciálními potřebami se zřetelem k proměnlivým regionálním možnostem; spolupráce s poradenskými zařízeními.

2. základní seminář

poradenství – pomoc – informace

Cíl: rozšíření kompetencí poradce – chování (jednání) poradce

Obsah: Na osobnost zaměřené působení poradce se zvláštním přihlédnutím k problematice rozhodování o vzdělávání a profesní orientaci; práce na konkrétních problémových situacích.

3. základní seminář

poradenství při problémech a informační vedenství

Cíl: vedenství při problémech a informace ve speciálně pedagogické oblasti

Obsah: zprostředkování přehledu o problémových oblastech, s nimiž se konfrontují poradci v jejich počátečním fungování – se zvláštním zřetelem na druhy postižení, sociální pole a regionální situaci trhu práce, rozhodování o vzdělávání a profesní orientaci.

B. Příklad studijního plánu pro vzdělávání pedagogů podílejících se na zajištění profesního vedenství ve školách

Studijní plán studijního oboru „Profesní orientace“, Pedagogický institut Vídeň

Cílová skupina: učitelé na II. stupni ZŠ, učitelé na speciálních školách.

Absolventi tohoto vzdělávacího kurzu jsou schopni:

- poskytnout takové vyučování, které se vztahuje k profesní orientaci, aby došlo k podpoře takových kompetencí o které usilují zaměstnavatelé,
- realizovat koordinaci a poradenství všech opatření vztahujících se k zaměstnání v rámci povinné školní docházky.

Obsah studia a jeho organizace

Úvod do oboru profesní poradenství: Profesní poradenství jako proces vývoje

(4 hodiny přednášky týdně)

Systematická příprava k volbě povolání na škole – odůvodnění, modely systematické přípravy pro volbu povolání, empirické výsledky, obsahy učebních plánů, školně-právní základy a rámcové podmínky, volba povolání a proces.

Z těchto nabízených učebních jednotek je účast povinná:

- první semestr - 21 přednášek,
- druhý semestr - 9 přednášek,
- třetí semestr - 4 přednášky,
- čtvrtý semestr - 10 přednášek.

Možnosti školního a profesního vzdělávání

(2 hodiny přednášky týdně)

Státní a soukromé vzdělávací systémy v Rakousku, zaměření na další vzdělávání, cestu k samostatnosti, právní podmínky.

Z těchto nabízených učebních jednotek je účast povinná:

- první semestr - 2 přednášky,
- druhý semestr - 6 přednášek,
- třetí semestr - 2 přednášky,
- čtvrtý semestr - 12 přednášek.

Profesní orientace jako kooperativní úkol

(2 přednášky týdně)

Koordinační úlohy na škole, zainteresování rodičů, podpůrné možnosti profesní orientace zařízeními sociálních partnerů, správou pracovního trhu atd., pomocné zařízení pro mládež s potíží navazování kontaktu, základy poradenského rozhovoru.

Člověk ve světě práce

(2 přednášky týdně)

Prestiž povolání – příčiny, důsledky atd., pracovní právo, optimalizace a racionalizace pracovního procesu, průběh podnikových projektů a procesu za účelem ilustrace profesní různorodosti a pracovního výkonu, nezaměstnanost – důsledky společenské strategie sloužící k zabránění nezaměstnanosti, humanizace práce, kolektivní smlouva, pracovní lékařství, systém platového ohodnocení v rámci podniku.

Z těchto nabízených učebních jednotek je účast povinná:

- první semestr – 0,
- druhý semestr – 0,
- třetí semestr - 16 přednášek,
- čtvrtý semestr - 6 přednášek.

Pracovní trh

(2 přednášky týdně)

Pozice na pracovním trhu – současná pozice, trendy atd., zaměstnanost cizinců, nelegální práce, důsledky nových technologií, vzdělávací a osobní poradce, stanovení způsobilosti.

Odborná didaktika, metodika

(6 hodin semináře týdně)

Metody sloužící k pochopení vlastní způsobilosti a vlastních sklonů, projektové vyučování, modely realizace učebních povinností, výběrové řízení, profesní orientace v rámci jednotlivých vyučovacích předmětů, prezentace ve výuce, motivace a doprovod vzdělávacího procesu jedince, podpora osobních a sociálních kompetencí.

Z těchto nabízených učebních jednotek je účast povinná:

- první semestr - 16 seminářů,
- druhý semestr - 23 seminářů,
- třetí semestr - 17 seminářů,
- čtvrtý semestr - 10 seminářů.

Setkání se s realitou

(6 hodin semináře týdně)

Získání informací o povolání – příprava, provedení, zopakování, varianty, nasazení osob.

Praxe

(4 hodiny)

Úvod, reflexe a dokumentace.

Celkový počet učebních jednotek: 192

Třetinu povinných jednotek je nutno absolvovat formou samostudia.

Blokové jednotky: povinné jednotky jsou nabízeny zásadně ve čtyřech vícedenních blocích.

Analýza případů a prohloubení učiva (nepovinné cvičení):

(16 hodin cvičení, dálkové studium)

Učební jednotky během jednotlivých semestrů:

- první semestr - 4 cvičení,
- druhý semestr - 4 cvičení,
- třetí semestr - 4 cvičení,
- čtvrtý semestr - 4 cvičení.

Poradenský proces

(8 hodin cvičení)

Učební jednotky během jednotlivých semestrů:

- první semestr - 0,
- druhý semestr - 0,
- třetí semestr - 0,
- čtvrtý semestr - 8 cvičení.

C. Přehled možností všeobecného vzdělávání a dalšího vzdělávání profesních a vzdělávacích poradců pro dospělé

Vzdělávací kurz pro životní a sociální poradenství – povolání podnikatele

Pracovní oblast životního a sociálního poradce: Životní a sociální poradenství je vědomé a plánované poradenství, vedení lidí při různých problémech týkajících se rozhodování. Životní a sociální poradenství zahrnuje problematiku životního a kariérního plánování, otázky týkající se změny zaměstnání, profese, otázky týkající se vzdělávání a dalšího vzdělávání, přisvojení si osobních kompetencí v oblasti komunikace a osobního rozvoje.

Kvalifikační certifikát lze získat úspěšným absolvováním kurzu na jedné z následujících institucí:

- Vzdělávací kurz pro životní a sociální poradce,
- Vzdělávací ústav pro manželské a rodinné poradenství,
- Akademie pro sociální práci,
- Akademie zaměřená na pedagogiku, profesní a náboženskou pedagogiku nebo vzdělávací ústav pro učitelky MŠ,
- Vzdělávací kurz vyššího řádu pro zdravotní a nemocenskou péči,
- Studijní obory – psychologie, pedagogika, filosofie, sociologie, medicína, publicistika, teologie,
- ukončení psychoterapeutického propedeutika.

Dále:

- po osobní zkušenosti v rozsahu min. 30 hodin,
- po zkušenosti ve skupině v rozsahu min. 120 hodin,
- po odborné činnosti v rozsahu min. 750 hodin za doprovodné supervize,
- po návštěvě kurzu Metodika životního sociálního poradenství v rozsahu 100 hodin,
- po návštěvě kurzu Metodika životního a sociálního poradenství v rozsahu 240 hodin a kurzu Intervence v oblasti krizí v rozsahu 80 hodin.

Náplň vzdělávacího kurzu je obsažen v dokumentu „Nařízení pro získání kvalifikace životní a sociální poradce“, délka kurzu je min. 560 hodin.

Kurikulum obsahuje:

Úvod do životního a sociálního poradenství (min. 20 hodin)

Historický vývoj životního poradenství, společensko-politické rámcové podmínky pro poradenské služby, pozice životního poradenství, předpoklady, metody a cíle poradenské intervence.

Sebezpoznání ve skupinách (min. 120 hodin)

Základy pro životní a sociální poradenství v hraničících oborech sociálně-vědeckých, psychologických, psychoterapeutických, pedagogických a lékařských (min. 68 hodin)

Rozdíly a společné body životního poradenství, psychologie, psychoterapie, medicíny (zahrnující taktéž psychiatrii), pedagogiky, sociální práce a ostatních činností v psychosociální oblasti, antropologické a filozofické základy hraničících oborů, psychologické, pedagogické a teoretické komunikační základy.

Metodika životního a sociálního poradenství (min. 240 hodin)

Přehled různých poradenských modelů, teorie a praxe jednotlivých metod, různá témata životního a sociálního poradenství, úvod do speciálních poradenských technik – supervize, osobní zkušenost, vedení (Coaching), meditace.

Intervence v oblasti krizí (min. 80 hodin)

Rozpoznávání krizí, symptomy a průběh jednotlivých krizí, doporučení a spolupráce.

Právní otázky týkající se životního a sociálního poradenství, zejména rodinné právo (min. 8 hodin)

Profesní etika a pracovní právo (min. 8 hodin)

Základní etické otázky, pracovní právo a pracovní organizace, pracovně-právní ustanovení v hraničících oblastech, povolání v teorii a v praxi.

Základy ekonomiky

Vedení podniku, otázky týkající se daní, kalkulace a vyúčtování, reklama a marketing v poradenství.

Vzdělávací kurzy „Životní a sociálního poradenství“ v tuto dobu nabízí:

- Podpůrný hospodářský institut hospodářské komory (Wirtschaftsförderungsinstitut der Wirtschaftskammer, WIFI),
- Institut podpory zaměstnání (Berufsförderinstitut),
- Institut pro aplikovanou pedagogiku, Štýrský Hradec,
- Rakouské centrum pro NLP, Vídeň,
- Organos – Kolegium pro systematické vzdělávání a poradenství, Linz,
- Sdružení Sympaidia, Innsbruck.

WIFI Vídeň: Kurz dalšího vzdělávání pro poradce zaměřené na profesní orientaci

Frekventant kurzu se orientuje v následujících oblastech: informace o možnostech vzdělávacích kurzů a povolání, objasnění osobních předpokladů a zájmů, optimalizace procesu volby povolání, rozhodovacího procesu a podpora při realizování profesních cílů.

Cílovou skupinou tohoto kurzu jsou osoby, které mají v této oblasti již fundované vzdělání. Předpokladem je věk 25 let, praktická zkušenost s vedením skupiny, ukončené vzdělání jako životní a sociální poradce, diplomovaný sociální pracovník, psycholog, psychoterapeut, pedagog atd.

Kurz se skládá ze 6 modulů:

1. Tvoření skupiny – práce se zdroji

Počáteční fáze, reflexe vlastní kariéry, normy a hodnoty.

2. Práce ve skupinách

Trenér v roli napětí mezi klientem a příkazem, pozitivní sebemotivace a motivace druhých ve skupině a během osobního pohovoru, práce ve skupinách.

3. Plánování zaměřené na cílovou skupinu – struktury servisu pracovního trhu (AMS)

Projektové plánování zaměřené na cílovou skupinu, vystavění konceptu, zákazník.

4. Profesní obrazy a testovací teorie

Testovací teorie, přehled povolání a vzdělávacích možností v Rakousku, časové řízení a finanční plánování.

5. Zacházení se složitými situacemi ve skupině

Teorie konfliktu, rozhovor vedoucí k vysvětlení, zásah v krizi.

6. Trénink při ucházení se o práci

Profesní a vzdělávací poradenství, hledání práce a trénink při ucházení se o práci.

Kurz dalšího vzdělávání byl vystaven na základě nejlepších praktických zkušeností. Postupuje se podle uceleného programu. Po úspěšném absolvování zahrnujícím úspěšné složení závěrečné zkoušky získává posluchač závěrečný certifikát.

Trenéři těchto kurzů jsou pedagogové a psychologové, psychoterapeuti, životní a sociální poradci a diplomovaní sociální pracovníci, kteří mají rozsáhlé znalosti v oblasti např. dalšího vzdělávání, supervize, meditace.

Spolkový institut pro vzdělávání dospělých St. Wolfgang: „Vzdělávací poradenství – praxi doplňující kurz dalšího vzdělávání“

Cílovou skupinou tohoto kurzu jsou osoby, které pracují jako poradci v institucích všeobecného a profesního vzdělávání dospělých, institucích zaměřujících se na kvalifikaci žen, instituce zabývající se projekty servisu pracovního trhu (AMS) a ve vzdělávacích a profesních poradnách.

Předpokladem k účasti je profesní praxe v pozici vzdělávacího poradce a připravenost účastnit se blokových seminářů kurzu.

Kurz se skládá ze 4 seminárních bloků (celková délka 14,5 dne):

1. Úvod do poradenství I.

Seznámení se a přehled o průběhu kurzu, pracovní umístění vzdělávacího poradce (role a porozumění sám sobě, funkce vzdělávacího poradenství, vývoj a společenské rámcové podmínky, vztah k ostatním poradenským formám a k terapii). Poradenství zaměřené na klienta: teoretické základy, cíle, metody a proces poradenství, nové cílové metody v koncepci zaměřené na klienta, práce s konkrétními příklady účastníků.

2. Informace a pomůcky I.

Vzdělávací dráhy v Rakousku: rakouský systém vzdělávání a dalšího vzdělávání – struktury a novinky, otázky týkající se praxe.

Řízení informací: modely z praxe účastníků.

Internetové databáze a informační síť jako podpůrný nástroj pro vzdělávací poradenství: seznámení, analýza a cílové využití databází dalšího vzdělávání v německy mluvících zemích, představení projektu „Vernetzung“, pasivní a aktivní využití všech možností, které poskytuje internet.

Pomůcky vzdělávacího poradenství: přehled různých pomůcek a testů, „Qualibox“.

3. Podpora a poradenství II.

Možnosti a modely podpory, které poskytuje servis pracovního trhu, jejich praktická realizace. Přehled ostatních druhů podpor. Systematické poradenství: počátky a modely systematického myšlení, cíle, metody a proces poradenství, práce s konkrétními příklady účastníků.

4. Vzdělávací poradenství a pomůcky II.

Vzdělávací poradenství: počátky teorií učení, vývoj učebních strategií v poradenském kontextu. Pomůcky vzdělávacího poradenství II: seznámení se s prostředky, které podporují a usnadňují poradenský proces.

Přednášející tohoto kurzu disponují rozsáhlými praktickými zkušenostmi, pracují jako poradci v podnicích, poradenských centrech servisu pracovního trhu, jako odborní psychologové a psychoterapeuti. Použité metody práce odpovídají práci s dospělými. Blok předávání informací se střídá s blokem jejich samostatného zpracování. Vzdělávací kurz „Vzdělávací poradenství“ je chápáno jako součást výkonu povolání. Ukončení tohoto kurzu není doloženo všeobecně uznávaným certifikátem.

Použitý zdroj:

Qualifizierung von Beraterinnen und Beratern in Bildung und Beruf. Wien: Euro Guidance, Network of National Resource Centres for Vocational Guidance – NRCVG Österreich, Wien 2001

Systém poradenství v Rakousku

Následující text si podrobněji všímá systému poradenství v Rakousku. V první části poskytujeme všeobecný přehled subjektů, které se angažují při poskytování poradenských služeb dotýkajících se kariérového poradenství. Ve druhé části se soustředíme na poradenské aktivity, které jsou vyvíjeny ve školách vzdělávajících žáky v období povinné školní docházky.

Profesní a vzdělávací poradenství se v Rakousku zformovalo v komplexní systém. Jeho součástmi jsou:

- **Servis pracovního trhu** - představuje službu zprostředkování práce, existenčního zajištění těm, kteří hledají práci, ale také informační službu a poradenství. Využívá brožur, médií, ale také individuálního poradenství na regionálních obchodních místech a centrech profesních informací,
- **Centrum profesních informací** - podporuje mladé lidi i dospělé při výběru povolání, změně povolání, při kariérním plánování,
- **Poradenství v kompetenci Spolkového ministerstva pro vědu** - na šesti univerzitách jsou zřízena poradenská místa pro studenty, které řeší problémy typu volba studia maturanty, studijních potíží,
- **Komora pro pracující a zaměstnance a Rakouský odborový svaz** jako zájmoví zástupci zaměstnanců – k jejich činnosti náleží přímé vzdělávací a profesní poradenství,
- **Hospodářská komora a Průmyslový spolek** jako zájmoví zástupci zaměstnavatelů - poskytují mj. učňovské poradenství,
- **Zařízení vzdělávání dospělých,**
- **Rakouský spolek vysokoškoláků,**
- **Spolek pro podporu netradičních profesních rozhodnutí žen a dívek,**
- **Rodičovské spolky,**
- **Centra mládeže.**

Uplatňují se v něm subjekty státní i soukromé.

Důležitým nosníkem profesního a vzdělávacího poradenství jsou aktivity škol vzdělávajících žáky v období povinné školní docházky.

Poradenství ve školách je zákonně ošetřeno a jsou stanoveny závazné požadavky na jeho fungování, včetně požadavků na osoby, které poskytují poradenské služby a jejich kvalifikaci. Jsou vymezeny instituce, které vstupují do participace na zajištění poradenství. Tyto podmínky jsou dány centrálně. V rámci centrálně daných podmínek je poskytnut prostor pro autonomní rozhodování jednotlivých škol.

Systém uplatňovaný ve školství si nyní přiblížíme na příkladu dvou stěžejních složek – informováním zajišťovaným ve výuce a individuálním poradenstvím.

V Rakousku se poskytuje poradenství diferencovaně v různých typech škol (§ 3 odst. 1 zákona o organizaci škol). Vzdělávací poradenství patří k povinnostem ředitele školy a všech učitelů každé školy. Je chápáno jako část vzdělávacích úloh školy a spolu s profesním poradenstvím je zabezpečováno ve výuce. Je zvláště zajišťováno ve vyučovacím předmětu „profesní orientace“ (na základě osnov tohoto předmětu mají být žáci schopni uvědomit si a realizovat své individuální představy a přání po odhadnutí společenské reality, dalším cílem tohoto vyučování je podpora vývoje osobnosti, podpora rozhodovací kompetence), pro který jsou pedagogové kvalifikačně připravováni podle požadavků daných Ministerstvem školství.

K podpoře individuální poradenské činnosti je zaměstnáván speciálně vyškolený školní poradce (Schülerberater) – učitel integrovaný ve školním sboru, jehož specifickou činností je školní poradenství (Schülerberatung – to je sice doslova poradenství pro žáka nebo žakovské poradenství, ale v textu užíváme termín *školní poradenství*). Pro každý typ školy je vydán samostatný úřední předpis, který školní poradenství ošetřuje. Školské poradenství je ošetřeno v těchto bodech: vysvětlení školního poradenství, cíle školního poradenství, zákonné podklady školního poradenství, organizace poradenské činnosti, spolupráce s jinými poradenskými zařízeními, kvalifikace školních poradců, kritéria pro výběr školních poradců.

Požadavky na vzdělávání poradců stanovuje Ministerstvo školství. Je vydán společný výnos ke vzdělávání poradců pro školy z oblasti povinného vzdělávání (Hauptschule, Polytechnické školy) a pro školy z oblasti vyšších škol (např. AHS⁴⁸), který stanovuje „Kurikulum pro vzdělávání a další vzdělávání školních poradců“. Školní poradce je zaměřen na vzdělávací a profesní poradenství, ale podle typu školy mohou být jeho kompetence rozšířeny o specifické úkoly, např. problémové poradenství – podpora žáků s poruchami učení a chování a řešení problematiky spojené s tímto znevýhodněním, speciální podpora zdravotně postižených žáků.

Poradenství jako součást výuky

Školním rokem 1998/99 byl na II. stupni ZŠ, nižším stupni středních škol, na všeobecných vyšších školách a na školách polytechnického zaměření zaveden a v rámci školní organizace právně uznán povinný předmět „*profesní orientace*“.

V 7. a v 8. ročníku musí být tomuto tématu věnováno vždy 32 vyučovacích hodin. Tím se ovšem pro žáky nemění celkový počet hodin v týdnu. Škola může v rámci úkolů autonomně rozhodovat o organizačních záležitostech, které zajišťují dosažení učebních cílů a rozhodnout, že konkrétní předměty převezmou tuto úlohu. Kvalifikace se vztahuje k aprobaci učitele. Škola může zvolit také druhou variantu: zavést samostatný vyučovací předmět.

Na odborných středních a vyšších školách, na vyšším stupni všeobecně zaměřených středních školách je předmět „*profesní orientace*“ stanoven jako nepovinný předmět, jehož cílem je příprava na svět práce. Realizace probíhá často formou projektů, prakticky zaměřených dnů, exkurzí. V učebním plánu polytechnických škol je stanoveno 13 až 17 týdenních hodin pro výuku v odborných oblastech.

Vyučující

Školství disponuje učiteli profesní orientace. Hlavní úkol učitele profesní orientace spočívá především ve funkci zprostředkovatele informací – má ve škole předávat již získané informace, didaktickou kompetenci a přebírat koordinační úlohy. Odbornou přípravu pedagogů nabízí Pedagogické instituty. Formou vzdělávacích kurzů a kurzů dalšího vzdělávání pro učitele profesní orientace ji poskytují v celém Rakousku. Úspěšné ukončení vzdělávacího kurzu opravňuje k užívání kvalifikace odpovídající vzdělávacímu kurzu. Např. kvalifikační označení pro absolventa vzdělávacího kurzu profesní orientace (viz příloha 11B), který nabízí Pedagogický institut Vídeň je: **Pedagog se zaměřením na profesní orientaci**. Kurz je ukončen diplomovou prací.

Školní poradci realizují individuální poradenství a zajišťují osobní poradenství, jak již bylo uvedeno, ale kompetence školního poradce se vztahují také na výuku profesní orientace.

⁴⁸ Allgemeinbildende höhere Schule – Všeobecněvzdělávací vyšší škola

Vzdělávání poradců v Dánsku

Obecné informace

Dánský systém profesního a výchovného poradenství lze charakterizovat jako fragmentární, decentralizovaný a výrazně sektorově (oborově) orientovaný. V zemi existuje 27 různých typů poradenských služeb. Většina z nich funguje v rozličných částech vzdělávacího systému, další jsou součástí služeb (či institucí) věnujících se otázkám zaměstnanosti, systému zabezpečení nezaměstnaných, na regionální úrovni jsou to služby pro nezaměstnané mimo tento systém aj.

Dánsko má, na rozdíl od jiných OECD zemí, zvláštní legislativu, která pokrývá oblast výchovného a profesního poradenství. V polovině 50. let vznikl první zákon, ten byl změněn v roce 1981 a novelizován v roce 1996 (Zákon o výchovném a profesním poradenství). Zákon tvoří určitý obecný rámec pro poradenské služby, které jsou poskytovány v rámci vzdělávacího systému, služeb nezaměstnaným i pro činnost dalších relevantních institucí. Koordinační roli sehrává Národní rada (pro) výchovné a profesní poradenství (RUE), která je poradním orgánem vlády a poskytuje podpůrné služby pro poradenské instituce.

Celkově je v poradenských službách v Dánsku zaměstnáno 22 500 lidí. Velká většina jsou primárně zaměstnáni jako učitelé a svoji poradenskou činnost provádějí na část úvazku (někdy jen na několik hodin, jindy na půl úvazku). Největší skupina poradců zaměstnaných na celý úvazek působí v tzv. Veřejné službě zaměstnanosti (Public Employment Service). Další skupiny poradců pak patří k jedné z devíti oborově zaměřených poradenských asociací.

Kvalifikační požadavky

V současnosti v Dánsku neexistují obecně definované požadavky, které by měl splňovat poradce. Požadavky se liší v rámci jednotlivých služeb. Například ve většině vzdělávacích institucí jsou poradci učitelé, což je zároveň jejich „kvalifikační“ základ.

Vyžadované/rozvíjené typy kompetencí u poradců

Poradci mají v Dánsku různé typy vzdělání. Typicky jsou to učitelé, kteří mají bakalářský nebo magisterský titul v různých oborech – někteří z nich v oborech blízkých poradenství.⁴⁹ V Dánsku ale neexistuje žádný obecně uznávaný standard, který by určoval, jaké kompetence má mít výchovný a profesní poradce. Ovšem v rámci různých sektorů mohou být připraveny (centrálními úřady) standardy vymezující vzdělanostní a odborný základ poradců.

V rámci základního vzdělávání poradců jsou rozvíjeny následující kompetence: komunikační techniky, informační management, skupinová práce, znalosti týkající se trhu práce a možností vzdělávání, modely a teorie v poradenské oblasti. Kompetence jsou rozvíjeny na různých úrovních a s různými prioritami mezi jednotlivými skupinami kompetencí.

Vzdělávání poradců

Poradenský systém v Dánsku je ve srovnání s ostatními zeměmi OECD poměrně málo profesionalizován. Výchovné a profesní poradenství není v Dánsku považováno za samostatnou profesi. Většina poradců pracuje jako učitelé a sociální pracovníci nebo pracují v profesích, které působí v sociálním či vzdělávacím sektoru nebo v oblasti „práce a zaměstnanosti“. Mnozí poradci se považují primárně za učitele než za poradce-profesionály. Pouze 7 z celkových 27 typů poradenských služeb má specifické požadavky týkající se povinného vzdělání svých zaměstnanců. Ve většině dalších sektorů je

⁴⁹ Není specifikováno, jaké obory jsou míněny.

situace poněkud jiná, protože se očekává, že zaměstnanci se budou vzdělávat (zaváží se, že se budou vzdělávat), ale v mnoha případech k tomu dochází pozdě nebo vůbec. V některých poradenských službách působí tedy lidé, kteří mají minimální nebo žádné vzdělání ve výchovném či profesním poradenství.

Vzdělávání a různá školení poradců v Dánsku nejsou součástí vzdělávacího systému. Mnohé kurzy lze však považovat za formu dalšího vzdělávání těch, kteří jsou zaměstnaní jako poradci.

Vzdělávání a školení výchovných a profesních poradců v Dánsku je možné rozdělit do dvou skupin: základní vzdělávání (kurzy) a další vzdělávání.

Základní vzdělávání poradců (či jednotlivé kurzy) se vzájemně liší jak obsahem, tak dobou trvání. Délka kurzů se pohybuje od 30 hodin do 1 680 hodin, mohou být plánovány například na 4 dny, ale také na 3 roky. Některé kurzy jsou svou koncepcí určeny pro různé skupiny poradců, jiné jsou nabízeny pro úzkou skupinu specializovaných poradců. Mnohé kurzy jsou dostupné po celé zemi, jiné jsou organizovány pouze v určitém regionu nebo městě.

Budoucnost ve vzdělávání poradců v oblasti kvalifikace

Již od 90. let se v Dánsku diskutuje o změně přípravy poradců. V současné době jsou vyvíjeny snahy vytvořit nový „diplomový“ studijní program, který by svým obsahem pokrýval všechny kategorie výchovných a profesních poradců v oblasti vzdělávání. Tento program by měl nahradit dosud existující „rozdrobené“ vzdělávací programy. Dánsko usiluje v oblasti vzdělávání o sjednocení vzdělávání výchovných a profesních poradců, které by překonalo sektorovou roztržičnost.

Použité zdroje:

NYBORG, Line, KJØR, Inge, Langberg. *Educational and Vocational Guidance in Denmark*. The Danish National Council for Educational and Vocational Guidance, 2001. [on-line] Dostupné z <http://www.r-u-e.dk/>. Přečteno: 14. 10. 2003.

OECD Review of Career Guidance Policies. Denmark. Country Note. Aktualizováno – duben 2002. [on-line] Dostupné z <http://www.oecd.org>. Přečteno 14. 10. 2003.

SVENDSEN, Steffen. *OECD Review of Career Guidance Policies. Denmark. National Questionnaire*. February 2002. [on-line] Dostupné z <http://www.oecd.org>. Přečteno: 2. 12. 2003.

Kurikulum vzdělávání poradců v Dánsku (stručný přehled)

Poskytovatelé programů:

- Dánská pedagogická univerzita,
- Dánský institut pro pedagogický výcvik kariérových poradců,
- Pedagogické vysoké školy (colleges),
- Ministerstvo školství,
- Oddělení vzdělávání pro mládež,
- Národní úřad trhu práce,
- Vzdělávací organizace pro pracující,
- Fakulta humanitních věd Univerzity Kodaň,
- Regionální poradenské výbory,
- některé kraje.

Základní vzdělávání

Kursy zaštiťované dánskou legislativou:

- Vzdělávací programy pro poradenství ve školách a v oblasti mládeže (240 – 360 hodin),
- Vzdělávací program pro výchovné a profesní poradce na školách (soukromé a technické školy) (518 hodin),
- Vzdělávací poradenský kurs pro středoškolské poradce (215 hodin),
- Kurs pro poradce ve vzdělávacích organizacích, jejichž cílem je vzdělávání mládeže (30 hodin),
- Kurs pro kariérové poradce a poradce v oblasti vzdělávání působících v institucích pro dospělé imigranty (105 hodin),
- Vzdělávací program určený poradcům pro dospělé (1 680 hodin),
- Kurs pro výchovné (vzdělávací či kariérové) poradce v institucích nabízející všeobecné vzdělání pro dospělé (220 hodin, 6 týdnů),
- Kurs pro poradce v oblasti vzdělávání v institucích poskytujících vyšší vzdělání (základní kurs 1 týden – 40 hodin – plus tématické kursy 3 dny),
- Základní kurs pro nové zaměstnance ve veřejných pracovních agenturách/službách (350 hodin).

Další kursy (závisí na profesionálních a ekonomických prioritách institucí, které tyto kursy poskytují):

- Kurs poradenství a utváření sítě na regionálním pracovním trhu (136 hodin),
- Poradenský program pro zaměstnance sdružené v pojišťovacím systému pro nezaměstnané (60 – 120 hodin),
- Poradenský kurs speciální pedagogiky pro dospělé (200 hodin),
- Poradenský kurs pro poradce v oblasti Folkeoplysning – volného vzdělávání dospělých (150 hodin),
- Kurs poradenství v oblasti vzdělávání na Fakultě humanitních věd Univerzity Kodaň (50 hodin),
- Kurs pro poradce pro dospělé (nabízený v několika krajích) (135 – 230 hodin).⁵⁰

Obsah kursů

Obsah kurzů je různý, většina obsahuje následující témata:

- poradenské teorie a metodologie,
- poradenské aktivity související s poradenskou funkcí,
- legislativa a organizace dánského poradenského systému,

⁵⁰ Většina kursů je pro poradce zdarma, výjimkou je Kurs pro poradce pro dospělé.

- vzdělávací, pracovní a zaměstnanecké podmínky trhu,
- další témata (např. komunikace, informační technologie, teoretické aspekty projektové práce).

Velká většina základních kursů je rozdělena do modulů, každý modul se zabývá specifickým obsahem vybraným účastníky z obecnějších témat. Příkladem základního kursu s širokou možností výběru témat je „školský vzdělávací poradenský program“, kde si účastníci vybírají obsah hodící se k jejich pracovnímu zařazení či poli aktivity. Na výběr jsou následující témata⁵¹:

- Dánský poradenský systém,*
- Výchovné a profesní poradenství ve školách,
- Poradenství pro mladistvé,
- Poradenství v souvislosti se základním profesním vzděláním,
- Poradenství v souvislosti se vzděláváním mládeže,
- Sociální a praktické poradenství pro žáky,
- Poradenská metodologie,*
- Vzdělání a zaměstnání,*
- Tvorba projektů a šetření.

Metody

Klasická výuka je založená na práci ve třídě či ve skupině, dále např. práce ve skupině s úmyslem demonstrovat praktické poradenské situace; výměna znalostí a zkušeností účastníků. Osm kursů⁵² také využívá projektové práce jako pracovní metodu. Praktický trénink a studijní cesty jsou zahrnuty v dlouhodobějších kursech. Některé kursy jsou zakončovány zkouškou, ale většina vydává certifikáty nebo dokumenty potvrzující, že poradci tento kurs absolvovali.

Další vzdělávání

Další vzdělávání v oblasti poradenství hraje důležitou roli, zejména ve vztahu ke kvalifikaci poradců v Dánsku. Více jak 20 institucí nabízí další vzdělávací a tréninkové kursy pro poradce. Mimoto několik organizací sdružujících poradce nabízí podobné kursy pro své členy. Kromě toho dánská Národní rada pro výchovné a profesní poradenství (R.U.E.) nabízí asi 10 kursů a seminářů a každoročně pak pořádá 3 konference pro dánské poradce.

Široká nabídka kursů umožňuje poradcům rozšiřovat si teoretický základ, zlepšovat své dovednosti a schopnosti poradce. Tyto kursy mají různou délku, cílovou skupinu i obsah. Většina jich je nabízena více jak jednou ročně. Některé jsou nabízeny po celé zemi, jiné se konají pouze v jedné oblasti. Většina kurzů je otevřena všem poradcům, některé jsou určeny určité skupině. Existuje pouze jeden poradenský kurs na vyšším vzdělávacím stupni – Kurs vyššího vzdělávání a poradenství. Univerzita jižního Dánska nabízí tento kurs jednou ročně. Je určen výhradně poradcům na vyšším stupni škol (gymnázia...). Obsahuje 6 modulů a trvá 3 roky.

Dánská pedagogická univerzita (DPU) a Dánský institut pro vzdělávací trénink učitelů (DEL) v současnosti zvažují otevření vlastních poradenských kursů na vyšším vzdělávacím stupni. DEL plánuje takový kurs, který by mohl fungovat jako nástavba pro poradenský vzdělávací program pro dospělé. Velmi důležitý v oblasti dalšího vzdělávání a tréninku pro poradce je regionální poradenský výbor (VFU) působící v každém regionu. VFU nabízejí kursy, aby podpořily a rozvinuly síť poradců ve své specifické oblasti. Tyto sítě jsou nezbytnou součástí koordinace poradenských aktivit po celé zemi.

⁵¹ Témata označená * jsou povinná.

⁵² Materiály neuvádí, o které kursy se jedná.

Použité zdroje:

NYBORG, Line, KJÉR, Inge, Langberg. *Educational and Vocational Guidance in Denmark*. The Danish National Council for Educational and Vocational Guidance, 2001. [on-line] Dostupné z <http://www.r-u-e.dk/>. Přečteno: 14. 10. 2003.

OECD Review of Career Guidance Policies. Denmark. Country Note. Aktualizováno – duben 2002. [on-line] Dostupné z <http://www.oecd.org>.

Vzdělávání poradců v České republice, Výzkumná zpráva

- Vydal: Národní vzdělávací fond, o. p. s.
Národní informační středisko pro poradenství
- Autorský tým: Lenka Hloušková, Dana Knotová, Petr Novotný, Milan Pol,
Milada Rabušicová a kol.
- Editor: Ondřej Gbelec
- Vydání: první, 2004
- Počet stran: 118
- Náklad: 300 kusů
- Tisk: Tiskárna TERCIE PRAHA, s.r.o.
Tuchoměřická 343, 164 00 Praha 6 – Nebušice
- ISBN: 80-86728-15-3**
- Vyšlo s podporou : Projektu Leonardo da Vinci **GUIDENET** UK/01/B/F/NT/129_457
- Publikace neprošla jazykovou korekturou.
- Za obsah kapitol odpovídá autorský kolektiv.
- Neprodejné. Distribuci zajišťuje NVF – Národní informační
středisko pro poradenství.

Mezinárodní sít'

Sít' Guidenet nabízí poradenským institucím, pracovníkům a všem, kteří se zabývají poradenstvím, možnost:

- Čerpat z informačních zdrojů - databáze příkladů dobré praxe, projekty na mezinárodní i národní úrovni, internetové odkazy.
- Šířit inovativní metody a postupy - možnost přidání vlastního projektu nebo příkladu dobré praxe do databáze Guidenetu.
- Zapojit se do diskuze - členové mají možnost zúčastnit se virtuální diskuze v oblasti klíčových témat a sdílet různé nápady a myšlenky.
- Navázat kontakty v dalších zemích - Guidenet nabízí českým poradenským pracovníkům a institucím příležitost navázat kontakty a spolupráci s kolegy ze širokého spektra poradenských a vzdělávacích institucí v Evropě.

Na webové stránce **www.guidenet.org** najdete:

- Databázi informačních zdrojů - projekty a příklady dobré praxe v poradenství.
- Diskuzní fórum pro členy sítě Guidenet.
- Odkazy na evropské sítě a organizace zabývající se poradenstvím.
- Popis poradenských systémů v různých zemích Evropy.
- Kontakty na partnery a členy projektu Guidenet

Pokud máte zájem stát se členem Guidenetu, můžete tak učinit vyplněním formuláře na webové stránce Guidenetu nebo nás kontaktovat na nisp@nvf.cz